

Revista 2-3 / 1994

MUZEELOK

MINISTERUL CULTURII

REVISTA MUZEELOR

PUBlicație TRIMESTRIALĂ

ANUL XXXI

nr. 2-3 • 1994

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Gavrilă SARAFOLEAN, **redactor șef**
Ion GRIGORESCU, **secretar general**
de redacție, Anghel PAVEL, **redactor**
de rubrică

Corectura asigurată de serviciul de
corectură al Casei de Presă și Editură
„Cultura Națională“

Redacția : Calea Victoriei nr. 120, cod
70179, sector 1, București, telefon
6 15 59 78

Administrația : Casa de Presă și Edi-
tură „Cultura Națională“, Piața Presei
libere nr. 1, cod 71 554, sector 1,
București, telefon 6 17 60 10, interior
1 405.

Abonamentele se fac la oficiile poș-
tale sau difuzorii de presă.

Abonamentele pentru străinătate se
realizează prin ORION—SRL, Splaiul
Independenței nr. 202 A, Sectorul 6,
București, telefon 6 17 34 07, FAX (400)
— 424169

R.M. ISSN 0035—0206

S.C. „UNIVERSUL“ S.A. c. 1143

43 485

Lei 500

COPERTA I : Castelul Peleş, con-
struit în anii 1873—1883, devenit mu-
zeu în anul 1952

COPERTA a IV : Biserica din Cizer
în Muzeul Etnografic al Transilvani-
ei din Cluj-Napoca

A II-A CONFERINȚĂ NAȚIONALĂ DE OCROTIRE A PATRIMONIULUI CULTURAL

SINAIA — 17—19 FEBRUARIE 1994

APEL

PENTRU SALVAREA PATRIMONIULUI CULTURAL

Problematica majoră a reuniunii noastre este ocrotirea patrimoniului cultural, care reclamă mai întâi de toate muncă specializată, legile de profil, acestea cerând participare, susținere și finanțare.

Patrimoniul cultural este averea pe care am moștenit-o și pe care o moștenim, în fiecare zi; el este partea avuției naționale. Ceea ce este natural, creat sau modelat de mintea și mâna omului și este unic, constituie patrimoniul cultural. Fiind de neînlocuit, patrimoniul cultural este evaluabil parțial, numai prin circulația lui în lume. Doar rațiuni de ordin contabil ne determină să socotim în bani ceea ce națiunea română are mai de preț. De la urmele paleolitice până la cele de științe ale naturii, de la cetățile dacice la biserici, cărți și manuscrise rare, castele și palate, tezaure de tot felul, artefacte și arme descoperite în siturile arheologice, până la vechile centre urbane și rurale, de la tablourile marilor pictori europeni și sculpturile lui Brâncuși, până la primele locomotive electrice, de la icoana țărănească până la uniforme militare eroi, toate aceste valori ne individualizează, dar ne și încadrează în rândul națiunilor lumii. Trecutul pe care îl putem atinge este ceea ce se transformă în valoare spirituală și ajunge, ca simbol, să ne definească, alături de limbă, credință și obiceiuri. Fie că suntem români sau germani, maghiari, secui sau armeni, romi sau evrei, avem de apărat, în România, un trecut comun, pe care la rândul nostru trebuie să-l lăsăm moștenire urmașilor.

Acest lucru nu este ușor nici în condiții normale, de bunăstare și stabilitate. Patrimoniul cultural este dispersat, expus unor factori destructivi. Pentru apărarea lui este nevoie de muncă și de bani, de știință, pricepere, har, uneori de imaginație și, întotdeauna, de devotament. Cu atât mai dificilă este apărarea patrimoniului cultural în vremurile tranziției. Avem deci nevoie utilă de urgentarea dezbaterii și aprobării proiectelor de legi domeniale.

Indepărtarea dictaturii totalitare de tip comunist am făcut-o cu mari sacrificii omenești, dar din nefericire și eu sacrificii culturale: opere de artă ciuruite, manuscrise și cărți vechi arse, monumente istorice demolate sau sistematic neglijate. Distrugerea patrimoniului cultural continuă însă și acum, atunci când nepăsarea, inconștiența și iresponsabilitatea își dau mâna.

Zestrea patrimoniului cultural care trebuie apărută cu orice preț înseamnă: 21.000 monumente și situri, milioane de obiecte ale patrimoniului mobil (multe păstrate în muzee, colecții etc.). Acestea înseamnă asigurarea unui trecut istoric, artistic, cultural pentru viitorul nostru.

Nu suntem mai mult de două mii de specialiști în marea „clinică” de cercetare, teaurizare și valorificare a acestei bogății unde nu există norme de muncă, ei doar devotament total, abnegație, spirit de sacrificiu, onestitate și responsabilitate. Noi cerem înainte de orice ca oamenii pe care i-am ales, ori cei numiți în ierarhia piramidei de putere, să înțeleagă că salvarea patrimoniului cultural al țării nu este doar sarcina lor și că orice amânare a unor măsuri poate duce la irecuperabile pierderi. Nu ne putem întoarce în trecut, pentru a recupera acea unică viață, ținută de mâna lui Enescu, sau acea unică spadă, purtată de Ștefan cel Mare și Sfânt. Prin fiecare ban distrus, suntem mai săraci. Vom ajunge poate, să avem mai multe televizoare color și autoturisme pe cap de locuitor și vom consuma mai multe proteine decât în anii trecuți. Dar fără patrimoniu cultural vom fi o națiune de pauperi anonimi. Acest patrimoniu este în proprietatea statului, în proprietate privată sau de cult. Este un patrimoniu unic care trebuie apărut deopotrivă, indiferent de deținătorul său legal, deoarece, în ansamblul său, el este oglinda culturii și civilizației noastre de la Carpați la Dunăre și Marea Neagră.

Pentru a salva, acum, ceea ce mai avem, pentru a putea transmite măriturile trecutului nostru în viitor, facem apel la întreaga națiune română, la toți cetățenii Patriei:

- să nu săracim patrimoniul cultural;
- să nu distrugem casele sau orice fel de construcții mai vechi de 50 de ani, decât atunci când specialiștii vor da asigurări că acest lucru se poate face;
- să apărăm monumentele, siturile și rezervațiile și să anunțăm orice act de agresiune a lor;
- să nu acceptăm înstrăinarea bunurilor de patrimoniu, pentru că nici o țară din lume n-o acceptă;
- să păstrăm cu grijă obiectele vechi, iar atunci când nu le mai putem păstra, să le oferim cu generozitate unui muzeu;
- să anunțăm orice descoperire arheologică, naturală și de orice fel celui mai apropiat muzeu;
- să prețuim comorile noastre, căci ele fac parte din tezaurul de valori al umanității pe care-l prețuim deopotrivă;
- să-i învățăm pe copii și pe nepoți că în cartea demnității noastre în lume stă scris și respectul dinții pentru moștenirea pe care ne-au lăsat-o mileniile trecute.

Cetățeni ai Patriei Române, parlamentari și oameni politici, ierarhi și oameni de știință și cultură, români de pretutindeni, acordați marelui și generosul vostru respect pentru toate muzeele, pentru toate colecțiile și monumentele ce se înscriu în structurile infinite ale ființei de neam! Respectați-i pe muzeografi și colecționari, pe conservatori și pe restauratori ca unici specialiști îndreptățiți a se pronunța calificat și cu onestitate în domeniile cercetării, teaurizării și valorificării patrimoniului cultural, parte integrantă a avuției noastre naționale, ea și a întregii umanități.

PARTICIPANȚII LA A II-A CONFERINȚĂ NAȚIONALĂ DE
OCROTIRE A PATRIMONIULUI CULTURAL

Sinaia, 19 februarie 1994

A II-A CONFERINȚĂ NAȚIONALĂ A SPECIALIȘTILOR DIN DOMENIUL OCROTIRII PATRIMONIULUI CULTURAL

În zilele de 17—19 februarie 1994, la Sinaia, Ministerul Culturii, prin Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, Direcția Muzeelor și Colecțiilor, a organizat a II-a Conferință Națională a specialiștilor din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural. La Conferință au participat: consilierii șefi ai inspectoratelor județene de cultură, directorii muzeelor naționale, județene și municipale, specialiști în domeniul ocrotirii și valorificării patrimoniului cultural mobil și imobil.

Sedința de deschidere a avut loc în sala de festivități a Cazinoului din Sinaia. După cuvântul de deschidere a Conferinței rostit de dr. Ioan Oprea, director general al Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, au transmis salutul instituțiilor pe care le reprezentau domnii: Mircea Tomuș, secretar de stat la Ministerul Culturii, Andrei Nicolae, primarul orașului Sinaia, prof. univ. dr. Răzvan Teodorescu, membru corespondent al Academiei Române, președintele Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, dr. Simion Gavrilă, președintele Comisiei Muzeelor și Colecțiilor, Nicolae Bălănoiu, prefectul județului Prahova, Marius Guran, consilier prezidențial la Președinția României, arh. Rulea, Uniunea Arhitecților.

În continuare au fost prezentate:

- Raportul Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, susținut de dr. Ioan Oprea, director general al DGPVPCN;
- Informarea „Biserica și protejarea valorilor culturale”, prezentată de arh. dr. Cristian Moisesu, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte;
- Bilanț al activităților Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, prezentat de arh. Călin Hoinărescu, director al DMSI;
- Informare privind activitatea Comisiei Muzeelor și Colecțiilor pe anul 1993, prezentată de dr. Simion Gavrilă, președintele CMC;
- Scurte intervenții susținute de domnii: col. Virgil Voiculescu, șef serviciu în cadrul Inspectoratului General al Poliției, și Mihai Dragu, Direcția Generală a Vănilor, despre contribuția instituțiilor respective la protejarea patrimoniului cultural.

Lucrările Conferinței s-au desfășurat în patru ateliere, care au dezbătut următoarele probleme:

ATELIERUL I

- Probleme actuale ale muzeelor de istorie, prezentate de prof. univ. dr. Radu Florescu, director general al Muzeului Național de Istorie a României;
- O nouă cronologie istorică, prezentată de prof. univ. dr. Ion Scurtu, director general al Direcției Generale a Arhivelor Statului;
- Filmul documentar de muzeu — studiu de caz (Filmul pentru, despre și în muzeu), prezentat de dr. Corneliu Bueur, director general al Muzeului Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” din Sibiu;

ATELIERUL II

- Programul de restaurare a monumentelor istorice și a bunurilor muzeale în 1994, prezentat de arh. Călin Hoinărescu, director al DMSI, și Maria Lungu, referent în DGPVPCN;
- Un experiment — Muzeul Țăranului Român, înfățișat de Ion Ilișiu, director adjunet al Muzeului Țăranului Român;
- Protecția monumentului istoric în contextul natural și urbanistic existent; studii de amenajare urbanistică pentru Sighișoara și Târgu Jiu, prezentate de arh. Doina Bubulete, studii de caz pentru bisericile din nordul Moldovei și bisericile de lemn din Maramureș, prezentate de arh. Cristina Cristea.

ATELIERUL III

- Patrimoniul cultural național și sursele de finanțare;
- Cercetarea de patrimoniu.

Ambele teme au avut ca moderatori pe dr. Ioan Godea, director al Direcției Patrimoniului Mobil, Tereza Singalia, director al Direcției Patrimoniului Imobil, Gheorghe Hoancă, Direcția Generală Resurse Financiare, Dezvoltare.

ATELIERUL IV

- Inspectoratul de cultură în relație cu muzeul și monumentul istoric. Punete de vedere prezentate de consilierii șefi ai inspectoratelor de cultură ale județelor Botoșani, Hunedoara, Prahova.
- Programul de formare, calificare și perfecționare a personalului de specialitate. Moderatori: prof. univ. dr. Corina Popa, director adjunet al DMSI, Mircea Dumitrescu, director al Centrului de Perfecționare a Personalului din Cultură;
- Tehnica de calcul și patrimoniu — problematică națională, prezentată de Irina Oberländer Târnoveanu, director adjunet al Centrului de Informare și Memorie Culturală;
- Programul de informatizare a muzeelor românești (1994—1999) — propunere, prezentat de Dan Matei, director al Centrului de Informatică și Memorie Culturală.

În ședința de închidere, desfășurată în sala de concerte a Muzeului Peleş, domnul dr. Ioan Oprea, director general al DGPVPCN, a prezentat obiectivele pe anul 1994 ale Programului DACIA PROT PAT și Programul expozițiilor organizate de muzee din România în străinătate și al expozițiilor străine în România, după care a dat citire „Apelului pentru salvarea patrimoniului cultural”, adoptat de participanții la a II-a Conferință Națională a specialiștilor din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural.

În finalul ședinței, domnul Mircea Tomuș, secretar de stat în Ministerul Culturii, a expus principalele concluzii ce au rezultat din dezbaterile Conferinței.

În continuare publicăm principalele materiale privind ocrotirea patrimoniului mobil supuse dezbaterii participanților la cea de-a II-a Conferință Națională în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural.

RAPORT PRIVIND ACȚIUNILE DE COORDONARE A CERCETĂRII, DEZVOLTĂRII, EVIDENȚEI, CONSERVĂRII-RESTAURĂRII, PROTECȚIEI ȘI VALORIFICĂRII PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL PE ANUL 1993

Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național și-a încheiat procesul de organizare în luna februarie 1993, definitivându-și personalitatea și atribuțiile, tipul de relații interdepartamentale și cu instituțiile de profil, atât din subordinea Ministerului Culturii cât și a altor organisme centrale. Direcția generală nu a ținut cont, în acțiunile sale, de interese politice partizane, respectând prevederile H.G. 811/1992 de a proteja cultura de angajarea politică.

Ca organ al Ministerului Culturii — principalul administrator al patrimoniului cultural național și responsabil al coordonării acțiunilor concertate de protecție, cercetare-dezvoltare, evidență, conservare-restaurare, valorificare — direcția generală a conceput un *Program de reorganizare a sistemului* și un altul metodologic și domenial, cu caracter de salvare și urgență, DACIA PROT PAT. Acestea s-au constituit, în urma adoptării lor de către Prima Conferință Națională, din aprilie 1993, în *Strategia ocrotirii patrimoniului cultural național*, cu obiective precise însușite și susținute de către conducerea Ministerului Culturii.

Confruntată cu consecințele transformărilor radicale pe care le comportă societatea românească contemporană, având urmări în planul integrității patrimoniului cultural național, direcția generală a acționat progresiv, cu energie bazată în permanență pe studiul realităților și pe dialog pentru ocrotirea patrimoniului cultural național. Considerăm că esențiale sunt, în prezent, acele decizii care conduc la continuarea procesului de consolidare a instituțiilor majore, de specialitate, la afirmarea individualității și specificului funcțional al acestora. Totodată, s-a avut în vedere reocuparea locului cuvenit Ministerului Culturii, ca unic responsabil al coordonării politicii naționale de protecție, ca finanțatorul principal al acesteia, în care calitate are obligația de a da seama de modul în care s-au proiectat și cheltuit fondurile publice. Nu în ultimul rând, strategia a urmărit înnoirea și modernizarea funcțională, proiectarea pe bază de resurse și realizarea după un calendar precis a acțiunilor de importanță națională. Concomitent, suplinind într-o oarecare măsură „vidul” juridic, s-au reproiectat legile domeniile în conformitate cu prevederile legale. Pe de altă parte, s-a refăcut sistemul dialogului științific și metodologic, coroborând energiile și contribuțiile atâtor factori cu responsabilitate pe planul protecției, cercetării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național mobil și imobil.

În sfârșit un activ argument — al dialogului internațional — a fost, treptat, reasezat, contribuind la afirmarea României în Consiliul Europei, UNESCO și organisme sale, în Uniunea Europeană.

Toate cele de mai sus au fost posibile datorită unei sistematice acțiuni organizatorice, a unui dinamism și spirit pragmatic, de conlucrare a energiei sis-

temului național, compus din cei peste 1 800 specialiști. O evidentă revigorare este azi înregistrată, ea permițând judecarea și proiectarea realistă a obiectivelor unei noi etape. Parțial, acțiunile propuse în 1993 au fost afectate de imobilismul instituțional al unor conduceri de muzee, a conducerilor Direcției Muzeelor și Colecțiilor și Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, de prejudecățile și concepțiile depășite afirmate de unele inspectorate pentru cultură și organe administrative, de inerții birocratice și pârghii sau resurse financiare limitate sau neacordate la timp. Consecințele acestora sunt grave, ele trebuind de urgență îndreptate.

Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național a încheiat în mare procesul de reorganizare, cu o întârziere de 5 luni, al rețelei direct subordonate, unele corective fiind încă necesare. Astfel a fost reînnoită componența Comisiei Muzeelor și Colecțiilor și a Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, activitatea lor condiționând buna orientare științifică domeniială; la fel, cele două direcții de specialitate au fost sprijinite pentru formarea echipelor manageriale. Li se adaugă schimbarea în funcția de conducere — exclusiv pe bază de profesionalism — realizată la 11 instituții naționale, printre care: Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Complexul Muzeal „Moldova” din Iași, Muzeul Banatului. Rămân încă nerezolvate situațiile de la Alba Iulia, Suceava, Târgu Jiu și municipiul București, unde Ministerul Culturii trebuie să afirme mai clar sarcinile sale, iar organele administrației să perceapă avantajul creat de noua situație a instituțiilor de rang național ce acționează aici, ca și atribuțiile Ministerului Culturii în domeniile amintite. Datorită unor cauze independente de voința Ministerului Culturii, rămân încă pasive hotărârile ce prevăd preluarea sub autoritatea Ministerului Culturii și a altor muzee din teritoriu, crearea instituțiilor noi (Laboratorul Central de Conservare și Restaurare, Institutul Național de Muzeologie, Aerofototeca Națională a Monumentelor Istorice, Institutul Național de Restaurare — pentru monumentele istorice); pentru toate acestea latura metodologică este în curs de definitivare, așteptându-se avize superioare.

Funcția de promoție — inovație ce revine direcției generale — a fost împlinită în multiple planuri, atât strategice cât și funcționale. Preluând proiectele de legi domeniiale, după o largă consultanță, acestea au fost încheiate în luna iulie 1993, și trimise spre avizare ministerelor și altor organisme implicate. Abia în decembrie 1993 au fost întrunite observațiile necesare (cu o excepție), care au permis definitivarea proiectelor în luna ianuarie 1994, când au fost transmise ministerelor al căror aviz este obligatoriu. Acest obiectiv a presupus un foarte laborios studiu juridic comparativ, diverse demersuri și reveniri. În paralel, înregistrăm un progres prin aderarea în noiembrie 1993 a României la Convenția UNESCO (1970) și aprobarea în noiembrie 1993 inclusiv la Adunarea Deputaților, a Ordonanței Guvernului nr. 27/1992, referitoare la regimul bunurilor din patrimoniul cultural. Proiectul de hotărâre guvernamentală privind crearea de noi instituții este, de asemenea, în curs de aprobare. Prevederile referitoare la patrimoniul cultural național, unele din acestea propuse fiind de Ministerul Culturii, cuprind și alte acte normative reclamate de situații exprese (legea timbrului, legea cultelor, legea cercetării, legea sponsorizării).

Un efort susținut al instituțiilor muzeale a inclus introducerea funcției de cercetător, creându-se astfel peste 80 de noi posturi, ceea ce vădește o reparație necesară. De asemenea, novator, *Institutul de Studii Eco-Muzeale*, înființat la

Tulcea și preconizatele institute de cercetare aplicată de la Constanța și Deva, repun funcția de cercetare în rețeaua muzeală la locul ce i se cuvine. În acest sens, *Programul de cercetare pentru 1994* este o dovadă în plus a aportului culturii în această direcție. Programul se justifică și dacă ținem seama de rezultatele excepționale înregistrate în unele domenii de cercetare aplicată. În arheologie, de exemplu, menționăm cercetările arheologice soldate cu descoperiri de senzație — de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și de la Mangalia, iar pentru etnografie, de teminica cercetare întreprinsă în Dobrogea. Mai reținute apar asemenea rezultate în sfera monumentelor istorice, unde inexistența obiectivelor de cercetare privind materiale tehnice de construcții, comportamentul monumentelor în varii situații și materialele suport (frescă, ulei, decorație etc.) poate da o impresie nerealistă. Totuși, trebuie amintite, cu titlu aparte, șantierele de restaurare care constituie, fără îndoială, și spații pentru cercetare istorică, de arhitectură, arheologie și istoria artei, nemijlocită. Fenomenul expozițional trebuie inclus și tratat inclusiv în acest capitol, din rațiunea promovării unei mai largi palete a ofertei. Ingenios uneori (vezi expozițiile realizate de Muzeul Național Cotroceni, Muzeul Național Brukenthal, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Muzeul Satului etc.), insipid, repetat și diluat prin aceleași formule câteodată, acesta are un rol de excepție. Ne interesează azi să venim în întâmpinarea publicului divers, să insistăm asupra valorii multiple a obiectului cultural, artistic, tehnic, să educăm mai ales noua generație în spirit proprietar. Or, expozițiile atestă, adeseori, nu un eveniment, ci bifarea unei acțiuni de plan. Nu răspund unei clare tematici, nu au catalog, sunt axate pe subiecte vechi, depășite sub raport tehnic.

În cadrul funcției de promoție, multimedia a început să fie utilizată ca sistem: recentul salon de videofilm de la Sibiu, care a întrunit cca 60 de producții, indică o dimensiune ce se cere susținută. Mai puțin activ în planul expoziției de bază, sistemul mijloacelor multiple, combinate, audiovizuale, rămâne un deziderat al reinnoirii necesare. Primul Salon de Muzeotehnică, organizat de Muzeul Național Cotroceni, verifică respectiva aserțiune. În același sens al promoției, dezvoltarea sectoarelor de Personal Computer din muzee și de la Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice — respectiv completarea cu încă 50 de aparate — indică direcția specială în care trebuie insistat. Muzeul Satului și Muzeul Național Cotroceni dețin în acest plan un vizibil avantaj, rămânând Centrului de Informatică și Memorie Culturală să depășească handicapurile tranziției, pentru a putea reocupa un loc cuvenit în susținerea acestui sector, nu de tip monopolist, ci funcțional, metodologic și promoțional.

Dialogul științific și cultural, pe plan intern și extern, a fost una dintre funcțiile cele mai active în acțiunile calificate ale anului 1993. Cele 34 reuniuni cu caracter național, găzduirea în țara noastră a 25 reuniuni internaționale specializate și participarea specialiștilor din România la 70 reuniuni internaționale probează din plin afirmația. Se poate spune că există un abuz al dialogului, mai ales atunci când acesta nu reflectă interesele grupurilor profesionale, este lipsit de finalizare, se folclorizează. Dacă s-au petrecut și asemenea fapte nu le negăm, atrăgând însă atenția asupra a trei aspecte. Întâi, că dialogul strict specializat, cel cu funcție de raportare a rezultatelor și având caracter de schimb de experiență este foarte necesar. În acest sens, sesiunile naționale (de arheologie, carte veche, științele naturii, artă, restaurare, tehnică, etnologie și muzeologie etnologică) au întrunit interesul larg al specialiștilor din diverse sisteme. Fiecare a venit cu reliefarea contribuției la dezvoltarea patrimoniului cultural, cu noi piese descoperite sau cercetate. Fără îndoială, ele trebuie continuate, itinerate în toate județele și

foarte bine organizate. În al doilea rând, se cere trecerea la acțiuni de microgrup cu tematică foarte specializată, înlăturându-se asamblarea nearmonioasă — în sesiuni mamut — a diverselor subiecte. Toate acestea trebuie anturate de latura demonstrativă (expoziție, film etc.). În al treilea rând, ne referim la folosul acestor tipuri de dialog, rămase anonime, necomunicate prin mijloacele scrise, aspect ce trebuie remediat de urgență.

Necoroborarea datelor, suprapunerile ce trebuie evitate, tematici desuete sau prost alese, dezinteresul și neîmplinirea comunicărilor, conținutul fad al unor intervenții, iată aspecte care indică lipsa de specializare, de profilare și care revin — pentru remediere — nu numai Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național. În același plan, acuza de festivism-trebuie reținută în multe situații: ori, dialogul promovează acele acțiuni care grevează serios bugetul cultural. Aici, inspectoratele pentru cultură au un rol de fond, și nu unul de simplă afișare prin antet.

La funcția de dialog extern, participarea românească s-a îmbunătățit vădit, în conținut și competență, tinzând spre reprezentativitate atât în reuniunile specializate cât și în organismele internaționale. Evident, trebuie permanentizată și ridicată calitativ, pentru a compensa o absență îndelungă, antedecembristă. Mai este nevoie și de continuitate, de o sistematică comunicare și de informare obligatorie către Ministerul Culturii. Remarcăm, astfel, rezultatele deosebite de la Conferința Europeană de Etnografie (februarie 1993), reuniunea CIDOC (septembrie 1993), Consiliul Europei — CCPAT, ICOM și ICOMOS. Pentru a-și îndeplini și mai bine atribuțiile ce le revin, comitetele naționale specializate trebuie să fie mai active, mai prezente, mai receptive și cu program bine justificat. Respectivul dialog are în expozițiile din străinătate și publicațiile acestora un pivot esențial. Și, iată, participările noastre în Germania, Mexic, Franța și Italia își dau măsura performanței.

Slujind dialogul, România a primit și găzduit ample acțiuni, 200 specialiști străini cunoscând patrimoniul cultural național la fața locului. Astfel, reținem ca deosebite Conferința Europeană a Muzeelor în Aer Liber (septembrie 1993), Colocviul Internațional de aerofotogrammetrie și Conferința ECOVAST (octombrie 1993). De asemenea, aplicațiile practice ale grupurilor de cercetare a fenomenelor interetnice (româno-maghiar și româno-francez) și acțiunile comune pe șantier-pilot (Apostolache — Prahova, Hârșova — Constanța, Sarmizegetusa — Hunedoara).

Pe planul reprezentării externe, cele 46 expoziții organizate în 1993, participarea a 108 specialiști români la reuniuni cu problematici de patrimoniu oglindesc o deschidere firească pentru mai buna prezentare a culturii, artei și istoriei României.

Funcția metodologică și de reprezentare a Ministerului Culturii a fost insuficient abordată și executată prin instituțiile specializate, respectiv Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Direcția Muzeelor și Colecțiilor. Începând de la regulamentele de funcționare de ordine interioară a instituțiilor — multe din acestea neraportate la atribuțiile specifice și reglementările legale sau, altele, nerespectate —, la activitatea comisiilor de administrație, și a celor științifice, există o suită de aspecte deficitare. Astfel, normele tehnice din domeniul protecției și restaurării monumentelor istorice, cele privind dimensionarea colecțiilor și, respectiv, a secțiilor muzeale, sau privitoare la regimul gestionar și al mișcării bunurilor culturale au rămas un obiectiv la care trebuie să răspundă Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Direcția Muzeelor și Colecțiilor. Este adevărat că *Normele de conservare a bunurilor din patrimoniul*

cultural național au fost refăcute și reintroduse în practica rețelei, restante rămânând cele de restaurare atât la patrimoniul cultural mobil cât și la monumentele istorice. Dezvoltarea activității de conservare-restaurare, observată și printr-o mai bună dotare a Laboratorului Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, sau prin înființarea unui nou laborator de restaurare la Muzeul Național Cotroceni, ori prin reluarea expozițiilor de restaurare, indică o creștere față de anii precedenți. Rămân, însă, restante mari în felul cum este asigurată această funcție în multe muzee — unele cu pretenții —, cum sunt depozitate, transportate și manipulate obiectele. La monumentele istorice, baza tehnică este încă foarte redusă, trebuind eforturi sporite pentru a dota șantierele cu echipamentele necesare. Cât privește reprezentarea intereselor Ministerului Culturii în diverse organisme centrale, în anul 1993 acest aspect a fost mai bine articulat, realizându-se acorduri cu cultele religioase (Secretariatul de Stat pentru Culte), Ministerul de Interne (Inspectoratul General al Poliției, Biroul Național Interpol), Ministerul de Finanțe (Direcția Generală a Vămilor), Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriale, Radiodifuziunea și Televiziunea. Rămâne, însă, ca deziderat, antrenarea acestor segmente interesate în politica protecției patrimoniului cultural național, ca părți ale unui sistem, legat și acesta, în primul rând, de marii deținători de bunuri: consiliile județene și al municipiului București, cele locale și, firește, primăriile și prefecturile. De asemenea, apreciem că legătura noastră cu comisiile culturale ale Parlamentului a fost sporadică, neimplicând nici rețeaua multiplexelor asociații, ligi, fundații care pot contribui la gestionarea patrimoniului cultural național.

Finanțarea, prin bugetul alocat de Ministerul Culturii, Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, parțială sau integrală pentru unele din acțiunile *Calendarului* 1993 se cifrează la 65,27 milioane lei. În marea majoritate a cazurilor, finanțarea a cuprins cheltuieli organizatorice, fiind condiționată pentru reușita acțiunilor. Au fost, însă, nejustificat excluse (nevorbind de rețeaua direct subordonată Ministerului Culturii) achizițiile cu caracter de salvare, astfel că multe obiecte și monumente n-au putut intra în patrimoniul statului. Fondurile acordate în 1993 pentru dotare tehnică și materială au permis într-o oarecare măsură (la muzeele naționale: din Sibiu, Muzeul Țăranului Român, Muzeul Satului, Muzeul Național Cotroceni, Peleş și Bran) asigurarea unei baze tehnice corespunzătoare. Rămâne, ca deziderat pentru 1994, în multe muzee județene și la Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național al Unirii, la Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Direcția Muzeelor și Colecțiilor, asigurarea unor dotări cu care să se facă față serviciilor și condițiilor specifice în care aceste unități lucrează. De asemenea, între obiectivele prioritare figurează dotarea oficiilor pentru patrimoniul cultural național, a comisiilor zonale, a laboratoarelor de restaurare și a atelierelor fotografice muzeale cu tehnică specifică, ustensile, aparatură, substanțe. Asigurarea curentă a drepturilor salariale, a sistemului de gradații și prime, ca și demersurile pentru echilibrarea acestora, conform legii, a fost un obiectiv al direcției generale, implinit în bună măsură. La acestea a concurat și Direcția Management și Resurse Umane, care a susținut cu insistență și argumentat, la Ministerul de Finanțe și Ministerul Muncii și Protecției Sociale, interesele salariale ale rețelei specializate. Pe această linie, includerea unor sporuri specifice anumitor categorii este o reușită notabilă. Un demers bine argumentat a fost cel legat de ordinele și medaliile pentru cultură, la care direcția generală a determinat esențial proiectele, așteptând decizia Parlamentului. Adeseori, din culpa con-

ducerilor și contabilității unităților sau a inspectoratelor pentru cultură, aceste drepturi au fost greșit interpretate sau întârziate în acordarea lor. Absența unui sistem promoțional, concurențial a determinat, în unele unități, o tratare superficială voluntară, necreând un cadru stimulator de muncă. Nici Ministerul Culturii nu a răspuns, prin Direcția Generală Resurse Financiare și Dezvoltare, la unele pârghii — cum este cea a premiilor naționale domeniale —, lipsind rețeaua specializată de un factor stimulator important. Aceasta, deși, în general, compartimentul economic al Ministerului Culturii a acordat o sporită atenție alocării fondurilor necesare programelor de profil, obținând suplimentări substanțiale. Este adevărat că la Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (planul de restaurare) au existat lacune și grave încălcări ale modului de argumentare și urmărire a finanțării execuției șantiierelor de restaurare. În ansamblu, numai Ministerul Culturii a asigurat în 1993 cca 1,6 miliarde lei pentru restaurarea monumentelor istorice.

Un remarcabil progres vine pe linia autofinanțării, unde instituțiile, în general, iar în special Muzeul Satului și Muzeul Național Cotroceni, au prezentat soluții economice strict aplicate la specific, cotate drept bune. Aceste mijloace suplimentare de finanțare trebuie mai bine urmărite și încurajate pentru a completa bugetul de stat.

Un amplu demers de reprezentare a fost inițiat în primăvara anului 1993, aceasta uzând o mai bună prezență a problematicei patrimoniului cultural național în canalele mass media, ca și prin publicațiile specializate. Emisiuni anume destinate, dezbateri, filme diverse au putut fi urmărite atât prin Radio cât și la Televiziune. Aceasta este doar un început, patrimoniul cultural național oferind o infinită arie de interes public, resurse de delectare, educare și instrucție, insuficient prezentate și valorificate. Presa, în schimb, a reținut — în primul rând — din vasta problemă a *Calendarului 1993*, în bună măsură, doar aspectele conflictuale, determinate de inerentele schimbări și adaptări ce rezultă din obiectivele *programului* național. Chiar și presa culturală, din rețeaua Ministerului Culturii, a neglijat marile realizări — (re)deschideri de noi muzee (Pelișor, Muzeul Colecțiilor de Artă din Bârlad, Muzeul Tehnic ing. D. Leonida, Muzeul Județean Olt din Slatina, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei etc.) —, acțiunile de largă implicare culturală (colocvii, simpozioane, expoziții, publicații periodice sistematice și lucrări de sinteză), problematica protejării monumentelor istorice, sau reținând, partizan, uneori nesemnificativul. Unele publicații — anuarele muzeelor de la Alba Iulia, Zalău, Bacău, Constanța, Botoșani, Cluj, Piatra Neamț, București etc., monografiile de profil și cataloagele publicate de Muzeul Banatului, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Muzeul de Artă Ploiești, Muzeul Național Brukenthal, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național Cotroceni etc., ca și ghidurile muzeelor etnografice ale Muzeului Satului, Muzeului Țăranului Român, Muzeului Civilizației Populare Tradiționale „Astra” din Sibiu, ori pliantele editate de Muzeul Național Peleş, Muzeul Banatului, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Ploiești, Muzeul Județean de Etnografie din Brașov etc. au vădit calități în ce privește conținutul și prezentarea grafică. Un progres remarcabil îl reprezintă afișul de muzeu, în timp ce la monumente latura de prezentare este mult rămasă în urmă, vădind un dezinteres de coordonare ca și dorința inițiativei pe plan local. Este adevărat că, în cazuri limită (Editura Museion), chiar din partea instituțiilor subordonate Ministerului Culturii s-au reflectat atitudini de neglijență sau total nefondate. Fenomene negative de un larg impact (recuperări de importante obiecte, furturi

din muzee și colecții, distrugeri de monumente istorice) au fost abordate doar din perspectiva speculației și senzației, necontribuind cu nimic la construirea unei atitudini civice și a demersului autorizat pentru conjugarea eforturilor în stoparea lor. Acestea toate au avut consecința unei umbriri a rezultatelor (multe de cel mai înalt nivel și largă referință), culpabilizând instituții și persoane în mod nejustificat, dezorientând publicul larg. Astfel, nici o prezentare a suitei de expoziții-model din străinătate, organizate de muzeele naționale, nici o publicație sau monografie de patrimoniu, mari concerte și spectacole organizate de Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național prin instituțiile sale nu au ajuns, prin televiziune sau presă, la cunoașterea publicului. Un loc însemnat și un buget mare de timp din activitatea direcției generale a ocupat funcția de coordonare și control a rețelei specializate. Aceasta, cu atât mai necesar, cu cât autoritatea Ministerului Culturii a fost corelată în ceea ce privește rolul său de principal administrator și coordonator al politicii de ocrotire a patrimoniului cultural național. Dacă rezultatele sunt încă departe de a fi multumitoare, se observă totuși o reală revigorare a relației corecte dintre organismul specializat central și unitățile subordonate direct sau din rețea. Astfel, au fost întreprinse acțiuni speciale de control în peste 100 unități din județele Iași, Suceava, Botoșani, Constanța, Neamț, Harghita, Brașov, Covasna, Cluj, Timiș, Sibiu, Tulcea, Galați, Brăila, Ialomița, Hunedoara, Prahova, București. În multe din acestea, cazuistica diversă a fost rezolvată cu concursul șefului departamentului și al conducătorilor administrației locale. Cele mai multe probleme s-au ridicat pe linia funcționării muzeelor, a asigurării bazei materiale și de spații a acestora, a programului de protecție și restaurare a monumentelor istorice. Desigur că situațiile sunt foarte diverse: în județe ca Hunedoara, Tulcea, Cluj, Constanța, Prahova, administrația locală asigură fonduri și manifestă un real interes pentru problematica analizată, pe când în altele există grave neglijențe tocmai din partea organelor abilitate în acest sens.

O importanță părhie (cea dintre inspectoratul pentru cultură, consiliul județean și prefatură, în corelație cu Ministerul Culturii, Direcția Muzeelor și Colecțiilor și Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice) nu funcționează în mod corespunzător, existând numeroase paralelisme, neînțelegeri funcționale și lipsa de conlucrare. Mai ales politica de restaurare a monumentelor istorice și cea de protecție și dezvoltare a muzeelor vădește necooperarea factorilor chemați și abilitați să conlucreze. Iar exemplele din județele Maramureș (Muzeul Județean Baia Mare), Caraș-Severin (Muzeul Județean din Reșița), Suceava (Muzeul Gura Humorului), Harghita (Complexul Județean Harghita), Covasna (Muzeul Național Secuiesc), Slobozia (Muzeul Agriculturii și Muzeul Județean Ialomița), Botoșani (Programul de restaurare), Dolj (Programul de restaurare), Olt (Programul de restaurare), Alba (Programul de restaurare) și București ne indică cu prisosință modalități nefirești de înțelegere a obligațiilor autorităților județene și administrative față de finanțarea și protejarea prin mijloace adecvate a patrimoniului cultural național. Cum să explicăm, astfel, faptul că doar 4 muzee au sisteme de alarmă, că o serie de unități nu au paza și supravegherea asigurată, iar altele (inclusiv oficii și laboratoare de restaurare) sunt încadrate sub orice limită?!

Or, cum se justifică abandonarea unor monumente istorice de marcă, distrugerile voluntare de la Sarmizegetusa (jud. Hunedoara), Partoș și Platoul romanilor (Alba Iulia), Casa Cotofeanu (Craiova), Bitești (jud. Gorj), Chiajna (SAI), Mangalia, cimitirul Bellu, ca să dăm câteva exemple din lunga și dureroasa sui-

tă. O serie de fapte reprobabile (demonstrarea expozițiilor de bază la Sfântu Gheorghe; neglijențe crase de administrare și gestionare la Tecuci ori Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București; eliminarea protecției muzeale la Negrești — jud. Satu Mare și Pădurea Verde — Timișoara; lipsa totală a fondurilor de achiziții la Suceava, Satu Mare, Târgu Mureș; prelungirea inadmisibilă a prezentării expoziției de bază de la Reșița, Muzeul Bogdan Petriceicu Hasdeu din Câmpina; absența mijloacelor de transport și a dotării tehnice audio la Alba Iulia, Focșani, Oradea etc.) țin de modul în care conducerile de unități, iar pe planul Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, comisiile zonale, și-au făcut datoria.

Întărirea funcțiilor de conducere, controlul activităților curente și a disciplinei de muncă, exemplul personal al directorilor sunt esențiale în a asigura o funcționare ritmică, care să permită o reală politică de protecție în teritoriu. Nici în ceea ce privește relația și funcțiile Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, de coordonator al eforturilor specializate în chiar interiorul Ministerului Culturii nu s-a obținut totdeauna rezultatele dorite. Astfel, în ciuda finanțării curente a Centrului de Informatică și Memorie Culturală programele și asistența acestuia nu răspund, încă, necesităților rețelei, fiind tributare unui spirit monopolist și subiectiv. Descentralizarea instituțiilor și autonomia acestora impun azi alte strategii, alt tip de relații și conținut diferențiat, o ofertă pragmatică.

Exemplele pozitive ale unor mari muzee (Muzeul Satului, Muzeul Național Cotroceni, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „Astra” din Sibiu) pot oferi căi de conlucrare, mai aplicate și chiar mai ieftine, oricum, mai rapide.

Ministerul Culturii a răspuns curent la o serie de sesizări venite pe linia unor organisme centrale, a Guvernului și Parlamentului, a unor consilii județene sau orășenești. Se impune o mai bună conlucrare, iar măsurile — în urma controlului — trebuie mărite și aplicate. Mai ales că, pe planul monumentelor istorice, politica de protecție se realizează în teritoriu cu implicarea și concursul direct al primăriilor și consiliilor acestora.

În anul 1993, Ministerul Culturii a susținut, cu bune rezultate, activitățile asociative — Asociația muzeelor etnografice în aer liber și Asociația muzeelor de științe naturale —, încurajând acest tip de acțiune profesională. Totodată, s-a acordat atenție comitetelor naționale ICOM și ICOMOS, aflate în proces de clarificare și refacere funcțională.

Analiza de față, bazată pe o riguroasă documentație, justifică a apreciere pozitivă asupra rezultatelor obținute în politica de ocrotire a patrimoniului cultural național, în anul 1993, numai dacă acestea sunt corelate cu procesele perioadei de mari transformări prin care trece societatea românească. Au rămas încă numeroase și esențiale resurse, energii și sectoare pe care Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, rețeaua de instituții și cei care o servesc nu le-au identificat sau la care nu au apelat. Inițiativa și răspunderea, proiectarea precisă cu obiective clare, ritmicitatea efortului și asigurarea lui pentru toate funcțiile rămân deziderate și trebuie clar determinate.

Esențială în a asigura țării avuția sa culturală, politica de patrimoniu a cunoscut un reviriment și rezultate bune, dar nu încă la nivelul și ținuta de care o valoroasă rețea de instituții specializate și un corp profesional de elită trebuie să dea dovadă.

dr. IOAN OPRÎȘ

BISERICA ȘI PROTEJAREA VALORILOR CULTURALE

Secretariatul de Stat pentru Culte, prin actul său normativ de organizare și funcționare — Hotărârea Guvernului României nr. 595/1992 —, are între alte atribuții și pe aceea privind sprijinul financiar și asistența de specialitate în activitățile referitoare la evidența, păstrarea, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a bunurilor culturale, bisericești, mobile și imobile, care fac parte din patrimoniul cultural național.

În domeniul conservării, restaurării și punerii în valoare a monumentelor istorice și de artă bisericească, Secretariatul de Stat pentru Culte și-a propus, încă de la înființare, urmărirea unei strategii coerente, axată pe câteva direcții principale, după cum urmează:

1. — Finanțarea lucrărilor avizate și aflate în curs de execuție în anul 1990, pe care Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, abia înființată, din lipsă de experiență sau de informare, nu le-a inclus în planurile sale, preferând, în schimb, să comande zeci de proiecte din care o parte însemnată nici în prezent nu sunt utilizate; între aceste lucrări finanțate, de Secretariatul de Stat pentru Culte, menționăm importante obiective cu remarcabilă valoare istorică și arhitectural-artistică precum bisericile sau ansamblurile monumentale de la Brâncoveni-Olt; Tutana-Argeș; Topolnița-Mehedinți; Stelea și Cobia-Dâmbovița; Gurasada, Leșnic și Crișcior — Hunedoara; Hodoș-Bodrog și Hălmagiu-Arad; Sf. Nicolae-Domnesc și Bârnova-Iași; Sâmbăta și Vale-Sibiu; Polovragi, Dintr-un Lemn și Horezu — Vâlcea; Humor, Sf. Dumitru, Sucevița și Mirăuți — Suceava; Sitaru — Sectorul Agricol Ilfov și multe altele.

2. — Datorită naturii fondurilor puse la dispoziție de la bugetul de stat, Secretariatul de Stat pentru Culte s-a preocupat și de finanțarea acelor monumente bisericești care necesitau intervenții urgente de salvare, cu prioritate biserici din lemn ale căror acoperișuri se impunea a fi refăcute. În acest sens putem menționa: biserica fostului schit Inătești din Râmnicu Vâlcea; stăreția schitului Iezeru — Vâlcea; bisericile de lemn din Bușteni — Prahova; Spalanca-Alba; Sâmbenedic — Harghita; Hidișelu de Jos — Bihor, Dragu — Sălaj; Abucea — Hunedoara; Archiș — Arad; Budești — Sârbi, Culcea, Săcălășeni, Vima Mic, Sat-Șugatag din Maramureș, ca să menționăm doar o mică parte din obiectivele cărora li s-au alocat fonduri pentru a fi conservate, cu atât mai mult cu cât unele dintre ele nu mai sunt folosite uzual ca lăcașuri de cult, unde deci comunitatea locală nu mai este direct interesată în asigurarea finanțării lucrărilor de întreținere sau reparații.

Pentru a ilustra preocuparea Secretariatului de Stat pentru Culte în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice și de artă bisericească, în perioada anilor 1990—1993, proporțional cu totalul fondurilor puse la dispoziție de la bugetul de stat, au fost finanțate lucrări la 76 de obiective însumând circa o jumătate de miliard lei. Din capul locului trebuie să precizăm că nu cuantumul fondurilor alocate a fost hotărâtor în atribuirea unor sume de bani unui obiectiv sau altuia, ci existența condițiilor sigure pentru o eficientă utili-

zare. În acest sens, am urmărit atât eficiența cheltuirii sumelor distribuite, dar și existența unor documentații elaborate cu competență și avizate, precum și posibilitatea organizării unui șantier înzestrat cu muncitori calificați, având o minimă experiență în lucrări de conservare și restaurare a monumentelor istorice. În anumite situații, am urmărit și am sprijinit chiar procurarea unor materiale de epocă (cărămidă de format special, cărămidă glazurată la biserica fostei mănăstiri Cobia, olane, lemn rotund pentru șită etc.). Doar existența acestor condiții poate asigura realizarea unor intervenții de calitate corespunzătoare, vizând cu prioritate păstrarea și punerea în valoare, după criterii științifice, a tuturor măturilor artistice și documentare conținute de vechiul edificiu monument istoric, care, în altă ipostază, orice intervenție necalificată poate conduce la producerea unor traume, adeseori ireversibile, asupra autenticității arhitecturii monumentului sau a integrității componentelor sale artistice, păgubitoare în ansamblu pentru întreg fondul patrimonial cultural bisericesc.

O altă preocupare deloc neglijabilă a fost și aceea a conservării unor monumente aparținând minorităților naționale care dețin încă un fond însemnat de clădiri vechi, populații care numeric au fost diminuate în anii regimului totalitar. Este vorba de biserici și ansambluri ecleziastice aparținând naționalităților germane, armenie și evreiești din România, care nu mai au posibilitatea întreținerii și reparării monumentelor pe care le dețin.

Respectarea zonelor de protecție a unor clădiri de cult clasate ca monumente istorice, în special din lemn, aparținând cu precădere românilor ortodocși, în preajma cărora s-a propus amplasarea unor noi clădiri de biserici, de obicei de dimensiuni exagerate, care agresau prin prezența lor vechile lăcașuri, a constituit o problemă de major interes pentru Comisia interdepartamentală a lăcașurilor de cult, solicitându-se, fără abatere, avizul direcției de specialitate a Ministerului Culturii.

Deopotrivă, au fost inventariate lăcașurile de cult aparținând populației românești, situate în unele localități din Transilvania, în special în județele Harghita și Covasna. În condițiile desnaționalizării, a părăsirii așezărilor respective de către populația autohtonă, dar mai ales a distrugerilor brutale din anii ocupației horthyste, numeroase biserici din aceste zone se află în stare de ruină. Având calitatea de martori ai unor realități etnice, istorice și sociale dispărute, considerăm că, indiferent de momentul construirii lor, aceste biserici se justifică a fi clasate ca monumente memoriale în lista centralizată a monumentelor de cultură din România.

Dintre problemele ridicate cu diferite prilejuri de șefii cultelor religioase deținătoare de monumente istorice, în special de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, au rezultat câteva aspecte pe care le enumerăm succint mai jos:

— în programele de conservare-restaurare finanțate de Ministerul Culturii, prin direcția sa de specialitate, este cuprins un număr mult prea mic de monumente și ansambluri bisericești, în comparație cu ponderea lor numerică în cadrul listei centralizate a monumentelor, fără a se ține seama, în unele cazuri, de starea avansată de degradare sau de valoarea lor istorică și arhitectural-artistică;

— chiar în cazul în care unele obiective sunt incluse în aceste programe, factorii responsabili din direcția respectivă nu iau legătura cu conducerea acestor culte pentru a se stabili cuantumul fondurilor alocate, natura lucrărilor și perioada de desfășurare a acestor lucrări, precum și modul de organizare a șantierului pentru a nu aduce perturbări desfășurării normale a activității cultului;

— decontarea nejustificată sau nereală a unor lucrări, în unele cazuri de calitate necorespunzătoare (Pângărați — Neamț, Bistrița — Vâlcea, Snagov — S.A.I., Ițcanii Vechi din Suceava etc.);

— restituirea neîntârziată a obiectelor ridicate abuziv de la culte și preluate sub formă de custodie de către stat, aflate în prezent la muzee naționale, județene sau orașeștești sau la alte unități specializate (arhive, bănci etc.).

Pe de altă parte, se constată încă o serie de deficiențe din partea unor unități de cult — mănăstiri, parohii — în asigurarea tuturor condițiilor de pază și siguranță împotriva sustragerii prin efracție sau împotriva incendiilor, în urma cărora s-au înregistrat numeroase și nejustificate pierderi, mai ales în rândul bisericilor ortodoxe, cu precădere de lemn.

În momentul de față, specialiștii compartimentului de patrimoniu cultural bisericesc din cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte desfășoară o acțiune generală de verificare privind asigurarea tuturor măsurilor preventive în această direcție, precum și instituirea unor condiții corespunzătoare de conservare la muzeele și colecțiile bisericești, dar, mai ales, la depozitele de concentrare a bunurilor existente la fiecare cult și eparhie deținătoare de patrimoniu cultural.

Pe linia patrimoniului mobil, fără a intra în detalii nesemnificative, Secretariatul de Stat pentru Culte a luat inițiativa și a finanțat restaurarea prin laboratoare specializate — între altele — a ramei tâmplii paraclisului patriarhal din București și a icoanelor componente, a icoanelor împărățești ale iconostasului bisericii mănăstirii Humor, a ramei tâmplii bisericii mănăstirii Bogdana — Bacău etc.; totodată, a reorganizat, cu îndrumarea specialiștilor săi, muzeele bisericești de la Făget-Timiș, mănăstirea Toplița — Harghita, Sf. Gheorghe — Covasna, de la protopopiatele din Târgu Mureș și Reșița, de la mănăstirea Păsărea etc. Concomitent, a organizat, împreună cu alte instituții muzeale centrale, cum sunt Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național de Artă, Muzeul Național Cotroceni sau cu Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, întotdeauna în colaborare cu Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române sau cu alte culte, nouă expoziții a căror importanță și interes au fost deja subliniate de specialiști sau de mass-media. Cele trei ediții ale sesiunii de comunicări intitulate „Patrimoniu religios — patrimoniu cultural”, cu numeroasa participare a unor cunoscuți specialiști din domeniul cercetării și restaurării patrimoniului cultural mobil și imobiliar, au intrat în rândul manifestărilor științifice tradiționale de acest gen cu un prestigiu bine stabilit.

Iată, pe scurt, o altă față a preocupărilor existente în prezent pentru cercetarea, conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural, desfășurată de unul din organisme centrale ale administrației de stat, care sperăm, [că] în perspectiva anilor viitori, cu posibilități financiare sporite și cu un colectiv mai numeros de specialiști, să se implice cât mai responsabil și eficient în această nobilă și importantă activitate.

dr. arh CRISTIAN MOISESCU

INFORMARE PRIVIND ACTIVITATEA COMISIEI MUZEELOR ȘI COLECȚIILOR ÎN PERIOADA IANUARIE 1993—FEBRUARIE 1994

În cursul anului 1993 Comisia Muzeelor și Colecțiilor a activat permanent prin biroul său executiv format, până în octombrie 1993, din domnii: prof. dr. Dinu Giurescu, președinte, Theodor Enescu, Lucia Marinescu și Radu Ionescu, vicepreședinți, Anca Lăzărescu, până în martie 1993, și König Carol, după această dată, secretari ai comisiei.

La 13 octombrie 1993, în temeiul Ordinului Ministerului Culturii nr. 588, s-a stabilit noua componență a Comisiei Muzeelor și Colecțiilor, formată din 48 de persoane, al cărui birou executiv ales este compus din domnii: Gavrilă Simion, președinte, dr. Georgeta Stoica, dr. Ioan Godea și Cserey Zoltan, vicepreședinți, Carol König, secretar.

La 3 noiembrie 1993 s-a ținut prima adunare generală a noii comisii, în care s-a prezentat un raport asupra activității vechii comisii, s-au purtat discuții privind acțiunile acesteia și s-au jalonat obiectivele de urmărit de către noua comisie. Activitatea depusă de ambele comisii a urmărit îndeplinirea competențelor rezultate din Regulamentul cadru de funcționare a Comisiei Muzeelor și Colecțiilor, aprobat de ministrul culturii în anul 1992: ocrotirea, conservarea și restaurarea patrimoniului, valorificarea activității de cercetare a patrimoniului prin expoziții, publicații, sesiuni, simpozioane etc., avizarea scoaterii temporare din țară a unor bunuri din patrimoniul cultural național, susținerea financiară a programului de manifestări culturale-științifice elaborat de direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Culturii și de către instituțiile muzeale.

În ședințele sale, biroul Comisiei Muzeelor și Colecțiilor a analizat în principal planurile de activități culturale-științifice și posibilitățile de finanțare a lor, s-au verificat și aprobat dosarele de organizare a unor expoziții peste hotare. Astfel, s-a aprobat trimiterea peste graniță a unui număr de 19 expoziții în anul 1993 și a 3 expoziții în luna ianuarie 1994, organizate de: Muzeul Național de Artă, Muzeul Național de Istorie, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Muzeul Brukenthal, Muzeul Satului, Muzeul Țăranului Român, Muzeul Țării Crișurilor, Muzeul Militar Național etc. Precizăm că toate aceste expoziții s-au reîntors în țară fără nici o pierdere sau deteriorare. În vederea protecției patrimoniului s-au elaborat normele pentru scoaterea temporară sau definitivă peste graniță a bunurilor culturale, care urmează să fie înaintate spre aprobare Ministerului Culturii.

Biroul Comisiei Muzeelor și Colecțiilor a mai rezolvat sau avizat: propunerile de mărire a gradului de reprezentare sau de schimbare a denumirii unor muzee; realizarea de împrumuturi intermuzeale în vederea organizării unor expoziții interne; repartizarea fondurilor pentru buna desfășurare a activității de valorificare a cercetării patrimoniului prin simpozioane naționale sau internaționale, sesiuni, colocvii și publicații. Comisia Muzeelor și Colecțiilor a aprobat folosirea sumei de peste 21 milioane lei pentru sprijinirea acestor acțiuni, pe care

Direcția Muzeelor și Colecțiilor le-a distribuit astfel: 13 837 962 lei pentru 25 de manifestări cultural-științifice, 2 419 541 lei pentru trei filme documentare în colaborare cu Studioul de filme „Alexandru Sahia”, 73 000 pentru cursuri de perfecționare, 5 000 000 lei pentru lucrările efectuate de Centrul de Informatică și Memorie Culturală. Conform Ordonanței Guvernului Nr. 27 din 26 august 1992, biroul Comisiei Muzeelor și Colecțiilor a acordat licențe pentru consilieri pe probleme de artă în unitățile comerciale particulare. În acest sens s-a considerat necesar ca în actele prezentate Comisiei să existe și o declarație a solicitantului că nu este angajat al unei instituții muzeale.

Ca o deficiență în activitatea Comisiei Muzeelor și Colecțiilor îl reprezintă faptul că vechiul birou executiv nu a reușit în cursul anului 1993 să organizeze nici o adunare generală a Comisiei pentru a discuta în plen cele mai importante probleme ale muzeelor și pentru a elabora o strategie imediată și de perspectivă în domeniul muzeografiei românești. Pe viitor sperăm ca această deficiență s-o înlăturăm. Noul birou și-a propus să organizeze minimum 4 adunări generale ordinare pe an. La sfârșitul anului 1993, cu sprijinul Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, s-au întocmit „Normele de conservare a bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural”, care urmează să fie însușite și respectate de toți lucrătorii din muzee.

O problemă importantă care a stat în fața Comisiei, dar în mod deosebit a Direcției Muzeelor și Colecțiilor, o reprezintă activitatea Oficiilor Județene pentru patrimoniul cultural național, organisme importante pe plan local în ținerea evidenței și protecția întregului patrimoniu cultural al țării. Din controalele efectuate în 15 oficii s-a constatat necesitatea întocmirii unor noi proiecte de norme și atribuții pentru Oficiile patrimoniului cultural național sau, eventual, o reînnoire a celor deja existente, îmbunătățirii modernizării sistemului de tipizate ale oficiilor și cel de plată a serviciilor efectuate de acestea, urgentării atestării specialiștilor din oficii, completării schemei unor oficii cu specialiști în domenii deficitare, asigurării unor cataloage cu prețurile actuale ale bunurilor culturale pe plan internațional.

În domeniul protecției patrimoniului, Direcția Muzeelor și Colecțiilor a colaborat permanent cu Direcția Generală Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național în vederea îmbunătățirii securității, conservării și restaurării bunurilor culturale mobile păstrate în muzee și colecții. S-au făcut controale și s-a intervenit la autoritățile locale pentru asigurarea securității bunurilor muzeale atât prin mărirea numărului de personal de supraveghere și pază, cât și prin instalarea unor sisteme antifurt și antifoc. Cu toate acestea, în cursul anului trecut s-au mai produs o serie de furturi regretabile, care s-au datorat și unor neglijențe evidente în modul de asigurare a securității lor.

O atenție deosebită s-a acordat recuperării bunurilor culturale naționale aflate în posesia altor instituții. Astfel, s-au recuperat peste 600 de piese aparținând fostei familii regale, care erau păstrate necorespunzător în depozitul de recuzite al Teatrului Național. Din păcate, lipsa totală a unor fonduri rezervate achizițiilor de bunuri culturale valoroase, în vederea completării colecțiilor muzeale, a determinat pierderea sau înstrăinarea acestora prin diverse magazine de consignații. Sperăm că în cursul acestui an vom fi sprijiniți în acest domeniu prin alocarea sumelor necesare achiziționării unor piese muzeale aprobate în prealabil de Comisia Națională de Achiziții.

În vederea coordonării, îndrumării și acordării asistenței de specialitate instituțiilor muzeale, personalul Direcției Muzeelor și Colecțiilor a participat la

organizarea manifestărilor și, prin deplasarea în peste 30 de județe, a încercat să sprijine acțiunile de reînnoire sau obținere a unor noi spații muzeale, de înființare a unor noi muzee și colecții, de verificare a modului de conservare și restaurare a patrimoniului. În urma acestor deplasări s-a constatat că procesul de reînnoire a expozițiilor este foarte lent și insuficient. S-au efectuat doar unele retușuri fără a se trece la o nouă viziune tematică în funcție de patrimoniul pe care-l deține fiecare muzeu. În plus, unele muzee sunt închise de câțiva ani, iar redeschiderea lor este întârziată uneori nejustificat. De asemenea, s-au pierdut prea ușor unele spații muzeale prin închirierea lor unor unități comerciale sau instituții. Aici trebuie să atragem atenția conducătorilor de muzee că această acțiune se face numai cu avizul Inspectoratului Județean de Cultură și cu aprobarea Ministerului Culturii. Din lipsă de fonduri, dar și neglijență, și poate chiar nepăsarea unor colective de muzeografi care nu s-au implicat și nu au solicitat cu insistență sprijinul financiar al autorităților locale, unele expoziții au o stare precară (fotografii învechite, hărți depășite, vitrine prea încărcate etc.).

S-a constatat, de asemenea, o neglijare accentuată a activității de întocmire a fișelor de evidență. Piese sunt trecute cu o descriere sumară numai în registrele de inventar, iar piesele descoperite în urma cercetărilor arheologice nu sunt întotdeauna imediat inventariate. Acest neajuns trebuie înlăturat cât mai curând deoarece în caz de pierdere, distrugere sau furt este aproape imposibil să se întreprindă o acțiune de urmărire, recuperare sau reconstituire.

Comisia Muzeelor și Colecțiilor, prin direcția sa, a acordat atenție și serviciului editorial „Museion”, care, în vederea valorificării patrimoniului, a reușit să sprijine publicarea unor volume de cercetări, precum și a numeroase materiale publicitare și de popularizare.

Cu speranța unei bune colaborări și cu dorința de a fi de folos în mod concret activității de protejare, cercetare, conservare, restaurare și valorificare a întregului patrimoniu cultural, vă asigurăm de întregul nostru sprijin.

GAVRILĂ SIMION

PROBLEME ACTUALE ALE MUZEELOR DE ISTORIE

Premisa discuției pe care doresc să vi-o prezint este ideea că orice am face, noi prezentăm publicului muzeale reprezentarea noastră despre istorie, nu istoria însăși. Această reprezentare este condiționată atât de factorii obiectivi — stadiul cunoașterii științifice a domeniului, în termeni conceptuali, dar și în termenii masei, diversității și reprezentativității patrimoniului — cât și subiectivi — sensibilitatea și imaginația muzeologului, precum și simțul valorilor —, în sfârșit de integrarea culturală a operatorului.

Această complexă condiționare a reprezentării istorice muzeale ridică trei mari probleme: aceea a rigorii științifice a acestei reprezentări; aceea a accesibilității din partea publicului, respectiv a limbajului muzeal istoric; în sfârșit aceea a punctului de vedere, respectiv a poziției etnocentriste a muzeologului-istoric și a posibilității existenței mai multor adevăruri istorice.

1 PERIODIZAREA—CADRUL GENERAL AL EXPOZIȚIEI DE ISTORIE

1.0. Periodizarea este structura fundamentală a întregii gândiri istorice. Esențială însă este nu numai inserierea faptelor istorice în succesiunea lor cronologică, ci și gruparea lor în structuri coerente caracterizate de continuitate și de durată proprii și putând primi conotații valorice, permițând comparația. Asemenea clasificări, având la bază criteriul timpului istoric, sunt de lungă vreme cunoscute — concepte precum arhaism și clasicism, sau perioada de tranziție — dar nu au fost nici o dată integrate într-un sistem coerent de gândire istorică.

1.1. O încercare de a construi o periodizare unitară general valabilă, atât pentru ansamblul istoriei universale, cât și pentru istoria particulară a fiecărui popor sau națiune a întreprins-o marxismul cu „sistemul celor cinci orânduirii” pe care l-a pus în circulație. Dincolo de conotațiile politice care l-au transformat într-un adevărat pat al lui Procust și i-au scăzut puterea predicativă „sistemul celor cinci orânduirii”, punând drept criteriu conceptul de mod de producție, s-a definit drept unilateral, având drept consecințe o accentuată rigiditate care, adesea, a generat situații alternative, fie de obnubilare a faptelor, fie de acceptare a excepției care nu confirmă regula ci, de fapt, pune sub semnul întrebării valoarea criteriului. Rezultatul de ansamblu a fost o falsă omogenizare a istoriei omenirii sub ambele aspecte — universală și națională locală — neavând altă valoare decât de lozincă politică. Desigur, conceptul de mod de producție nu mai poate fi considerat de valoare categorială și cu valoare de criteriu de periodizare. El rămâne operațional în domeniul istoriei economice, dar va trebui, probabil redefinit. De asemenea, cele cinci orânduirii caracterizate de marxism, sclavagismul constituie un aspect specific celei mai dezvoltate faze a economiei antice, dar apare încă din preistorie și există și în evul mediu, și în epoca modernă. Capitalismul este aspectul specific pentru începuturile economiei industriale și post-industriale. Feudalism poate fi numit doar un anumit model de organizare socială propriu evului mediu occidental. Termenii de socialism și comunism trebuie supuși unei discuții obiective, din punct de vedere istoric, nu politic, dar fără să se piardă din vedere și existența unei accepții politice a lor. Fără îndoială, nimeni nu poate opri un specialist să folosească unul sau altul dintre termenii pe scurt analizați mai sus, dar pentru a evita confuzia sau constituirea unui limbaj istoric golit de înțeles, este preferabil ca orice folosire a lor să fie precedată de o prealabilă definire, fie și măcar operațională.

1.2. Periodizarea tradițională cu cele șase subdiviziuni ale sale: preistoria, protoistoria, antichitatea, evul mediu, istoria modernă și istoria contemporană — nu este întemeiată pe un criteriu coerent și nu permite cuprinderea într-o perspectivă unitară a viitorului mai apropiat sau mai îndepărtat, dar chiar nici măcar a transformărilor cruciale care se petrec sub ochii noștri.

Astfel, dacă admitem relativa acoperire a termenilor de preistorie și de protoistorie cu conceptele categoricale antro-po-culturale de pre- și protoliterat, acești termeni apar clar ca indicând cazuri culturale primordiale: cea dintre societățile fără scriere și cele care simt nevoia unei forme de memorie artificială și au și făcut primii pași pe drumul descoperirii acesteia, pe de o parte; cea dintre acestea din urmă și cele care posedă un sistem de scriere determinat și folosibil social, pe de alta. În raport de pre- și protoistorie, antichitatea se definește drept perioada imediat următoare, iar sfârșitul ei este desemnat de prăbușirea marilor formații politice generate de societatea antică. Conținutul istoric-cultural nu poate fi definit decât drept acela al etapei în care scrierea ca mijloc de conservare a cunoașterii și conștiinței omenești a parcurs toate etapele sale esențiale.

Evul mediu se definește drept o perioadă de tranziție spre societatea modernă, structurată pe națiuni — schimbare de criteriu — iar caracterul său tranzitoriu a fost resimțit de cei care i-au dat numele în frunte cu Vico și se reflectă în înșiși termenii denumirii. Rămâne — cel puțin în viziunea nașilor lui — vag termenul final al tranziției, iar precizarea mai nouă, de fapt a noastră, spre societatea structurată pe națiuni, schimbă așa cum am menționat mai sus. criteriul de periodizare. De altfel, definirea epocii moderne drept epoca în care se dezvoltă structurile naționale nu satisface toate exigențele realității istorice, pentru că, pe de o parte, structurarea națională continuă și după limita convențională a acestei perioade, atât în Europa cât și, mai ales, în afara acestui continent, iar criza naționalismelor din vremea noastră arată că este departe de a se fi încheiat; pe de altă parte, există societăți care, fără a fi cunoscute structuri naționale, participă în același timp la structuri locale sau tribale și la altele supranaționale — federative sau imperiale, definind astfel altă tendință a epocii moderne. În sfârșit, epoca contemporană nu reprezintă altceva decât ceea ce a mai rămas, în raport cu termenul de raportare, adică cu continua schimbătoare „zi de azi”. Or, cel puțin în ultima vreme, știința istorică a devenit conștientă de cel puțin două mari și generale schimbări istorice, având valoarea unor cezuri între perioade distincte: prima este aceea între societatea industrială și cea postindustrială; a doua este între societățile locale și societatea globală. Între trăsăturile acesteia din urmă, piața globală, a cărei formare poate fi pusă în jurul primului război mondial, este dintre primele devenite evidente. Totuși, empiric, periodizarea tradițională satisface și oferă o anumită securitate intelectuală ținând de principiul rațiunii suficiente — mai degrabă decât a o contesta în bloc este cazul să fie îmbogățită, completată și articulată adecvat. O primă problemă în acest sens este aceea a dezvoltării și circumstanțierii conceptelor de istorie modernă și istorie contemporană, atât în sensul unei definiri mai riguroase și mai circumstanțiale, în raport de un criteriu unitar, cât și în acela al unei articulări mai fine a contemporaneității — nu a epocii contemporane. Este evident că astfel se pune în discuție însăși proprietatea termenului de istorie contemporană precum și poziția taxonomică a unei eventuale „epoci contemporane” și a unei probabile existențe a unui taxon intermediar între „modern” și „contemporan”.

1.3. Cea mai coerentă din punct de vedere al criteriilor este propunerea de periodizare internă a culturilor arheologice datorată lui David Clarck. Acesta plecând de la un aparat conceptual riguros definit în limite operaționale, propune

două criterii cantitative — numărul de tipuri și numărul de asamblaje (de tipuri), prin al căror joc liber pot fi definite patru „faze” ale fiecărei culturi — una de tranziție, una formativă (sau arhaică pentru culturile cu climax), a treia coerentă (respectiv clasică), a patra post-coerentă (respectiv postclasică), în sfârșit, din nou faza de tranziție. O calitate a acestui model de periodizare este aceea că suportă abaterile propunând proceduri de integrare a lor nereducționiste. Dar aplicabilitatea modelului este restrânsă la culturile arheologice, mai precis la sistemele ale căror elemente și interacțiuni pot fi definite și, în consecință, pot fi mânuate simbolic coerent. O realitate complex variabilă, cum este cea istorică, comportă proceduri multicriteriale, cărora modelul arheologic nu le mai corespunde. Cel mult s-ar putea gândi la o reiterare a acestui model pentru istoria artei.

1.4. Semnificativă, în acest sens este și încercarea mai degrabă ținând de filosofia istoriei, de a ordona istoria universală în mari unități structurale denumite „civilizații” datorată lui Alfred Toynbee. Imposibilitatea de a defini suficient de riguros civilizația, ca structură istorică, precum și aceea de a trasa limite între diferitele civilizații — atât în timp, cât și din punct de vedere al conținutului lor (în lipsa unei analize pertinente și coerente a elementelor și modalităților de interacțiune) — a scos în evidență tocmai faptul că, empiric, pot fi „resimțite” structuri istorice ierarhizate și ordonate dar definirea lor logică nu poate atinge nici măcar nivelul operațional.

Comportamentul uman, caracterizat de reprezentarea simbolică a lumii și de creativitate, constituie de fapt obiectul de studiu atât pentru istorici, cât și pentru antropologi, și mai ales pentru antropologii culturali. În ultima vreme din ce în ce mai mulți specialiști se întâlnesc pe un teren comun, plecând fie de la o extremitate — să zicem istorică — fie de la alta — respectiv antropologică. Se definește astfel un nou câmp de reflecție, comun, adesea denumit antropologie istorică.

Până acum, însă, în acest câmp de reflecție nu a fost inclusă și problema periodizării, pe de o parte pentru că antropologii culturii nu au focalizat pe aspectul istoric al comportamentului și mentalității umane și au căutat să stabilească modele de schimbare ale acestora dar nu și un model de ordonare în timp a schimbărilor. Pe de altă parte istoricii nu au acordat atenție felului în care antropologia ar putea interveni în probleme aparent „pur istorice”, cum este aceea a periodizării. În realitate, tocmai un concept categorial specific antropologiei culturale, și anume cel de cultură, poate oferi o bază de discuție pentru construirea unui model coerent de periodizare a istoriei omenirii sub ambele sale aspecte — universal și local (respectiv național).

1.5. Premisa acestei discuții este faptul că obiectul atât al studiului istoric, cât și al celui antropologic este comportamentul uman privit din punctul de vedere al creativității, înțelesă drept o proprietate specific și exclusiv omenească. Sub aspect antropologic, studiul urmărește stabilirea modelelor alternative și a mecanismelor de geneză și schimbare ale acestora; din punct de vedere istoric, se urmărește dezvoltarea în timp a acestor modele și mecanisme, specificitatea lor locală, corelările și modul cum acestea generează ierarhii de structuri coerente cu care colectivitățile umane se identifică, conferind coerență și continuitate omenirii, atât structural-sincronic, cât și istoric-discronic.

În acest context, periodizarea, pe de o parte, oferă un cadru comun, pe de alta, permite dezvăluirea unor semnificații „antropologice” în „devenirea” istorică. Conceptul esențial în această viziune este cel de „cultură”, în principiu definit și pe pozițiile antropologiei, dar adăugându-i-se și dimensiuni istorice. Așadar, **cultură** înseamnă ansamblul modelelor comportamentale învățate și al

interacțiunilor dintre ele, exprimând o societate determinată, localizată pe un teritoriu dat și cunoscând o dezvoltare istorică coerentă și continuă între limite cronologice relativ cunoscute. Așadar, prima întrebare căreia trebuie să-i răspundă periodizarea este aceea a limitelor cronologice ale culturii — înțeleasă la nivel universal sau local.

1.6. Caracterul local și definit în timp al culturilor lasă posibilă, pe de o parte, decalarea în timp între culturi pe anumite planuri — de pe plan tehnic — echivalente. În consecință, se ridică problema sincronismelor culturale, permițând reunirea mai multor culturi, cu periodizări interne proprii, fiecare, în structuri ierarhic superioare, comportând o periodizare internă proprie, având calitatea de cadru general comun pentru fiecare dintre periodizările interne ale culturilor componente. Dacă, acum, acceptăm și această premisă, urmează necesar că trebuie stabilită și o ierarhie valorică a culturilor care să facă succesiunea sau sincronismul lor semnificative și să permită o măsurare — fie și măcar relativă, a distanței dintre ele. Numai o astfel de evaluare a culturilor permite stabilirea unei periodizări cuprinzătoare și semnificative.

2. VIZIUNEA ANTROPOLOGICĂ ÎN ISTORIE

Un aspect esențial legat de viziunea antropologică în istorie este și acela că oferă o bază teoretică și metodologică de rezolvare a vechii controverse: muzeul expune obiecte; istoria studiază evenimente; cum putem expune în muzeu evenimente?

2.1. Fără a reveni la definiția culturii inserată mai sus, este evident că orice cultură trebuie să aibă o bază spațială concret determinată, cu limite proprii, cu trăsături ecologice specifice și cu resurse determinate, în mare măsură, pentru aspectul dominant al culturii. Privită din acest punct de vedere, cultura nu este altceva decât proiecția adaptivă a unei comunități omenești, asupra unui ambient socio-ecologic specific și cu care aceasta se identifică. Consecințele culturale ale acestui fapt sunt incomensurabile și nu se pot compara decât cu cele ale dezvoltării progresive ale raporturilor dintre societăți — respectiv culturi/teritorii.

2.2. Astfel definită relația dintre cultură și teritoriu, apare clară posibilitatea definirii analitice a oricărei culturi date în raport de câteva categorii culturale, grupând fiecare, atât câteva modele de comportament specific predilecte, cât și tipurile de „instrumente” derivate din acestea și asigurându-le „serviciile” corespunzătoare. Aceste categorii pot fi, în mare, definite precum urmează:

2.2.1. HABITATUL — locuirea teritoriului de către comunitatea omenească; — a. modul în care comunitatea ocupă teritoriul corespunzător și îl valorifică, umanizând ambientul natural: îl denumește, îl dinamizează prin căi de comunicație, îl structurează prin popasuri, așezări, instalații, cimitire și centre ceremoniale; — b. modul în care comunitatea omenească organizează valorificarea resurselor naturale din spațiul dat în folosul ei și măsura în care aceasta generează forme de comportament specific;

— c. modul în care vecinătățile și facilitățile de comunicare înlesnesc și determină raporturi specifice cu alte comunități, învecinate sau îndepărtate. Toate aceste întrebări și răspunsurile specifice pe care comunitățile omenești le construiesc creativ, ridică problema ordonării lor, după principiul asemănării — adică pe tipuri — și după cel al progresului — adică evoluționist. Schemele evoluționiste, corespund unui tip fundamental al imaginarului uman, nu pot fi total eliminate din gândirea istorică; dimpotrivă ele pot fi în egală măsură temeiul unor modele de ierarhizare a modelelor și tipurilor și premisele unor explicații teleologice, integrative și unificatoare ale viziunii istorice care, ipso facto, nu pot fi respinse de plano. În schimb, aceste scheme nu pot fi admise drept baze ale unor periodizări decât în măsura în care suntem de acord să nu atribuim evoluției altă semnificație decât

aceea de trecere de la mai simplu la mai complex. Altă inserție a evoluționismului în istorie riscă să devină reduccionistă și să genereze „paturi ale lui Procust” de felul celui marxist, anterior amintit.

2.2.2. ACTIVITĂȚILE PRODUCTIVE — tehnologiile și tehnicile, unele, ustensilele și instalațiile, produsele; tipuri și tehnocomplexe; organizarea desfacerii și consumului; forme și rețele de schimb; căi, transporturi, circulația bunurilor, formelor și ideilor, forme și comportamente de consum. Această amplă serie de modele comportamentale și de tipuri, precum și gama complexă de interacțiuni pe care o implică, ridică problema relațiilor complexe intra- și intercomunitare, precum și oferă un fundament pentru faimoasa idee aparținând lui Claude Levy-Strauss, a schimbului generalizat. Pe de altă parte, tocmai dinamica schimburilor — de toate felurile și de toate vitezele — ridică problema schimbării culturale, sau socio-culturale, ca prag de periodizare.

2.2.3. ACTIVITĂȚILE SIMBOLICE — grupând sub această denumire toate activitățile specifice mentale, permițând organizarea și stăpânirea semnelor lumii obiective în conștiința umană și care, pe de o parte, constituie substanța „mentalității”, iar pe de alta, definesc viziunea specifică despre lume (Weltanschung) a fiecărei societăți, respectiv culturi, acestea pot fi analizate sub următoarele subcategorii:

- a. filosofia și știința;
- b. religia, mitologia și magia;
- c. drepul și organizarea politică, proprietatea;
- d. raporturile sociale și reglementarea lor, căsătoria, rudenția, cetățenia;
- e. ceremoniile, jocurile și concursurile.

Toate acestea nu constituie grupări rigurose distincte și bătute în cuie, ci prezintă numeroase cazuri de comunicări și interferențe. De asemenea, își găsesc expresie obiectivă și de cele mai multe ori, mai mult sau mai puțin, materializată în diferitele forme de artă — literatura cu toate genurile, arte plastice și decorative, arhitectura și muzica, arte ale spectacolului s.a.m.d.

2.3. Această structură densă și complexă a culturii generează aspecte specifice determinând o anumită identitate culturală a comunităților umane și care poate fi sesizată mai cu seamă în expresia — predominant dar nu exclusiv artistică — a reprezentărilor simbolice ale comunităților omenești. Identitățile culturale sunt de o remarcabilă diversitate — religioasă, corporatistă, locală, sportivă — dar identitatea cea mai semnificativă este cea etnică, cu alte cuvinte cea care presupune o — reală sau imaginar-mitică — legătură de sânge între cei care participă la ea. Identitatea etnică nu trebuie confundată cu identitatea națională, care este una de tip maxi/maxi (maximum de extindere cu maximum de coerență). Conceptul de identitate etnică este baza logică și metodologică pentru o ierarhie complexă și bogată de identități, comportând și corelări și intersecții, ca orice reprezentare arborescentă a rudeniei — chiar dacă aceasta din urmă, în timp și-a pierdut consistența materială originară. Consecința directă a importanței cultural-istorice a identității etnice este etnocentrismul istoriei și al istoricului. Din acest punct de vedere, problema centrală este aceea a eliminării exclusivismului din acest etnocentrism, adică disjungerea lui de orice valorizare ierarhică a identității etnice.

3. REMODELAREA ÎN MUZEUL DE ISTORIE

3.0. Termenul de modelare (sau remodelare) folosit în cel mai înalt sens teoretic/filosofic la începutul acestei analize, are și o accepție mai concretă și mai pragmatică, mai ales atunci când se aplică activității muzeale; denumită cel mai frecvent reconstituire, semnifică de fapt imaginile integrative sugerând, îndeosebi pentru publicul larg, tipuri de tehnici sau de funcție. Aceste „imagini” integrează

frecvent informații dispersate și lacunare, dând coerență cunoașterii noastre și oferind o bază cât de cât fermă imaginației creatoare.

3.1. Așa cum am enunțat la începutul acestei analize, modelare — respectiv remodelare — este un cvasisinonim pentru reconstituire. De fapt aproape toate „reconstituirile istorice” sunt remodelări, pe de o parte pentru că nu integrează niciodată toate datele posibile — multe rămânând necunoscute — iar, pe de alta, pentru că nu pot ține seamă de toate interacțiunile sistemice ale entității reconstituite.

Analiza sistemică așa cum este aplicată în științele umane, în ultima vreme, recunoaște în modelare/remodelare o fază metodologică obligatorie, inserată logic între repertorierea analitică a datelor și generalizare. Acest tip de modelare/remodelare oferă și temeiul științific riguros pentru „imaginea” muzeală. Dar teoria sistemică aplicată la științele umane distinge trei tipuri de modelare: iconică — corespunzând remodelării de muzeu —, analogică — mai ales reprezentări cartografice și grafuri — și matematică, reprezentată de algoritmi cu expresie numerică (sau alfanumerică). În construcția acestor modelări / remodelări pot fi folosite diverse proceduri — analitice-tipologice, statistice, critic-comparative — în raport de specificul disciplinei respective, de masă și natura datelor de care se dispune, de dezvoltarea aparatului conceptual operațional.

3.2. Astfel, în arheologie, unde masa datelor de care se dispune intră sub 0,01% din totalul posibil, analiza tipologică rămâne principala procedură, iar eșantionul reprezentativ se constituie mai degrabă întâmplător, reprezentativitatea lui având ca temei legea numerelor mari, iar nu o evaluare statistică prealabilă. De aci și slabul randament al procedurilor statistice care depășesc simplele repertorii cantitative în arheologie, și eficiența epistemologică a conceptelor tradiționale, temeinicite empiric.

3.3. În istorie, în schimb, unde intervin date discriminate analitic din texte mai mult sau mai puțin literare, mai mult sau mai puțin polisemice și unde masa de asemenea date, ca și diversitatea lor sunt practic nelimitate, analiza statistică devine o necesitate, începând cu chiar analiza semantică. Stabilirea eșantionului reprezentativ se realizează adesea sub aspect statistic, comportă o epuizare a repertoriului analitic a informației și, abia după epuizarea acestor etape, analize polisemice și multicriteriale. Faza următoare este aceea a remodelării istorice, mai complexă și mai pretentioasă decât cea arheologică, de exemplu.

3.4. Remodelările în muzeul de istorie și cel arheologic, deși asemănătoare, nu pot fi tratate la fel, dar comportă o „ieșire” de același fel: o imagine (sau un ansamblu, sau suita de imagini) sugestivă și semnificativă care, pe de o parte să dea o informație cât mai riguros controlată științific, pe de alta, cât mai accesibilă și cât mai atașantă. Ar fi totuși o greșeală dacă s-ar crede că este suficient în acest scop să obținem o imagine iconică, fără a mai trece prin etapele, adesea rebarbative, ale remodelării analoage sau simbolice. De fapt, doar procedeul invers — folosit în măsură hotărâtoare în arheologia experimentală — asigură atât rigoria corespunzătoare, cât și coerența imaginii finale și calitatea ei de a putea fi integrată într-un tablou — sau remodelare — mai amplu, cel al întregii culturi (sau a unui subansamblu semnificativ al acesteia).

Un factor care nu trebuie niciodată neglijat este acela al poziției operatorului — respectiv a istoricului sau arheologului — acesta, condiționat de cultura căreia îi aparține (și de faza acesteia în cadrul căreia trăiește), nu poate să nu fie etnocentrist și aenocentrist (centrat pe ideile dominante și pe interesele culturale specifice pentru actualitatea în cadrul căreia este situat). Atâta vreme cât aceste „centrisme” sunt atitudini culturale răspunzând necesităților de cunoaștere și de identitate etno-culturală ale societății al cărei reprezentant este, atitudinea istoricului (sau arheologului) nostru este pe deplin justificată și răspunde de-

ontologiei profesionale. În momentul în care această atitudine capătă conotații politice și exaltă valorile naționale proprii sau cele ale actualității, excluzând sau diminuând corespunzător valorile altor comunități sau ale altor epoci (vezi nuanța inițială peiorativă a termenului de gotic), ea nu mai este nici științifică, nici culturală, are aspect polemic și riscă să sucumbă în demagogie.

4. CONCLUZII

4.1. Din analiza de mai sus apare clar că periodizarea propusă până acum, afectată de cele mai puține și cele mai puțin importante obiecții, este cea tradițională. Totuși, nici aceasta nu poate fi folosită riguros decât după o rearticulare, consecință a unei analize critice nu numai a criteriilor de periodizare propriu-zise, ci și a aparatului conceptual de bază, precum și fără o adaptare la specificul local admitând fluctuații și decalaje ale limitelor și chiar serii cronologice paralele. Între rearticulările absolut necesare este aceea a redifinirii epocilor modernă și contemporană — eventual într-o perspectivă nouă, antro-po-istorică — dar și propunerea unei noi subdiviziuni a intervalului de timp scurs de la Renaștere până azi, care să poată mai bine da seama de procesele majore petrecute între timp și de marile cezuri culturale intervenite pe parcurs.

În ceea ce privește adaptarea la specificul local, factorul hotărâtor este, se pare, perspectiva culturii naționale. Etapele constituirii acesteia, comparate cu marile subdiviziuni ale istoriei universale, și corelate cu acestea trebuie să dea scheletul cadru al pericidizării istoriei naționale. În aceeași perspectivă, tradițiile locale și destinul istoric specific al diferitelor provincii sau subprovincii naționale pot determina apariția unor decalaje locale și a unor serii cronologice-culturale paralele.

4.2. Fără îndoială, această schemă generală de periodizare aduce în poziție centrală nu istoria și politica evenimentială, ci istoria culturală, aici conceptul de cultură fiind definit în termeni antro-culturali nu în termenii accepției comune, care de altfel este curentă și printre filosofi. Această viziune este și mai adecvată muzeului care nu poate expune evenimente, cel puțin le poate marca și aceasta cel mai adesea cu mijloace dinamice și cu mare forță de impresionare, în schimb expune serii și ansambluri culturale care se concretizează mai cu seamă în obiecte și sunt exprimate de acestea și de relații concrete dintre ele.

4.3. Pe de altă parte, această viziune — antro-po-istorică — aduce în centrul preocupărilor istorico- sau (arheologico-) muzeale remodelarea, cu cele trei tipuri sau trepte metodologice ale ei, ca procedură specifică cercetării antro-po-istorice, dar și ca produs final al aplicației muzeale a acestei cercetări. Această remodelare implică însă și un proces de interacțiuni diverse, fiecare nouă remodelare aruncând o nouă lumină și generând noi criterii de analiză a datelor, din eșantionul reprezentativ. În cadrul remodelării, operatorul adoptă în mod necesar o poziție etno- și aeonocentrică, întrucât activitatea sa științifică sau muzeală trebuie să răspundă întrebărilor actuale privind identitatea etnoculturală a societății în care trăiește. Este evident, că, condiționat de datele culturii în care a fost educat, atât ca om cât și ca specialist, implicat în viața societății purtătoare a acestei culturi, specialistul este participant și suferă influențele fluctuațiilor culturale și mai ales politice ale vieții publice. Este totuși necesar să rămână pe cât posibil obiectiv, sine ira et studio, să se constituie în conștiința vie a valorilor etno-culturale naționale fără ca prin aceasta să excludă pe cele ale altor popoare, să răspundă întrebărilor arzătoare ale prezentului cu privire la tradiție fără să existe nici actualitate și fără să cadă în paseism de nici un fel. În sfârșit, dacă îndeplinind toate aceste condiții, se ajunge până în pragul concretizării expresiei muzeale, să nu se uite că aceasta nu trebuie să fie numai adevărată și accesibilă, ci și frumoasă; nu trebuie doar să informeze cât mai corect și cât mai amplu ci și să emoționeze ci și să atragă.

dr. RADU FLORESCU

FILMUL PENTRU, DESPRE ȘI ÎN MUZEU

Inventarea și relativ rapidă difuzare a *fotografiei și cinematografiei* (în fapt, imaginea în mișcare) au accelerat, brusc, dezvoltarea culturii și civilizației omenirii și o dată cu aceasta intensă mediatizare a imaginii despre sine. Imortalizarea imaginilor pe clișeu de sticlă și apoi de celuloid a conferit *memoriei vizuale*, practic, nemurire. Un *nou gen al arhivisticii* umanității se naștea din gestionarea *peliculei, foto și tilmografice*.

Deși acaparați inițial de cea de a 7-a artă (industria cinematografiei), noile invenții transgresează treptat frontierele lumii imagine și pătrund în lumea realului, în documentaristică și jurnalistică. Capacitatea informării „pe viu”, *static* (fotografic) sau *dinamic* (filmografic), asupra realităților prezente — *surprinse instantaneu* sau prin *reconstituire* — a marcat puternic întreaga viață socială.

Invenția *televiziunii* (transmiterea imaginii la distanță), a contribuit substanțial la o și mai rapidă difuzare și generalizare a *filmului documentar*. Filmul TV a spulberat distanțele universal-intercomunitare: realitățile planetei au devenit fapte „cotidiene”, transmise din orice colț al lumii, minut cu minut. Noutatea din toate domeniile (politic, social, economic, științific, tehnic, artistic, sportiv) a devenit accesibilă, imediat, lumii întregi.

Sensibile la marile disponibilități de *cunoaștere, teaurizare și investigare* ale tehnicii filmului, ȘTIINȚA și CULTURA n-au ezitat să și le apropie.

De la inițiative autodidactice (să rememorăm primele filme socio-etnografice ale campaniilor de teren ale echipelor Școlii Sociologice din București, din anii '30) s-a ajuns treptat la *Filmul documentar specializat* (instituționalizat prin *studiouri ale documentarului*) și de aici la *instituțiile specializate* (vezi Institutul de film științific din Göttingen—Germania, CNRS—Franța ș.a.) producătoare de *filme științific-documentare*.

De la *arhivele naționale* ale filmului documentar-științific nu a mai fost decît un pas până la „E.C.” („Encyclopedia Cinematographica”) — Arhiva internațională a filmului cu acest caracter.

Tematica noului gen de filme a devenit inepuizabilă: de la filmul naturalist și etnografic (cele mai vechi), la filmele despre operațiile cu laser, ingineria biologică și genetică, tehnica zborurilor spațiale, microbiologia, fotosinteza ș.a.

Istoria, științele naturii, memorialistica, lumea artelor, antropologia, etnologia, științele exacte și-au oferit cu generozitate domeniile spre ilustrare prin film.

Filmul cu caracter științific-documentar a devenit un bun public: a pătruns în școală, în aula universitară, în cabinetul academic și, în cele din urmă, a bătut și la porțile MUZEULUI.

Perspectiva conservării memoriei directe, cinematice, „așa cum a fost”, a întregii fenomenologii a culturii și civilizației omenirii, în muzee — concepute și îndelung rămasse doar sanctuare („museion”) ale lucrurilor moarte, pasive — a provocat și a sfârșit prin a revoluționa muzeologia modernă.

Drumul de la conștientizarea utilității (și apoi a *necesității*) valorificării filmului în muzeu și până la realizarea filmelor cu *mijloace proprii, cu proprii specialiști, în propriile studiouri*, a fost extrem de lung, presărat de numeroase eșecuri și improvizatii și n-am putea afirma că a fost pe deplin străbătut; de cei mai mulți dintre noi, nici astăzi (Simpozionul româno-olandez din '93 de la Sinaia ne-a demonstrat că nici în țările cele mai dezvoltate ale Europei — Olanda fiind

membră fondatoare a E.C. — filmul nu a cucerit — ci doar a sedus — muzeologia). Rămasă dependentă de simpla „prestare de servicii” — ceea ce echivalează cu a te scărpa cu mâna altcuiva — muzeologia trebuia „să recidiveze” în acest dialog cultural-științific. De ce manieră ar putea-o face? Perseverând, cu toate sacrificiile, pentru a-și produce ea însăși filme, în cele mai diverse concepții și stiluri, definite de noi prin sintagmele: 1) „filme pentru”, 2) „filme despre” și 3) „filme în muzeu”.

1. O privire retrospectivă în *filmologia muzeală* evidențiază faptul că *filmul* a debutat în noul său domeniu de activitate ca o *motivație suplimentară* (și chiar auxiliară) a însăși *tacerii muzeului*, martor direct și important al demersurilor de *cunoaștere* — (a naturii și culturii) — a producerii artefactelor destinate tezaurizării în muzee, a funcționării lor in situ, a transferării lor în muzee (cazul transferării monumentelor ni se pare cel mai relevant) și apoi a organizării propriu-zise a expozițiilor muzeale (reconstituirea și restaurarea, în cazul nostru, a monumentelor).

Categoria „*filmelor pentru muzeu*” are evident și alte conotații, mai apropiate de zilele noastre, transgresând *cunoașterea ad obiectum spre cea fenomenologică* — motivație superioară a muzeului modern.

Sunt peste două decenii de când, în marile muzee ale lumii, filmul documentar a pătruns nu doar numai în arhiva muzeală, ci în însăși *expozițiile* „de bază” (permanente) și *temporare*, completând de o manieră esențială (indispensabilă în viziunea tematicienilor moderni) reprezentarea și ilustrarea fenomenelor obiectivate prin faptele de civilizație (artefacte) expuse în muzeu.

Cu atât mai mult, conferințele, simpozioanele și dezbaterile ocazionate de noile expoziții nu mai fac demult abstracție de proiecția filmică, singurul mijloc capabil să dea consistență și viață lumii factice.

Realizate „*fără scenariu*”, prin surprinderea pe peliculă a procesului (fenomenului) „in actu” — operativul îndeplinind astfel decât rolul de înregistrator fidel al scenei naturale la care asistă sau, dimpotrivă, *după un scenariu riguros științific*, bazat la rândul lui pe îndelungate studii și documentări prealabile în teren, (ceea ce permite o regizare mai riguroasă a platoului de filmare, stabilirea precisă, apriorică, a locurilor și unghiurilor de filmare, a numărului de camere indispensabile surprinderii celor mai semnificative sau „intime” detalii), în sfârșit, lucrate „*prin reconstituire*” (indeosebi în situațiile care cer recuperarea din situații pasive, ocazionale sau permanente) unor procese aproape uitate, aceste „*filme pentru muzeu*” constituie fondul documentar inestimabil al muzeelor. Ele reinvie sau aduc în sălile de muzeu imagini ale unor locuri îndepărtate, ascunse (neștiute) sau apuse, contextualizând, istoric și cultural, valorile muzeale prezentate în original, prin copii sau machete, prin fotografii sau grafică, însoțite de texte și etichete, din muzee.

Accesul vizual, în sala de expoziție ori în sălile speciale (sau cabinele) de proiecție filmică din muzee, la imaginea discursivă a proceselor cultural-istorice (sau naturale) are un important impact asupra publicului vizitator, oferindu-i șansa cunoașterii în profunzime, de la obiect spre fenomenul sau procesul care-l integrează activ, explicitându-i nu doar numai funcția, ci și semnificația culturală a realității.

Coloana sonoră a acestor filme contribuie, la rândul-i, la o percepție complex-senzorială, sporind implicit coeficientul de trăire emoțională, dincolo de percepția cognitivă dar complementară a acestuia, a subiectelor prezentate și, de aici, o atracție superioară față de lumea muzeului.

2. *Filmele „despre muzeu”* au, prin excelență, o valoare pedagogică sau propagandistică (culturală sau turistică instructivă sau educațională).

Cu un pregnant caracter „monografic”, ele pot trata muzeul în ansamblu sau doar secțiuni distincte ale acestuia, expoziții tematice sau momente inaugurale, valori individuale din patrimoniul muzeal (monumente, instalații sau obiecte), cu scopul precis de a promova sau explica muzeul în general sau valorile sale individuale.

Un pas mai departe îl constituie „filmul *escu*” în care patrimoniul muzeal filmat este doar *pretextul imagistic al unei călătorii* mult mai interesante în istoria culturii sau în cea a civilizației, a tehnicii sau artelor (vezi „Politehnica Satului”), mergând până la ample interpretări comparatist-europene (vezi serialul TV filmat în muzeul din Sibiu având ca generic „Civilizația populară românească. Interferențe europene”).

O categorie distinctă din același gen o constituie „filmul — *ofertă*”, realizat cu scopul precis de a evidenția complexitatea *serviciilor oferite* de o instituție muzeală modernă, de la cadrul natural, cu toate valențele peisagistice — în cazul muzeelor în aer liber de cea mai mare atracție — la întreg patrimoniul constituit, de la patrimoniul expus, la modalitățile de acces și vizitare, de la *spațiile auxiliare*, paramuzeale — capabile să constituie locul de desfășurare a unor manifestări culturale și științifice — la amfiteatrele în aer liber, de la spațiile de cazare și masă, la mijloacele de agrement (cazul filmului realizat pentru „Festivalul European de Poezie și Dialog Cultural Est-Vest”, care a contribuit, decisiv, după prezentarea sa în Belgia, la nominalizarea muzeului din Dumbrava Sibiului ca loc de desfășurare bienală a festivalurilor europene de poezie).

În *acțiunile promoționale* pe plan turistic european și mondial, acest gen de filme „despre muzeu” sunt astăzi absolut indispensabile, dacă se urmărește „vânzarea” bună a produselor mai puțin cotate pe piața culturală internațională.

3. Filmele „în muzeu” reprezintă un gen mai nou al filmului documentar, din păcate ignorat de numeroase muzee, în detrimentul interesului lor major.

Ele aduc, în primul rând, în discuție, noua calitate a muzeului de „*platoul cinematografic*” *sui generis*, concept care la rândul său nu poate fi explicat în afara sintagmei de „*museum vivum*”.

Muzeele au încetat să mai fie — și aceasta, pretutindeni în lume — „cimitire culturale”, „locuri în care nu se întâmplă nimic”.

Muzeul modern este un permanent spectacol, un spațiu vibrant, capabil să ofere publicului, de toate vârstele și categoriile socio-profesionale, cele mai diverse programe culturale, în cea mai strânsă relație cu însăși patrimoniul muzeal expus sau având conotații intime cu spațiul cultural reprezentat (în cazul muzeelor etnografice, cultura satului tradițional).

„Filmele în muzeu” pot înregistra delicatul și atât de intimul proces al *cuceririi* tinerelor generații de conținutul ideatic și mesajul educativ, adânc patriotic, prin cunoașterea „de visu”, directă, profundă, intimă (adeseori neintermediată) a valorilor patrimoniale (vezi filmul „Practica de vară”). Același gen reprezintă cel mai valoros mijloc propagandistic privitor la necesitatea transmiterii și conservării active a tradițiilor culturale (vezi filmele despre târgurile meșteșugărești, al adulților și copiilor, din Dumbrava Sibiului, despre festivalurile folclorice naționale și internaționale găzduite de muzeele în aer liber, despre obiceiurile culturale îndelung și tot mai intens găzduite în incinta muzeului).

Recuperarea și prezentarea valoroaselor tradiții etnoculturale, definitorii pentru înțelegerea esenței psiho-culturale a fiecărui popor, în incinta muzeului — instituția gazdă jucând rolul de catalizator, de energizant în procesul de perpetuare a tradițiilor la nivelul colectivelor rurale și de difuzor cultural, prin transmiterea acestora noilor generații — în chiar incinta muzeală — încărcată la rândul său cu simboluri și mesaje semnificative prin valoarea de ansam-

blu a patrimoniului etnografic -- reprezintă nu doar numai o șansă a muzeelor etnografice, ci și o îndatorire culturală de cel mai înalt nivel profesional (vezi filmul „Puterea dăinuiri”). Puterea de convingere a unor astfel de filme despre rolul muzeelor în păstrarea și chiar revigorarea tradițiilor culturale este deosebită, un astfel de film putând îndeplini -- în contexte culturale deosebite (festivaluri, sărbători naționale, simpozioane etc.) -- rolul unei adevărate ambasade culturale.

Tot în plan educațional, de data aceasta la nivelul colectivităților sătești din care provin monumentele muzeului, realizarea filmelor despre vizita „tematică”, specială, a reprezentanților comunității respective în muzeu are o valoare inimaginabilă. Din ipostaza de victimă spoliată de valori culturale („de la noi s-a luat”... „de aici s-o dus la muzeu”) sătenii înțeleg valoarea și semnificația prezentării satului lor într-un muzeu național prin valori culturale reprezentative.

Dialogul cultural purtat în muzeu cu specialiștii manifestărilor tradiționale oficiate de ei înșiși (slujba religioasă la biserica muzeului, hora satului în pavilionul de joc, pregătirea și servirea mesei la cârciuma din muzeu), le redă respectul de sine și îi atenționează asupra importanței cultivării tradițiilor satului (vezi filmul „Museum vivum”).

Un „muzeu viu” se oferă și ca un spațiu fecund de creație culturală modernă prin valoarea sa documentară și ca sursă de inspirație: cazul taberelor de sculptură monumentală în lemn din Dumbrava Sibiului, concepute în cea mai curată tradiție brâncușiană (inspirația artiștilor moderni, fiind obligative, din lumea satului, din tezaurul artefactelor tradițional-rurale -- vezi filmul dăruit acestui moment „Sacralitatea lemnului”).

În sfârșit, muzeul este altarul de închinare, cu venerație, dar și prin rostire cultural-tradițională a omagierii generațiilor noi față de întemeierile moșilor și strămoșilor noștri. Și ce poate fi mai frumos decât colindul cetelor de colindători, de toate vârstele, în zilele de sărbătoare: Crăciunul și Anul Nou (vezi filmul „Colindătorii”).

Muzeele se trezesc la viață prin ceea ce găzduiesc ele și devin platouri cinematografice sui generis, prin ce se filmează *în timpul manifestărilor găzduite în propria incintă*.

O categorie de filme „în muzeu”, având deopotrivă valoare documentară dar și propagandistică, sunt cele lucrate în laboratoarele de cercetare-restaurare și conservare (vezi filmul „Arta conservării și restaurării”).

Această categorie de filme dezvăluie publicului mai puțin avizat partea nevăzută a activității specialiștilor muzeului, trudnica și laborioasa lor strădanie de a reînoda firul vieții „pacientului defunct” (descoperiți în mormântul său arheologic), de a reda vigoare centenarilor sau bicentenarilor „pacienți etnografici”, de a reda prospețimea și tinerețea personajelor multicentenare, ce ne privesc, pline de speranță, din pânzele de epocă, spre a putea fi din nou activați expozițiilor (căci ce altceva este un laborator muzeal de conservare-restaurare decât o clinică de genetică).

Depart de noi ideea de a fi epuizat multitudinea exemplelor posibile circumscrise domeniului și categoriilor filmice abordate, ca și intenția de a concluziona. Aflați de fapt la începutul dialogului cu specialiștii muzeologi din toate muzeele României, ne-am preocupat doar de „angajarea” problemei. Avem încredere -- din proprie experiență -- că filmul va deschide perspective novatoare, nebanuite încă, pentru modernizarea dialogului muzeu-public, pentru remodelarea „fizionomiei” actului cultural ale unui public din ce în ce mai emancipat, din ce în ce mai pretențios.

dr. CORNELIU BUCUR

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL PRIN MANIFESTĂRI CULTURAL-ȘTIINȚIFICE

România dispune de un patrimoniu cultural de mărime medie, încă neevaluat la reala sa valoare sub raport financiar, care este, în bună parte, adăpostit în muzee și colecții. Desigur, cunoașterea și circulația valorilor ce compun acest patrimoniu se impune ca o consecință firească a importanței lui poziții în societatea contemporană.

Mai întâi este vorba despre valențele reale ale patrimoniului în planul științei, artei și culturii, ceea ce determină o suită de acțiuni specializate cu funcție de comunicare: sesiuni, simpozioane, dezbateri. Acestea sunt tradiționale diverselor domenii ori s-au impus ca o consecință a cerinței de dialog și confruntare ideatică. PROGRAMUL NAȚIONAL de valorificare le cuprinde, în acest sens, deopotrivă pe cele naționale cât și pe cele ce privesc participarea internațională. Din bogata suită de manifestări, ținem să menționăm: Simpozion „Contribuția muzeelor de științele naturii la cunoașterea și valorificarea complexă a florei și faunei din Transilvania” (Alud); Simpozion dedicat nașterii lui Constantin Brâncuși (Ty. Jiu); A doua Conferință Națională a specialiștilor din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național: Masă rotundă româno-franceză cu tema „Antropologia vizuală”; Sesiunea cu participare internațională privind istoria colecțiilor în Europa în secolul al XIX-lea” (București); Colocviu—dezbateri „Modalități și tendințe actuale în domeniul conservării și valorificării patrimoniului cultural național” (Dobreta-Tr. Severin); Simpozion „Unirea Basarabiei cu România” (Iași); Colocviu „Scrierilor evrei și spațiul românesc — 40 de ani de la moartea Sărmănelui Klopstock” (București); Masă rotundă cu tema „Informațiile privind patrimoniul cultural în relație cu specialiștii și publicul” (București); Colocviul internațional „Convergențe arheologice ale Mării Negre” (Constanța); Colocviu „Ipotezi — matrice ideatică în opera lui M. Eminescu” (Ipotești—Botoșani); Conferința națională a Asociației Muzeelor în Aer Liber” (Focșani); A XXVIII-a sesiune națională de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1993 (Satu Mare); Simpozion „Specificul românesc în diaspora și în literatura minorităților naționale” (București); Masă rotundă româno-franceză cu tema „Etnologia urbană” (București); Simpozion ture-român privind civilizațiile egeeană și microasiatică (Constanța); Simpozion „130 de ani de la nașterea lui I.L.C. Brătianu” (Pitești); Simpozion „Valorificarea elementelor tradiționale ale arhitecturii populare în urbanistica modernă” (Suceava); Sesiunea de comunicări și referate „Aevările și grădinile zoomuzei vii — centre de cercetare și educație” (Constanța); Congresul al XIX-lea „Rei cretariae romanae fautores” (Timișoara); Sesiunea națională de restaurare și conservare (Iași); Simpozionul internațional „Satul european”. Ediția a III-a (București); Conferința națională de ornitologie (Timișoara); Sesiunea națională a muzeelor tehnice (Ploiești); Simpozion româno-german cu tema „Patrimoniul săsesc din România” (Brașov); Colocviu „Parcurile zoologice — mijloc de educație eco-etologică” (Galați); Sesiunea științifică națională „Rovine — 600” (Craiova); Zilele Mihail Sadoveanu și „Sadoveniana” — ediția a XXIV (Iași și Piatra Neamț); Sesiunea națională de muzeologie și expoziție cu prilejul împlinirii a 160 de ani de muzeologie românească (București); Colocviul național interdisciplinar de istorie a civilizației populare românești. Ediția a VI-a (Sibiu); Simpozion „Aculturația — dimensiuni ale spațiului carpatic” (Cluj-Napoca).

Din enumerarea de mai sus se poate lesne constata varietatea temelor propuse de către instituțiile muzeale pentru a fi tratate și formele de realizare. De asemenea, trebuie să remarcăm că întreaga rețea muzeală națională urmărește să organizeze atât pentru marele public cât și pentru specialiști acțiuni de un înalt nivel științific, de o actualitate stringentă și de un interes practic imediat.

D. Asistența muzeală

La începutul anului 1993, am trimis, ca în fiecare an, tuturor muzeelor naționale, județene și orășenești (c. 130 de instituții) informații privind starea Bazei Naționale de Date a patrimoniului (numarul de fișe, pe domenii, pentru județul lor; introdus până la sfârșitul anului 1992), recomandări pentru dotarea cu calculatoare și sugestii de valorificare a datelor.

Am acordat asistență de specialitate la peste 30 de muzee și alte instituții similare din București și din țară, la solicitarea acestora, prin: **diseuții; instruirii; analize** ale evidenței colecțiilor și fondurilor de bibliotecă; **recomandări** de configurații de calculatoare, **instalări** de echipamente și programe, **depanări** tehnice, devirusări, asistența la achiziții de calculatoare, teste de programe; **selecții** de date, furnizare de liste inventar ale fișelor trimise de instituția respectivă la CIMEC, **instrucțiuni de completare** a fișei de obiect, tezaure de termeni și exemple de fișe, necesare activității de evidență: adrese de instituții muzeale din țară și străinătate, adrese de firme furnizoare, documentații și **informații bibliografice** în domeniul documentării, catalogării și informaticii; **tehnoredactare** de programe de sesiuni, cataloage de expoziții, invitații și alte materiale; **testarea personalului** angajat pentru calculator.

Activitatea de asistență, în interesul întregii comunități muzeale poate fi îmbunătățită printr-o organizare mai bună a Centrului, dar și printr-o sporire a numărului de personal angajat în această activitate și o dotare minimă necesară. În prezent, CIMEC are fonduri total insuficiente pentru deplasări, nu dispune de un copiator pentru multiplicarea documentațiilor, de un fax, de discuri dure mobile de mare capacitate pentru ducerea/aducerea unor volume mari de date, programe și sisteme la/de la instituții, de mașină proprie etc.

E. Concluzie

Considerăm că în contextul reglementării juridice a problematicii patrimoniului cultural național, evidența — în particular, bazele de date — va juca un rol determinant. Condițiile create de noile tehnologii informaționale nu mai permit justificări pentru lipsa de colaborare în ceea ce privește evidența. Fiecare muzeu în parte și CIMEC mai mult decât oricare instituție trebuie să valorifice noile posibilități și să răspundă și cerințelor noi — și sporite — în această privință.

BAZA DE DATE SI-PCN

CRȘTERI PE DOMENII PÂNĂ LA 1 DECEMBRIE 1993

DOMENIUL	1983 — 1989	1990 — 1991	1992	1993	TOTAL PE DOMENII LA 1 DECEMBRIE 1993
Arta decorativă	31256	442	14	0	31712
Arheologie	46531	31569	19378	21322	118800
Arta plastică	47126	14327	8733	4350	74536
Carte vechi	36574	8298	4183	4251	53306
Etnografie	41532	10203	14455	4904	71094
Istorie	40101	6554	980	0	47635
Numismatică	58816	23912	15657	21446	119831
Științele naturii	11147	5006	1731	0	17884
TOTAL GENERAL:	313083	100311	65131	56273	534798

IRINA OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU

PROGRAMUL DE INFORMATIZARE A MUZEELOR ROMÂNEȘTI (1994 — 1999) — PROPUNERE

A. SCOPURI

Prezentul program — ale cărui obiective derivă din Programul de urgență privind salvarea patrimoniului cultural național — DACIA · PROTPAT — își propune ca, prin informatizarea muzeelor românești și a oficiilor teritoriale ale patrimoniului cultural național, să contribuie substanțial la îmbunătățirea documentării colecțiilor muzeale și a evidenței patrimoniului cultural din afara muzeelor, în vederea următoarelor scopuri:

1. Sporirea mijloacelor de protecție a patrimoniului cultural național, pe două direcții majore:

a) mai buna cunoaștere a stării curente, ca premisă a unor decizii corecte în privința acțiunilor de conservare și restaurare;

b) informații cuprinzătoare și la zi (inclusiv imagini) care să faciliteze activitățile recuperatorii în caz de furt, și să constituie un substitut în caz de distrugere, cu alte cuvinte, realizarea unui Registru Național al bunurilor culturale distruse, dispărute sau furate.

2. Valorificarea superioară a competenței și experienței personalului muzeal calificat, știut fiind că acesta este deficitar.

3. Instruirea personalului muzeal pentru utilizarea cu eficiență a noilor tehnologii informaționale, în particular a calculatoarelor.

4. Creșterea calității serviciilor culturale oferite publicului — atât în cadrul comunității locale deservite, cât și pe plan național — și îmbunătățirea radicală a mijloacelor de acces ale comunității științifice la informațiile specifice aflate în muzee, ținând cont de impactul sporit al muzeului în procesul educațional, la nivelul întregii societăți.

B. OBIECTIVE SPECIFICE MAJORE

1. EVIDENȚA

Informatizarea evidenței colecțiilor până în 1999 (plecând de la evidențele naționale existente la CIMEC), astfel:

a) informatizarea inventarelor (i.e. trecerea pe suport magnetic): 90% până în 1996 (considerând că o persoană poate introduce cca. 300 de înregistrări zilnice, rezultă că ea ar putea introduce cca. 75.000 înregistrări anual; aceasta face să fie nerealistă ideea ca cele mai mari colecții din țară — muzeele, naționale, de exemplu — să poată fi complet inventariate informatic până în 1996);

b) informatizarea cataloagelor (conform formatului standard național): 90% până în 1999.

Aceasta este o formulare grosieră. Trebuie formulate obiective specifice pe fiecare domeniu de patrimoniu, în funcție de cantitatea de bunuri estimată:

2. PROTECȚIA

Constituirea bazelor de date de imagini de medie rezoluție (adecvate scopurilor uzuale — în special pentru urmărire în caz de dispariție —, mai puțin pentru cercetare) pentru obiectele și monumentele protejate: 90% până în 1996.

numărul fișelor trimise de muzee, există încă în stoc la fișierul CIJEC cca. 300.000 de fișe. La capacitatea actuală de preluare, și ținând cont de gradul de dificultate al fișelor (carte veche străină, științele naturii), introducerea lor ar necesita **patru ani**.

Pe de altă parte, muzeele — aflate în situația de a relua activitatea de evidență a colecțiilor (neglijată în ultimii trei ani) cu forțe adesea imputinate prin plecarea masivă de specialiști — doresc, pe bună dreptate, să recupereze cât mai multe din fișele deja completate în anii trecuți, și solicită liste inventar ale fișelor trimise la Centru, din care numai o parte sunt introduse.

În aceste condiții, ne-am propus ca, **până în trimestrul III 1994, să se introducă pe calculator tot stocul de fișe**, sub forma unor înregistrări scurte, de identificare, care să crească rapid fondul național de date de patrimoniu cultural la cca. **800 000 de înregistrări**, iar muzeele să poată dispune de inventare pe suport magnetic — oricând transferabile pe calculatorul muzeului. Este o practică și în alte sisteme naționale de evidență — de exemplu, la CHIN Canada — de a avea în Baza de date atât înregistrări complete, cât și înregistrări de identificare din rațiuni de urgență a inventarului național.

Inventarierea se face **direct într-o bază de date relațională** — o altă noutate de importanță majoră și, totodată, a treia schimbare tehnologică și metodologică legată de introducerea fișelor de obiecte în ultimii trei ani la CIMEC, cu toate problemele legate de schimbarea programelor, a evidențelor interne și a procedeele de normare, instruirea operatorilor etc.

După inventariere, se vor putea stabili prioritățile de completare/actualizare și introducere a fișelor, în colaborare cu instituțiile interesate.

Activitatea de introducere date pe suport magnetic a Centrului va fi dezvoltată și perfecționată în continuare, pe de o parte pentru a asigura acest serviciu numeroaselor muzee care, fie datorită mărimii colecțiilor, fie datorită personalului insuficient, nu vor putea să o facă singure, iar pe de altă parte pentru datele de interes național, culese numai aici.

2. Creșterea calitativă și valorificarea

Cea mai importantă realizare în 1993 a fost încheierea primei etape de normalizare a fișierelor de date de patrimoniu și crearea bazelor unitare de domeniu.

Au fost scrise și rulate programe de validare și normalizare a fișierelor de date de patrimoniu, introduse în decursul anilor pe diverse tipuri de calculatoare și programe. Sutele de fișiere de date (pe domenii, județe și perioade de introducere respectiv, înainte și după 1990, în funcție de tehnologia utilizată pentru introducere/prelucrare date) au fost concatenate în fișiere pe domenii, iar pentru uniformizarea structurilor de date au fost făcute mii de corecții. Au fost realizate baze de date relaționale (în Paradox 4.0 și Foxpro 2.5) pentru volume mari de date.

Doar din acest moment se poate vorbi de posibilitatea activizării uriașului fond de informații de patrimoniu preluat în ultimii 11 ani, atât în sensul accesibilității — pentru prima dată înregistrările de patrimoniu vor sta la un loc — cât și în sensul deschiderii unor posibilități reale de valorificare, în interesul cunoașterii, protecției și cercetării patrimoniului național.

Selecțiile realizate la cererea unor instituții și specialiști, cu acordul DGPVPCN (14 selecții, tehnoredactate în format catalog sau repertoriu) vor fi susținute și cu alte forme de valorificare, în primul rând indexuri tematice pe domenii ale Bazelor Naționale de Date, cataloage și liste de patrimoniu.

În 1994 se realizează a doua etapă de normalizare precum și transferul datelor la toate instituțiile furnizoare dotate cu calculatoare, pentru corecții și actualizări.

CIMEC a editat, de asemenea, o nouă ediție a **Agendei Muzeelor și Colecțiilor (în limba română și limba engleză)**, precum și **Bibliografia de referință a cărții vechi, volumul I**.

3. Dezvoltarea tehnică

A fost realizată prima versiune a aplicației pentru muzee SIS- NUM. Aplicația a fost realizată pe Paradox 4.0, având următoarele scopuri:

- adăugarea asistată de informații în bazele de date;
- actualizarea sistematică și punctuală a informațiilor;
- control terminologic;
- răsfoirea bazei de date după diverse criterii;
- interogarea bazei de date și obținerea de informații sub formă de rapoarte statistice și grafice;
- tipărirea la cerere a informațiilor obținute sub diverse forme predefinite.

Aplicația a fost astfel concepută încât să fie accesibilă și muzeografilor neinițiați în informatică. Primul domeniu abordat a fost cel de numismatică. Cu toate limitele inerente unei prime versiuni și sistemului Paradox, aplicația SIS-PCN constituie o soluție ieftină și ușor de utilizat pentru muzee care nu dispun de alt program, beneficiind, în plus, de avantajele limbajului orientat pe obiecte al versiunii Paradox 4.0 — de exemplu depistarea unor evenimente (trecerea de la un câmp la altul, de la o înregistrare la alta etc.), atât în editare cât și în consultare, la dialoguri — care au permis rezolvarea unor probleme și cerințe specifice activității documentare și de evidență a colecțiilor în muzeu.

În 1994, aplicația urmează să fie testată pe un volum mai mare de date și pe o perioadă mai lungă, să fie transpusă la alte domenii (arheologie și etnografie). În același timp, se studiază posibilitatea transpunerii ei pe un suport soft mai performant, cel puțin din punct de vedere al vitezei și al spațiului ocupat pe disc. În versiunea următoare a aplicației, se preconizează și implementarea modului de tezaur de termeni, care să permită consultarea/regăsirea după relații ierarhice și de sinonimie între termeni, precum și îmbogățirea funcțiilor de inspectare a bazei de date, statistice și proiectarea funcțiilor de jurnalizare.

C. Instrumentele documentare

La solicitarea intensă din partea rețelei muzeale, au început să fie introduse pe suport magnetic și actualizate pentru a fi puse la dispoziția instituțiilor și specialiștilor **instrucțiunile de completare a fișei analitice de evidență și tezaurele terminologice pentru fiecare domeniu de patrimoniu**.

În 1993 au fost editate **Tezaurele de termeni pentru Arheologie, Numismatică și Etnografie**, care urmează să fie puse în discuția specialiștilor din muzee. În 1994 se vor edita tezaurele de termeni pentru arta plastică, arta decorativă și istorie.

Am început și vom continua actualizarea și editarea **instrucțiunilor de completare a fișei de obiect**, în versiuni integral revizuite și completate, concepute a fi utile atât pentru vechiul formular, cât și pentru alte machete grafice de fișe, care însă să respecte un standard de date minimal național. Au fost deja editate Instrucțiunile de completare pentru domeniile Arheologie, Numismatică și Etnografie.

2. Compoziția pigmentilor și lianților din fresca medievală

Titular de temă: Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

3. Identificări și delimitări de situri arheologice prin intermediul fotografiei aeriene și fotogrammetrie.

Titular de temă: Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

4. Determinarea compoziției chimice a materialelor din structura diverselor pieselor rezultate din cercetările arheologice (metale, lemn, ceramică, piatră, probe de sol din structura siturilor arheologice etc.)

Titular de temă: Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei și Complexul Național Moldova Iași

5. Analize spectografice, metalografice, de rezistență a materialelor pentru piese provenind din cercetările arheologice.

Titular de temă: Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei și Complexul Național Muzeal Moldova

6. Analize și determinări asupra materialelor organice rezultate din cercetările arheologice.

Titular de temă: Muzeul Național de Istorie și Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei

7. Comportamentul materialelor plastice și rășinilor epoxidice în restaurarea obiectelor arheologice.

Titular de temă: Muzeul Național de Istorie

8. Identificarea unor autori și corecția atribuirilor unor lucrări de pictură din patrimoniul cultural național.

Titular de temă: Muzeul Național de Artă

9. Comportamentul în timp al uleiurilor și rășinilor din lucrările de pictură din Galeria universală și cea națională.

Titular de temă: Muzeul Național de Artă

10. Rezistența fibrelor de natură vegetală din obiecte etnografice, de artă cât și de natură animală (piele de Cordova etc). Colorant în industria casnică textilă.

Titular de temă: Muzeul Satului

11. Mijloace optime de protecție a bunurilor din patrimoniul cultural național (pictură tempera, piatrărie și hârtie) — standarde și metodologie.

Titular de temă: Muzeul Național Cotroceni

12. Investigații și testări asupra instrumentarului și aparaturii tehnice de restaurare.

Titular de temă: Complexul Național Muzeal Moldova Iași

13. Studii și cercetări de ecoetnologie muzeală — vegetația arborescentă din Muzeul Satului, în colaborare cu Institutul de Cercetare Forestieră

Titular de temă: Muzeul Satului

Muzeul Golești — Argeș

Muzeul Județean Focșani

14. Analize chimice calitative pentru determinarea pigmentilor, cernelurilor, adezivilor, incluziunilor metalice din hârtie, naturii fibrelor etc.

15. Analize biologice și tratamente antibiotice adecvate la pieșele ce prezintă atac biotic activ.

Titular de temă: Complexul Național Muzeal Moldova Iași

TEHNICA DE CALCUL ȘI PATRIMONIUL — PROBLEMATICA NAȚIONALĂ

A. Obiective generale, propuse la nivel național

- Informatizarea cu prioritate a inventarelor muzeelor și ale altor instituții deținătoare de patrimoniu;
- Acceptarea la nivel național a unor standarde de date, terminologice și tehnologice pentru evidența și documentarea colecțiilor muzeale, care să permită realizarea unei rețele naționale și schimburile de informații;
- Incurajarea inițiativelor locale și difuzarea experienței acumulate la diverse instituții în utilizarea calculatorului;
- Dezvoltarea Bazelor Naționale de Date ale patrimoniului ca index național al colecțiilor, precum și a altor fonduri de informații de interes național: instituții, specialiști, referințe bibliografice, evidența bunurilor dispărute sau furate etc.
- Editarea unor indexuri, repertorii și cataloage de interes național folosindu-se mijloace informatice;

B. Bazele Naționale de Date ale Patrimoniului Cultural Național

Principalele obiective în 1993 au fost:

1. creșterea cantitativă și îmbunătățirea calitativă a conținutului Bazelor Naționale de Date — patrimoniu mobil și imobil;
2. normalizarea datelor introduse între 1982—1993 în vederea transferului acestora la muzeele deținătoare, pentru alimentarea bazelor de date locale;
3. dezvoltări de programe specifice pentru patrimoniu;
4. realizarea unor versiuni noi, actualizate, ale instrumentelor documentare necesare evidenței patrimoniului: tezaure de termeni, instrucțiuni de completare a fișelor de obiect, fișiere de autoritate.

1. Creșterea cantitativă

În 1993, Bazele Naționale de Date au fost îmbogățite cu 65.000 fișe, introduse la Centrul de Informatică și Memorie Culturală prin selectarea, verificarea și introducerea pe calculator a fișelor de obiecte trimise de muzee și Oficii pentru patrimoniul cultural național în anii trecuți, și existente în stoc la Fișierul central.

În prezent există pe calculator 534.798 de fișe. Este cel mai important fond de date de patrimoniu informatizat din centrul și estul Europei.

Cu toate că după 1990, introducerea fișelor pe suport magnetic a fost complet reorganizată și ritmul a sporit de trei ori — de la cca 25.000 de fișe pe an în 1989, la cca 80.000, în medie, în ultimii trei ani — în timp ce a scăzut dramatic

În cadrul valorificării patrimoniului cultural național, un loc însemnat ocupă expozițiile. Fiecare propunere prezintă un subiect, o temă ce a fost determinată de cerințe bine justificate ale publicului și de natura patrimoniului. Unele din expozițiile anului 1994, au un rol major în prezentarea patrimoniului național în afara țării, între acestea cea mai importantă fiind „Tezaurul arheologic al României”. Este foarte dificil ca din bogata listă de titluri să selectezi acele expoziții care prezintă cea mai mare valoare. Din dorința de a oferi o imagine, fie ea și incompletă, și conștienți de numeroasele omisiuni, vom reda, în continuare, câteva titluri de expoziții: „Eul mediu românesc în stampe și documente” (București); „50 de ani de activitate muzeală la Târgoviște” (Târgoviște); „Gravura engleză din secolul al XVIII-lea în colecțiile din România” (Sibiu); „Figurine antropomorfe — omul preistoric și reprezentările lui spațiale” (Craiova); „Țesături cu motive religioase de origine precreștină” (Golești); „J. Y. Cousteau” (București); „Momente din istoria iluminatului public la Iași — 100 de ani de la înființarea primei uzine electrice la Sf. Spiridon, 1894” (Iași); „Motive celebre în arta populară” (Baia Mare); „Interferențe culturale româno-germane în Arad” (Arad); „Daci — romani — migratori” (Timișoara); „Centenarul procesului Memorandumului” (Sibiu); „Veneția în plastica românească”; „De la Dosoftei la iluminismul transilvăneni. Scrieri vechi ritmate” (Deva); „Arhietip și metaforă: artă populară — artă plastică” (Oradea); „Rădăcini ale civilizației românești — secolele III—XI” (Buzău); „Original și fals” (București); „Arta metalelor în Transilvania” (București); „Salonul național de conservare-restaurare” (Cluj-Napoca); „Artă și industrie. Artă decorativă din mari colecții muzeale” (Iași); „Grigore Antipa — 50 de ani de la moarte” (București); „100 de ani de la nașterea lui Mattis Deutsch” (Brașov); „Pesterile — mediu de viață” (Galați); „Civilizația Cucuteni” (Iași); „Ion Țuculescu — pictură și grafică” (Craiova); „Măști și meșteșugari” (Suceava); „Nicolae Grigorescu — anii de tinerețe: iconar și pictor de biserică” (Ploiești); „Icoane grecești — secolele XV—XIX” (București); „Literatură Marii Uniri” (Iași).

O altă funcție rezultată din *Programul* de valorificare a patrimoniului cultural național este cea de prezentare-propagare constând în: publicații specializate (ghiduri, pliante, cataloage, repertorii, albume), film și diapozitiv, afiș, carte și efecte postale, diverse insenune. În această direcție, cultura românească se resimte profund datorită puținătății și redusei calități a materialelor, trebuind să repare deficiențe din mers, urgent, și să compenseze, astfel, grave lipsuri. Desigur, toate materialele necesare prezentării propagării patrimoniului cultural național trebuie să răspundă, concomitent, publicului autohton și celui din străinătate.

Muzele și-au înscris în planurile lor de activitate și alte acțiuni menite să contribuie la cunoașterea și valorificarea patrimoniului național, a creației contemporane. Dintre asemenea genuri de manifestări, menționăm: „Lansarea volumului de poezie Nichita Stănescu” (București și Chișinău); „Spectacolul-lectură Procesul Memorandumului” (Baia Mare); „Târgul copiilor meșteșugari din România. Ediția a II-a” (Sibiu); „Întâlnirea grupului de lucru pentru documentare în domeniul conservării-restaurării” (București); „Târgul creatorilor populari din România. Ediția a XI-a” (Sibiu); Festivalul folcloric „Căntecele munților” (Sibiu); Târgul național al meșterilor lennari. Ediția a III-a (Piatra Neamț); Târgul internațional de carte — secțiunea „Țări latine” (Iași); Târgul meșteșugariilor din Moldova. Ediția I (Suceava); Festivalul filmului documentar în muzee (Sibiu); „Obiceiuri tradiționale de Crăciun și Anul Nou” (Rm. Vâlcea); Festivalul „Obiceiuri creștine de iarnă” (Sighetu Marmației).

Programul național de valorificare al patrimoniului cultural denotă cunoștința asupra efortului specializat făcut pentru nările publice, determinând acele acțiuni care au maximă eficiență. El măsoară calitatea și nivelul profesional al specialiștilor, dar și al publicului, ajutând la remodelarea sau adaptarea ofertei. El vine în ajutorul altor factori — școala, biserica, mass-media — să plaseze obiectul cultural și monumentele istorice în procesele firești ale instrucției și educației, răspunzând diverselor categorii socio-profesionale, inclusiv modul în care acestea pot profita de timpul liber.

PROGRAMUL NAȚIONAL DE CERCETARE A PATRIMONIULUI CULTURAL

Rețeaua instituțiilor specializate în cunoașterea și ocrotirea patrimoniului cultural național mobil și imobil reprezintă o importantă componentă a culturii românești. Aceste prestigioase instituții s-au constituit treptat prin efort sistematic spre modernizare, încurajate și finanțate de stat, bazându-se pe un veritabil patrimoniu și înscriind o valoroasă tradiție.

Muzeele din România au astfel beneficiul de a număra între ele instituții prestigioase create, câteva, cu mai bine de un veac în urmă și dezvoltate spectaculos după Marea Unire. La fel, Comisiunea Monumentelor Istorice (1893) a jucat un rol decisiv în evidențierea și protecția fondului istoric construit, susținând opera de conservare și restaurare a monumentelor istorice.

În cadrul acestor instituții majore — unde azi lucrează peste 2000 de specialiști — *cercetarea științifică* este o componentă esențială. Ea servește prin excelență tocmăi patrimoniului cultural-artistice, cel natural și arhitectural, tehnic, fiind în primul rând, o *cercetare aplicată* la obiect.

Arheologii, istoricii, etnograful, istoricii de artă, biologii, arhitecții, fizicienii și chimiștii, conservatorii și restauratorii din muzee, oficii pentru patrimoniul cultural național, laboratoare, Direcția Monumentelor Ansamblurilor și Siturilor Istorice și comisiile zonale pentru monumentele istorice reprezintă corpul profesional specializat dedicat, prin cercetări specifice, în primul rând evidențierii caracteristicilor componentelor patrimoniului cultural. În aproape toate cazurile, cercetările întreprinse de aceștia au ca scop dezvoltarea numerică a valorilor protejate prin diverse tipuri de investigații. Rezultatul este, în concret, creșterea avuției culturale naționale, fiind învederat atât de numărul pieselor din colecții sau al monumentelor identificate, cât și de valoarea acestora (științifică, artistică, documentară și financiară). Or, o națiune mai bogată în patrimoniul cultural înseamnă resurse de instrucție-educție și loisir, spații reprezentative, acumulare de capital neperisabil, potențial turistic, protecție ecologică, forme superioare de reprezentare a specificului național.

Cercetarea de patrimoniu este deopotrivă axată pe obiectivele din muzee și colecții, pe monumentele înregistrate ca și asupra obiectivelor ce se identifică prin investigații sistematice. Cercetarea de patrimoniu urmărește, în mod esențial, cunoașterea caracteristicilor obiectului/obiectivului, asigurând astfel condițiile optime de conservare; prin intermediul ei restaurarea este înlesnită și conștientă.

Concomitent, cercetarea efectuată de specialiștii rețelei de ocrotire a patrimoniului cultural național adaugă date esențiale fundamentale în domeniile: arheologie, istorie, istoria artei, istoria arhitecturii și construcțiilor, etnografie, istoria științelor și tehnicii, memorialistică, științele naturii, conservare-restaurare ș.a. O serie de aspecte speciale: tehnici artistice, tehnici de construcție; tehnici fotogrammetrice; compoziția și comportamentul materialelor de construcție a lianților sau suporturilor; efectele factorilor fizico-chimice și naturali (biologici) asupra componentelor patrimoniale; analize și investigații fizico-chimice au fost însoțite și decurg în mod necesar ca obiective ale celor care investighează comportamentul obiectului cultural.

Cum cercetarea presupune proiectare, etape distincte, tehnologizarea ei în mediile umaniste devine strict necesară. Așijderea, asigurarea suportului financiar după preceptul acceptat că costurile și intervențiile de azi sunt totdeauna mai reduse valoric decât cele ce vor trebui făcute mâine. Aceste rațiuni au determinat un Program de cercetare, axat în principal pe obiectivele Strategiei DACIA PROT PAT. Prin numărul, calitatea specialiștilor și tematica abordată, acest sector reprezintă astăzi o secțiune aparte a cercetării științifice din România, justificând renumele de care patrimoniul nostru cultural se bucură în lume. Programul național de cercetare a patrimoniului cultural ordonează eforturile (intelectuale, tehnice, financiare), având meritul de a evidenția calitatea cercetătorului-muzeograf (conservator, restaurator) și, esențial, rezultatele acestora.

În continuare reținem câteva teme de cercetare din planurile mai multor muzee.

1. Rezistența și comportamentul monumentelor istorice și al materialelor de construcție din structura acestora în fața cutremurelor.

Titular de temă: Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

PROIECT DE EXPOZIȚII ÎN STRĂINĂTATE ÎN ANUL 1994

ARHEOLOGIE, ISTORIE, NUMISMATICĂ

Tema: Gofii

Loc/perioada: Milano (Italia), ianuarie

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul Național de Istorie a României — București

Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Schimb expoziții cu Muzeul din Craiova (temă neprecizată)

Loc/perioada: Cracovia (Polonia), iulie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a României — București

Tema: Tezaure arheologice din România

Loc/perioada: Frankfurt pe Main (Germania), ianuarie — aprilie

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul Național de Istorie a României — București

Dir ecția Muzeelor și Colecțiilor — București

Tema: Artă și arheologie tomitană

Loc/perioada: Roma (Italia), Atena (Grecia), iunie — noiembrie

Organizatori: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie — Constanța

Tema: Civilizația Cucuteni (expoziție itinerantă)

Loc/perioada: București, Chișinău, Sofia, Budapesta, Viena, octombrie — decembrie

Organizatori: DGPVPCN — București

Complexul Național Muzeal „Moldova” — Iași

Muzeul Județean — Botoșani

Complexul Muzeal Județean Neamț — Piatra-Neamț

Institutul de Arheologie — Iași

Muzeul Județean de Istorie „Iulian Antonescu” — Bacău

Muzeul de Arheologie al Institutului de Arheologie — Chișinău

Tema: Comorile Clujului (foto-documentară)

Loc/perioada: Germania, Franța, Italia, iulie — septembrie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Comorile Sarmizegetuselor

Loc/perioada: Germania, iulie — septembrie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Cultura Suciului de Jos în Bazinul Tisei Superioare

Loc/perioada: Budapesta (Ungaria), august

Organizatori: Muzeul Județean Maramureș — Baia Mare

Muzeul Județean Satu-Mare

Muzeul Nyregyhazy — Budapesta

Tema: Fortificații medievale

Loc/perioada: Germania, Belgia, august

Organizatori: Muzeul Județean de Istorie — Brașov

Inspectoratul Județean pentru Cultură Brașov

Oficiul pentru Patrimoniu Cultural Național Brașov

Tema: Fresce și mozaicuri romane la Tomis în sec. III — IV (exp. foto-docum.)

Loc/perioada: Italia, Grecia, iunie

Organizatori: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie — Constanța

Tema: Valori numismatice și medalistice ardene

Loc/perioada: Szeghed (Ungaria), decembrie

Organizatori: Muzeul Județean — Arad

Tema: Valori patrimoniale din colecțiile Muzeului județean de istorie Brașov (expoziție foto-documentară)

Loc/perioada: Germania, aprilie

Organizatori: Muzeul Județean de Istorie — Brașov

Arhivele Statului — Filiala Brașov

Inspectoratul Județean pentru Cultură Brașov

ARTĂ

Tema: Artă Banatului din secolul al XVIII-lea până la al doilea război mondial

Loc/perioada: Germania, iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Banatului — Timișoara

Organizatori: Asociația Șvabilor Bănățeni

Tema: Artă românească

Loc/perioada: Chișinău (Republica Moldova), iulie—septembrie

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul de Artă — Ploiești

Muzeul de Arte Vizuale — Galați

Muzeul Brăilei — Brăila

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale — Tulcea

Tema: Artiști, graficieni arădeni contemporani

Loc/perioada: Budapesta (Ungaria), aprilie—iunie

Organizatori: Muzeul Țării Crișurilor — Oradea

Tema: Avangarda anilor interbelici

Loc/perioada: Spania, Italia, Germania, iulie

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

Uniunea Arhitecților

Tema: Bursieri români în Italia

Loc/perioada: Italia, august

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

ARTEXPO București

Tema: Cetăți și biserici fortificate în opera lui Hans Herman

Loc/perioada: Meinz (Germania), mai

Organizatori: Muzeul de Artă — Brașov

Tema: Cultura și arta populației germane din România (cărți, grafică, pictură)

Loc/perioada: Rosenheim (Germania), iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Național „Brukenthal” — Sibiu

Tema: De la Cranach la Monet

Loc/perioada: Bad Hamburg și Wupertal (Germania), se continuă din 1993

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

Tema: Monumente istorice din România

Loc/perioada: Franța, martie

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul Național Cotroceni — București

Tema: Pictura venețiană din colecția Muzeului Brukenthal

Loc/perioada: Veneția (Italia), iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Național „Brukenthal” — Sibiu

Tema: Veneția în plastica românească

Loc/perioada: Veneția (Italia), mai

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul Național Cotroceni — București

Muzeul Național de Artă al României

Muzeul de Artă — Constanța

Muzeul de Artă — Brașov

Tema: Crucea ca pom al vieții

Loc/perioada: Paris (Franța), mai

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

Tema: Icoane românești

Loc/perioada: Tel Aviv (Israel)

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

BIOLOGIE

Tema: Europa — Europa

Loc/perioada: Bonn (Germania)

Organizatori: Muzeul Național de Artă al României

Tema: Expoziții de nevertebrate

Loc/perioada: Franța, mai

Organizatori: Muzeul de Științele Naturii al Județului Prahova — Ploiești

Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” — București

10. Pregătirea, prin convenție cu Ministerul Învățământului, a mâinii de lucru calificate și specializate pentru monumentele istorice.

11. Continuarea lucrărilor de investigare și recuperare în folosul muzeal a valorilor de patrimoniu aflate la terți (teatre, cinematografie, turism, alte instituții); promovarea unui act normativ punând atribuirea către muzee a bunurilor culturale recuperate în urma confiscării ca efect al unor acțiuni ilegale.

12. Ghidul muzeelor din România, Harta muzeelor și colecțiilor (din București și din toată țara), Ghidul comentat al monumentelor istorice și traseelor cultural-artistice esențiale din România, Monografiile „Restaurarea ansamblului Cotroceni” și „Restaurarea ansamblului Peleş — Pelîşor — Foişor”.

13. Înființarea Fundației PROPATRIMONIU.

14. Continuarea înființării asociațiilor de profil, ale muzeografilor, conservatorilor și restauratorilor.

15. Acordarea premiilor naționale pentru activități muzeografice și la monumentele istorice.

16. Crearea fondului de protecție a patrimoniului cultural național prin taxa pe reproducerea obiectelor și a monumentelor istorice, autorizare de amplasamente turistice-economice în anturajul monumentelor istorice, autorizarea comerțului cu bunuri culturale.

17. Publicarea Listei achizițiilor făcute de muzee și Dezvoltarea patrimoniului cultural național prin cercetare și salvare.

18. Susținerea în Parlament a proiectelor legislative privind protecția patrimoniului cultural național mobil și a monumentelor istorice, ca și a proiectului legii muzeelor.

19. Înființarea Salonului Național de Restaurare (patrimoniul cultural mobil și monumentele istorice).

20. Urmărirea proiectelor speciale de restaurare și valorificare a unor monumente istorice prin Consiliul Europei, UNESCO și comunitățile europene.

COMPAT

1. Susținerea periodicității și îmbunătățirea participării și a conținutului științific la sesiunile naționale de rapoarte și comunicări (arheologie, istorie, memorialistică, carte veche, etnografie, științe naturale, ecologie, restaurare, artă tehnică, pedagogie muzeală).

2. Crearea sistemului comunicării științifice curente și periodice asupra problematicei monumentelor istorice.

3. Dezvoltarea serviciilor specializate pentru muzee și monumente a Centrului de Informatică și Memorie Culturală.

EXPOPAT

1. Extinderea expozițiilor de istoria tehnicii și științei, arheologie industrială, ocupații tradiționale, memorialistică, istoria instituțiilor și istoria culturii (locale, zonale, județene, provinciale), artă decorativă, restaurare.

2. Prezentarea marilor colecții și colecționari, în colaborare cu F.C.A., Asociația numismatică, Asociația filateliștilor, alte fundații și asociații specializate.

3. Prezentarea periodică a expozițiilor privind achizițiile și patrimoniul recuperat.

4. Prezentarea la Consiliul Europei a expoziției „Monumentele istorice din România”.

5. Prezentarea expozițiilor: „Rezultate ale cercetărilor arheologi și etnografi din anii 1992—1993”, „Dialog interetnic”, „Patrimoniul cultural-artistic recuperat în 1992—1993”, „Proiecte de restaurare, sistem și amenajare a mediului urban și rural”.

6. Itinerarea expoziției: „Comori arheologice din România”

REFOPAT

1. Extinderea Galei de film documentar cu tematică de ocrotire a patrimoniului cultural național, în 3 centre.

2. Extinderea concertelor și spectacolului în spațiile monumentelor istorice.

3. Patronarea de către marile muzee, Direcția Muzeelor și Colecțiilor, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, comitetele naționale ICOM, ICOMOS, ECOVAST, a târgurilor anuale de promoție artistică tradițională a unor tabere de creație.

PUBLIPAT

1. Asigurarea apariției regulate a periodicelor, volumelor de rapoarte, cercetări promoționale, sinteze și monografii, repertorii, cataloage, albume.

2. Asigurarea unui conținut adecvat cerințelor conservării, restaurării și protejării patrimoniului cultural național, respectiv a apariției ritmice și difuzării largi a Revistei Muzeelor, B.N.I., E.M.I.

3. Publicarea de către D.M.C. și D.M.A.S.I., prin Editura „Museion”, a unor buletine informative domeniale (inclusiv al furturilor și disparițiilor de obiecte muzeale, al distrugerilor de monumente istorice), a monografiilor din seria „Muzee și monumente,” pliantelor și materialelor de reprezentare (afiș, cărți poștale etc.).

4. Publicarea Repertoriului personalului de specialitate din muzee și instituții, monumente istorice.

5. Publicarea colecțiilor de cult aflate în spații de concentrare.

6. Determinarea lansării a 3 programe—școală la T.V. pentru tineret, cu conținut patrimoniu.

DEZVOPAT

1. Inițierea de clase propatrimoniu prin muzee și dezvoltarea pedagogiei muzeale.

2. Pregătirea și itinerarea în centrele de cultură de la Roma, Atena, Viena, Paris, New York Budapesta, Veneția a 6 expoziții documentare asupra patrimoniului cultural național.

3. Determinarea de donații pe seama muzeelor și înscrierea/menționarea tuturor donațiilor prin forme publice.

4. Aprobarea normelor de evaluare, asigurare și gestionare a patrimoniului cultural național și aplicarea acestora.

5. Susținerea zilei internaționale a muzeelor (18 mai), a zilei muzeografului, conservatorului și restauratorului (19 mai) și, respectiv, a Zilei porților deschise la monumentele istorice (18 septembrie) și a Zilei conservării și restaurării monumentele istorice (19 septembrie).

6. Recuperarea pe seama Ministerului Culturii, D.M.A.S.I. și Direcției Administrării Centrelor de Cultură a 4 imobile la Mangalia și Constanța pentru asigurarea unor spații de vacanță pentru personalul din rețeaua muzeelor și monumentelor istorice.

7. Organizarea a 4 excursii cu caracter documentar și schimb de experiență în străinătate pentru 160 specialiști (Turcia, Grecia, Austria, Ungaria, Cehia).

ORIENTARE — CONTROL

1. Orientarea a 4 ședințe plenare ale C.M.C. și, respectiv, C.N.M.A.S.I., în județe cu probleme speciale.

2. Participarea reprezentanților Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național, a comisiilor de specialitate la activitățile de bilanț din teritoriu și București.

3. Asigurarea controlului asupra administrării, gestionării, evidenței, cercetării, dotărilor tehnico—materiale, conservării—restaurării și valorificării în toate județele, inclusiv la unitățile naționale.

4. Participarea la atestarea pe post a conducerilor de unități naționale și județene și a specialiștilor din muzee.

5. Adoptarea Normelor deontologice a specialiștilor din rețeaua instituțiilor muzeale și monumentelor istorice.

6. Asigurarea funcționării noilor instituții ce vor fi trecute în subordinea Ministerului Culturii.

DACIA PROT PAT — NOI OBIECTIVE, 1994

ARHEOPAT

1. Participarea activă a rețelei Ministerului Culturii la Comisia Națională de Arheologie, asigurarea relațiilor dintre aceasta și Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Comisia Muzeelor și Colecțiilor.
2. Înființarea Biroului Național de Arheologie, cu Obiectivele:
  - coordonarea curentă a șantierelor arheologice și a săpăturilor de salvare;
  - ținerea la zi a hărții arheologice a României.
3. Refacerea expozițiilor de bază arheologice a muzeelor de la Tecuci, Bârlad, Gherla, Caransebeș, Reșița, Sfântu Gheorghe.
4. Realizarea și definitivarea tematicilor muzeale la obiectivele de la Ploiești, Reșița, Deva, Cluj.
5. Punerea sub protecție specială a siturilor de la Sarmizegetusa Ulpia, Apulum (Partoș), Cotnari, Adamclisi, cetățile dacice din Munții Orăștiei, Bătea Doamnei, Făgăraș, Bologa.
6. Sprijinirea cercetărilor arheologice în Republica Moldova.

ISTOPAT

1. Definitivarea temei de folosință „Muzeul Național de Istorie a României” — construcția Știrbei.
2. Definitivarea proiectelor „Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca” (construcție nouă și amenajare), și „Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva” (construcție nouă și amenajare).
3. Deschiderea muzeelor județene de istorie din Reșița, Ploiești, Brașov, Sfântu Gheorghe, Alexandria.
4. Asistența de specialitate la reorganizarea muzeelor și monumentelor comemorative de la Grivița, Smârdan, Plevna (Bulgaria).

ETNOPAT

1. Revizuirea muzeelor (secțiilor) etnografice de la Negrești, Pădurea Verde (Timișoara), Miercurea Ciuc, Sfântu Gheorghe, Alba Iulia, Lugoj, Slatina, Caransebeș, Iași, Alexandria.
2. Realizarea a 3 ecomuzee: Bran, Tulcea, Slatina.
3. Inițierea de muzee în aer liber, în județele Prahova, Iași, Olt, Dolj, Bihor, Alba, Neamț, Bacău, Satu Mare.
4. Dezvoltarea cercetărilor asupra arhitecturii, habitatului și comunităților etnice românești din Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina, Ungaria.
5. Dezvoltarea cercetării zonelor din țară unde transformarea rapidă reclamă constituirea băncii de date.
6. Reluarea și prezentarea într-un ciclu de conferințe a metodelor de cercetare moderne, în etnologie; completare cu un curs de muzeologie etnologică.
7. Cercetări de etnologie comparată, în colaborare cu Franța

ARTISTOPAT

1. Redeschiderea parțială a Muzeului Național de Artă al României, Muzeului Sticlei, Porțelanului și Ceramicii, Muzeului de Artă Brâncovenească de la Mogoșoaia, Muzeului Național de Artă din Cluj-Napoca, Muzeului de Artă din Timișoara.
2. Amenajarea și inaugurarea Muzeului Național de Artă Europeană Decorativă Comparată de la Foișor (Sinaia) și a Colecției de artă comparată Busteni.

3. Redeschiderea muzeelor Krikor Zambaccian, George Oprescu, colecției Pallady-Răuț.
4. Prezentarea și susținerea tematicii Muzeului de Artă Veche de la Potlogi.
5. Revizuirea și corecția atribuirilor și paternității lucrărilor de artă din muzee și colecții publice.
6. Inițierea de cercetări la unele monumente istorice și muzee din Grecia, Bulgaria, Ucraina, Republica Moldova, în legătură cu patrimoniul cultural de proveniență românească.
7. Cercetarea patrimoniului de artă plastică și decorativă a monumentelor de arhitectură reprezentative pentru stilul Art Nouveau în România.

NAPTAT

1. Amenajarea Muzeului Național al Vânătorii (Brașov), Muzeului Județean de Științe Naturale Bacău.
2. Definitivarea tematicii Acvariului, Galați.
3. Reamenajarea Muzeului Deltei Dunării, Tulcea.
4. Intensificarea cercetărilor ecosistemului dunărean.
5. Publicarea Buletinului Informativ al muzeelor de științe naturale din România.

TEHNOPAT

1. Completarea expoziției de bază a Muzeului Tehnic ing. D. Leonida și asigurarea depozitului central al bunurilor tehnice (Doftana — Prahova).
2. Refacerea parcului tehnic de la Reșița, a expunerii de la Muzeul Căilor Ferate, Muzeul Aurului și Muzeul Cărbunarului din Petroșani.
3. Inaugurarea Muzeului Național al Agriculturii, Slobozia.
4. Definitivarea tematicii și amenajarea Muzeului memorial Oberthl din Mediaș.
5. Demersuri pentru aprobarea, prin Hotărâre de guvern, a preluării de către Muzeul Tehnic ing. D. Leonida, a aparaturii, mașinilor, uneltelor, documentației tehnice depășite, destinate cașărilor și topirii.
6. Publicarea Ghidului muzeelor tehnice din România.

MEMOPAT

1. Redeschiderea Muzeului Literaturii Române.
2. Dezvoltarea expunerii Expoziției „Rezistența anticomunistă” de la Sighetu Marmăției.
3. Inaugurarea expoziției documentare „Familia Brătienilor” — Florica (jud. Argeș).
4. Publicarea Ghidului muzeelor și caselor memoriale din România.

CONSERVARE — RESTAURARE

1. Deschiderea Laboratorului de conservare și protecție a imaginii și a Școlii tehnice de conservare, la Posada, Sinaia.
2. Încheierea lucrărilor de construcție a Laboratorului central de conservare — restaurare și, respectiv, a Laboratorului de restaurare monumente și situri, aprobarea temei de folosință și a structurii acestora.
3. Dezvoltarea laboratoarelor de restaurare de la Muzeul Național Cotroceni, Muzeul Țăranului Român, Muzeul Literaturii Române din Iași, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.
4. Crearea și încadrarea cu personal a 4 laboratoare de testare, analiză și restaurare a monumentelor istorice și a componentelor acestora la Iași, Ploiești, Cluj-Napoca și Sibiu.
5. Organizarea Institutului Național de Muzeologie, Aerofototeții Române, Laboratorului național de investigații și cercetări la monumentele istorice, Atelierului central de replici și copii muzeale.
6. Reorganizarea, încadrarea cu 300 posturi noi și dotarea tehnico-materială a oficiilor pentru ocrotirea patrimoniului cultural național, a comisiilor zonale pentru monumentele istorice și laboratoarelor zonale de restaurare, cu faxuri, aparatură foto și de investigații, PC-uri, mijloace auto de intervenție urgentă.
7. Instalații speciale de protecție la 4 muzee naționale și la finalizarea instalării unor mijloace de protecție la toate muzeele județene.
8. Dotarea rețelei cu încă 80 PC-uri și crearea rețelului informatic al patrimoniului cultural național.
9. Publicarea Normelor de restaurare, celor de proiectare și conservare-restaurare a monumentelor istorice, a Repertoriului conservării și restaurării din România și a Buletinului informativ al conservării și restaurării patrimoniului mobil și monumentelor istorice.

3. CERCETAREA

Crearea bazei de date de imagini de înaltă rezoluție (adekvate cercetării și arhivării de lungă durată) pentru bunurile excepționale de patrimoniu: 90% până în 1999.

4. EDUCAȚIA

Informatizarea sălilor de expunere, pentru a oferi un complement informațional substanțial vizitatorului (informații extinse despre piesele expuse, referințe bibliografice, imagini conexe [din colecția proprie sau din alte colecții], informații de natură enciclopedică [autori, epoci, locuri] asociate cu piesele expuse); muzeele naționale și muzeele județene până în 1999.

Corolar: până în 1999, fiecare muzeograf să aibă un calculator personal pe masa de lucru.

Observație: S-a făcut aici abstracție de utilizări auxiliare ale calculatoarelor: pregătirea publicațiilor, contabilitatea, cataloagele bibliotecilor, evidențele administrative, fără ca acestea să fie considerate lipsite de importanță.

C. DOTĂRILE NECESARE

a) Calculatoare (cu configurație adecvată și soft de bază aferent):

Pentru îndeplinirea obiectivelor enumerate, este necesar ca fiecare muzeu să dispună de cel puțin un calculator, începând cu 1994 (se estimează că la sfârșitul anului 1993 existau cca 60 calculatoare în muzeele românești). Apoi, în funcție de dimensiunea colecției și de numărul de muzeografi, acestea ar trebui să se multiplice, ajungând să însumeze peste 2000 la sfârșitul secolului. Eșalonarea estimată a achizițiilor de calculatoare este:

- 1994: 200 buc.;
- 1995: 300 buc.;
- 1996: 300 buc.;
- 1997: 400 buc.;
- 1998: 400 buc.;
- 1999: 400 buc.

Prioritățile privind dotarea sunt:

- muzeele naționale;
- muzeele județene;
- muzeele locale;
- muzeele speciale.

b) Periferice pentru realizarea obiectivului 2 (aparate foto care generează imagini digitizate și unități de stocare de imagini pe bandă):

- 1994: 10 buc.;
- 1995: 50 buc.

Priorități:

- muzeele naționale;
- muzeele județene.

c) Instalații pentru realizarea obiectivului 3 (dispozitive pentru stocare de imagini prin procedeul Kodak/Photo CD, care tinde să devină un standard de facto pentru tratarea imaginilor de calitate superioară):

- 1995: 1 buc.;
- 1996: 2 buc.

d) Configurații pentru realizarea obiectivului 4:

d.1) instalații de produs discuri compacte pentru stocarea datelor și imaginilor consultabile în sălile de expunere:

— 1995: 1 buc.;

— 1997: 1 buc.

d.2) calculatoare cu cititoare de discuri compacte, ecrane de dimensiuni sporite și de mare rezoluție (pentru punctele de consultare din sălile de expunere);

— 1996: 2 buc.;

— 1997: 8 buc.;

— 1998: 40 buc.

NOTĂ: Pentru inventarierea corectă a obiectelor de patrimoniu sunt necesare dotări specifice (neinformatic) de la lupe, cântare electronice, șublere etc., până la cataloage de referință.

D. COSTURI

Estimarea costurilor globale pentru dotarea propusă se ridică la cca 4 milioane dolari, sumă ce ar urma să fie eșalonată pe 5 ani.

E. COMENTARII

a) În acest domeniu al tehnologiilor informaționale estimările de prețuri pe termen de câțiva ani sunt foarte riscante. Este foarte probabil ca prețurile la configurațiile de bază să scadă, dar în același timp se observă o sporire a pretențiilor tehnice, fapt care contracarează această tendință. Este aproape sigur însă că prețurile dispozitivelor periferice specifice prelucrării imaginilor vor scădea semnificativ.

b) În ceea ce privește realizarea unei/unor arhive de imagini de mare calitate (obiectivul 3) este posibilă — și recomandabilă — o colaborare pe termen lung cu firma Eastman-Kodak, care face mari eforturi pentru promovarea procedurii Photo CD și este foarte interesată de aplicațiile culturale ale procedurii (recent a înființat o companie — împreună cu Trustul Getty — care se ocupă doar cu acest tip de aplicații).

c) Este recomandabil ca fiecare configurație tipică să fie experimentată în prealabil, și locul indicat pentru aceste experimentări este CIMEC.

d) Este recomandabilă achiziționarea centralizată, în cantități mari, în locul achizițiilor punctuale. Se pot obține astfel rabaturi comerciale importante, ținând cont și de prestigiul potențial obținut de furnizor.

e) Obiectivele nu sunt independente. Realizarea unuia potențează realizarea celorlalte. De exemplu, fondul de imagini (atât cel de medie rezoluție, cât și cel de mare rezoluție) va fi utilizat la punctele de consultare din sălile de expunere.

f) Obiectivele propuse sunt complementare cu interconectarea bazelor de date muzeale locale cu cele naționale, întreținute și dezvoltate de către CIMEC, mai mult, sunt un element important pentru colaborarea internațională.

g) Un factor vital ce nu trebuie neglijat este componenta umană: competența, timpul și costurile legate de acțiunile specifice de inventariere, de catalogare, clasificare, datare etc. pe lângă cele de instruire și asistență tehnică. Pentru domeniile și categoriile de bunuri unde expertiza este deficitară, ar fi benefică organizarea unor echipe mobile de specialiști, pentru realizarea evidențelor specifice.

DAN MATEI

Tema: P. Polonic, un maestru al desenului

Loc/perioada: Perpignion (Franța), mai

Organizatori: Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” — București

ETNOGRAFIE

Tema: Arta plastică tradițională românească

Loc/perioada: Torino (Italia), mai

Organizatori: Muzeul Etnografic al Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Arta populară din România

Loc/perioada: Suedia, mai

Organizatori: Muzeul Satului — București

Complex Național Muzeal „Moldova” Iași

Muzeul Banatului — Timișoara

Muzeul Ținutului Chișinău

Tema: Arta populară la români

Loc/perioada: China, august

Organizatori: Muzeul Satului — București

Tema: Arta prelucrării sticlei

Loc/perioada: Germania, iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Județean de Etnografie — Brașov

Tema: Arta săsească din Transilvania — cojoace

Loc/perioada: Germania, iulie

Organizatori: Muzeul Etnografic al Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Artă populară românească

Loc/perioada: Anglia, noiembrie

Organizatori: Muzeul Satului — București

Muzeul din Drowobridge

Tema: Civilizația rurală din Transilvania

Loc/perioada: Lecce (Italia), iulie

Organizatori: Muzeul Județean Maramureș — Baia Mare

Tema: Covoare bânățene

Loc/perioada: Novisad (Serbia), august—septembrie

Organizatori: Muzeul Banatului — Timișoara

Tema: Crucea: semn și materie

Loc/perioada: Paris (Franța), ianuarie

Organizatori: Muzeul Țăranului Român — București

Tema: Icoane pe sticlă

Loc/perioada: Cipru, iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Țăranului Român — București

Tema: Icoane pe sticlă

Loc/perioada: (Franța), ianuarie

Organizatori: Muzeul Etnografic al Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Icoane românești

Loc/perioada: Ierusalim (Israel), mai

Organizatori: Muzeul Țăranului Român — București

Muzeul Național de Artă al României

Fundația Culturală Română

Tema: Măști populare din România

Loc/perioada: Veneția (Italia), ianuarie

Organizatori: Muzeul Etnografic al Transilvaniei — Cluj-Napoca

Tema: Meșteșuguri contemporane (cu vânzare)

Loc/perioada: Bulgaria, iunie

Organizatori: Muzeul Satului — București

Tema: Ornamentica în ceramică și ștergarele populare din județul Satu Mare

Loc/perioada: Niregy Haza (Ungaria), februarie

Organizatori: Muzeul Județean Satu-Mare

Tema: Satul din România (foto-documentară)

Loc/perioada: Sediul ONU New York (SUA), octombrie—decembrie

Organizatori: Muzeul Satului — București

Tema: Satul românesc (foto-documentară, cu referire și la satele de români dinafara granițelor țării)

Loc/perioada: Centrele culturale române din Europa, ianuarie—iunie

Organizatori: Muzeul Satului — București

Tema: Scoarțe românești

Loc/perioada: Spania, iulie—septembrie

Organizatori: Muzeul Țăranului Român — București
Muzeul Satului — București
Muzeul Județean Prahova — Ploiești

Tema: Țărancă româncă

Loc/perioada: Viena (Austria), aprilie

Organizatori: Muzeul Țăranului Român — București
Asociația Internațională a Femeilor cu Diplomă Universitară

Tema: Temă neprecizată

Loc/perioada: Tae Jon (Coreea), aprilie—iunie

Organizatori: Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „Astra” — Sibiu

Tema: Terres de la Roumanie

Loc/perioada: Franța, continuată din 1993

Organizatori: Muzeul Satului — București

Tema: Tipare de coș din Țara Vrancei și spațiul carpatic

Loc/perioada: Musée Daupinois Grenoble (Franța), aprilie—iunie

Organizatori: Complexul Muzeal al Județului Vrancea — Focșani

Muzeul „Arta Leninului” — Cimpulung Moldovenesc

Muzeul Bran

Muzeul Național al Bucovinei

Muzeul Etnografic Gura Humorului

LITERATURĂ

Tema: Europa — Europa — 100 ani de avangardă literară

Loc/perioada: Bonn (Germania), mai

Organizatori: Muzeul Literaturii Române — București

MINERALOGIE

Tema: Minerale din colecția Muzeului Județean Maramureș

Loc/perioada: Austria, se continuă din 1993

Organizatori: Muzeul Județean Maramureș — Baia Mare

RESTAURARE

Tema: Metodele și materialele folosite în restaurarea unei opere de artă de către Școala românească de restaurare (documente, fotografii, filme video)

Loc/perioada: Chișinău (Republica Moldova), octombrie

Organizatori: DGPVPCN — București

Muzeul Național de Artă al României

Muzeul Național de Istorie a României — București

EXPOZIȚII DIN STRĂINĂTATE CE VOR FI ORGANIZATE ÎN MUZEELOR DIN ROMÂNIA ÎN 1994

ARHEOLOGIE, ISTORIE

Tema: D. Anastase — gravor și sculptor de talie europeană

Loc/perioada: Muzeul Național de Istorie a României — București, iulie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a României — București
La Monnaie Paris — Franța

Tema: N. N. Moroșanu — 50 de ani de la moarte

Loc/perioada: Muzeul Național de Istorie a României — București, februarie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a României — București
Muzeul de Istorie Națională Chișinău — Republica Moldova

ARTĂ

Tema: Artă sticlei

Loc/perioada: Muzeul Național Cotroceni — București, octombrie

Organizatori: Muzeul Național Cotroceni — București
Muzeu de artă din Franța

Tema: Artă medievală

Loc/perioada: Muzeul Național al Bucovinei — Suceava, septembrie

Organizatori: Muzeul Național al Bucovinei — Suceava
Muzeul Național de Artă Chișinău — Republica Moldova

Tema: Gravură Goya

Loc/perioada: Muzeul Național „Brukenthal” — Sibiu, 18 mai

Organizatori: Muzeul Național „Brukenthal” — Sibiu
Muzeul de Arte Frumoase — Budapesta, Ungaria

Tema: Ch. Jaccard

Loc/perioada: Muzeul Colecțiilor de Artă — București, ianuarie

Organizatori: Muzeul Colecțiilor de Artă — București
Services Culturelles Franța

Tema: Sculptură și grafică slovacă contemporană

Loc/perioada: Muzeul Colecțiilor de Artă — București, martie

Organizatori: Muzeul Colecțiilor de Artă — București
Casa de Cultură a Republicii Slovace

Tema: Dia — Logos

Loc/perioada: Muzeul Colecțiilor de Artă — București, aprilie

Organizatori: Muzeul Colecțiilor de Artă — București
IISIR — Milano (Italia)

ETNOGRAFIE

Tema: Artă populară din Bulgaria

Loc/perioada: București, septembrie — octombrie

Organizatori: Muzeul Satului — București
Muzeu Eter — Bulgaria

ȘTIINȚELE NATURII

Tema: J. Y. Cousteau

Loc/perioada: Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” — București, martie

Organizatori: Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” — București
Echipa Cousteau
Institutul Francez București

MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI CULTURALE CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ CE VOR FI ORGANIZATE DE MUZEELE DIN ȚARĂ ÎN 1994

ARHEOLOGIE, ISTORIE

Acțiune: Al VI-lea Simpozion Interdisciplinar de Etnoarheologie

Tema: Etnoarheologie

Loc/perioada: Sediul muzeului Cluj, iulie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Participanți: Specialiști din Germania, Anglia

Acțiune: Al VII-lea Congres Internațional de Arheometrie

Tema: Arheometria

Loc/perioada: Sediul Muzeului Cluj, mai

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Participanți: Specialiști din SUA, Germania, Anglia

Acțiune: Colocviu

Tema: Așezări, fortificații, necropole din a 2-a epocă a fierului, descoperite în spațiul de la est de Carpații Răsăriteni până la Nistru

Loc/perioada: Sediul muzeului Iași, septembrie

Organizatori: DGPVPCN — București

Complexul Național Muzeal „Moldova” — Iași

Muzeul de Istorie Națională a Moldovei

Ministerul Culturii și Cultelor Moldova

Participanți: Specialiști din Republica Moldova

Acțiune: Colocviu cu participare internațională

Tema: Ceramica romană

Loc/perioada: Sediul muzeului Timișoara, august, septembrie

Organizatori: Muzeul Banatului — Timișoara

Ministerul Culturii — București

Ministerul Învățământului

Participanți: Specialiști din Germania, Italia, Anglia

Acțiune: Colocviu internațional

Tema: Penetrația greacă și autohtonă — sec. VIII—VII î.e.n.

Loc/perioada: Sediul muzeului Tulcea, septembrie

Organizatori: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale — Tulcea

Universitatea din Berlin

Participanți: Specialiști din Germania

Acțiune: Congres internațional

Tema: Rei creatoriae romanae fautores

Loc/perioada: Sediul muzeului Timișoara, august

Organizatori: Muzeul Banatului — Timișoara

Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Participanți: Specialiști din Germania, Franța, Elveția

Acțiune: Simpozion

Tema: D. D. Moroșanu

Loc/perioada: Muzeul Național de Istorie București, 1—2 februarie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a României — București

Muzeul de Istorie Națională a Moldovei

Institutul de Arheologie Academia Republicii Moldova

Participanți: Specialiști din Republica Moldova

Acțiune: Simpozion cu participare internațională

Tema: In memoriam — H. Daicoviciu — Omul și profesorul

Loc/perioada: Sediul muzeului Cluj, 10—12 octombrie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Participanți: Specialiști din Austria, Germania, Anglia

Acțiune: Simpozion cu participare internațională

Tema: Regiunea Porților de Fier — spațiu de convergență și interferență naturală, istorică și etnoculturală de relevanță europeană

Loc/perioada: Sediul muzeului Turnu Severin, octombrie

Organizatori: DGPVPCN — București

D.M.C.

Muzeul Regiunii „Porțile de Fier” — Drobeta-Turnu Severin

Participanți: Specialiști din Germania, Franța

Acțiune: Simpozion interdisciplinar

Tema: Banatul — spațiu de interferențe și convergențe culturale

Loc/perioada: Sediul muzeului Timișoara, 12—13 mai

Organizatori: DGPVPCN — București

D.M.C.

Muzeul Banatului — Timișoara

Participanți: Specialiști din Iugoslavia, Germania, Bulgaria

Acțiune: Simpozion internațional

Tema: Arheologia Mării Negre

Loc/perioada: Sediul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, aprilie

Organizatori: D.M.C.

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie — Constanța

Participanți: Specialiști din Grecia, Turcia, Germania

Acțiune: Seminar internațional

Tema: Banatul în sec. al XVIII-lea — o lume în transformare

Loc/perioada: Sediul muzeului Timișoara, mai

Organizatori: Muzeul Banatului — Timișoara

Participanți: Specialiști din Germania, Franța, Elveția

Acțiune: Simpozion Internațional

Tema: Ceramica neolitică pictată din Balcani

Loc/perioada: Sediul muzeului Cluj, septembrie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

Participanți: Specialiști din Grecia, Bulgaria

Acțiune: Simpozion internațional de numismatică

Tema: Numismatică

Loc/perioada: Sediul muzeului București, octombrie

Organizatori: Muzeul Național de Istorie a României — București

Participanți: Specialiști din Austria, Germania

Acțiune: Simpozion româno-turc

Tema: Civilizația egeeană și microasiatică

Loc/perioada: Sediul Muz. de Istorie Națională și Arheologie Constanța, iulie

Organizatori: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie — Constanța

Participanți: Specialiști din Turcia

ARTĂ

Acțiune: Colocvii interdisciplinar (ediția a 3-a)

Tema: Cotrocenii în istorie

Loc/perioada: Sediul muzeului București, 14—16 iulie

Organizatori: Muzeul Național Cotroceni — București

Participanți: Specialiști din S.U.A.

Acțiune: Săptămîna culturală belgiană

Tema: Cultura belgiană

Loc/perioada: Sediul muzeului București, aprilie

Organizatori: Muzeul Național Cotroceni — București

Participanți: Reprezentanți ai Ambasadei Belgiei, personalități din Belgia

Acțiune: Simpozion

Tema: Cantacuzini de pretutindeni la Cotroceni

Loc/perioada: Sediul muzeului București, mai

Organizatori: Muzeul Național Cotroceni — București

Participanți: Descendenți ai Cantacuzinilor

ETNOGRAFIE

Acțiune: Colocviu româno-german

Tema: Aplicarea etnologiei de urgență în satle săsești din Transilvania

Loc/perioada: Sediul muzeului Brașov, octombrie

Organizatori: Muzeul Județean de Etnografie — Brașov
Centrul Cultural Guldelsheim — Germania
Muzeul din Guldelsheim — Germania

Participanți: Specialiști din Germania

Acțiune: Întâlnire româno-franceză

Tema: Pregătirea celei de a doua întâlniri europene a muzeelor de etnografie

Loc/perioada: București, martie

Organizatori: DGPVPCN — București
D.M.C.

Muzeul Satului — București

Muzeul Țăranului Român — București

Participanți: Specialiști din Franța

Acțiune: Masă rotundă

Tema: Noi și Ei. Paradigme ale raporturilor interumane la comunitățile rurale contemporane

Loc/perioada: Sediul muzeului Suceava, 3—5 noiembrie

Organizatori: DGPVPCN — București
Muzeul Național al Bucovinei — Suceava

Participanți: Specialiști din Republica Moldova

Acțiune: Masă rotundă româno-franceză

Tema: Antropologia vizuală

Loc/perioada: Sediul muzeului București, 2 martie

Organizatori: DGPVPCN — București
Muzeul Țăranului Român — București

Participanți: Specialiști de la misiunea patrimoniului etnologic — Franța

Acțiune: Masă rotundă româno-franceză

Tema: Antropologia religioasă

Loc/perioada: Sediul muzeului București, august—septembrie

Organizatori: DGPVPCN — București
Societatea de Antropologie Culturală
Muzeul Țăranului Român — București

Participanți: Specialiști de la Misiunea Patrimoniului Etnologic

Specialiști de la Centrul de Cercetări ale Societăților Rurale — Franța

Acțiune: Masă rotundă româno-franceză

Tema: Etnologie urbană

Loc/perioada: Sediul muzeului București, 27—30 iunie

Organizatori: DGPVPCN — București
Muzeul Țăranului Român — București

Participanți: Specialiști de la Misiunea Patrimoniului Etnologic

Specialiști de la Școala de Înalte Studii în Științe Sociale

Acțiune: Simpozion „Satul european azi” (ediția a 3-a)

Tema: Construcții de utilitate publică

Loc/perioada: București, septembrie

Organizatori: DGPVPCN — București
D.M.C.

Muzeul Satului — București

Participanți: Specialiști din Țările Europene, S.U.A., Canada

PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI CULTURALE INTERNAȚIONALE ÎN 1994

PATRIMONIU, MUZEOLOGIE

Acțiune: Colocvii ICOM

Tema: Probleme ale activității muzeelor

Loc/perioada: ianuarie, decembrie

Organizatori: ICOM

Acțiune: Conferința Grupului European pentru Automatizare în Biblioteci

Tema: Automatizarea în biblioteci

Loc/perioada: Budapesta (Ungaria), 17–19 aprilie

Organizatori: Elag

Participanți: Centrul de Informatică și Memorie Culturală (1 pers.)

Acțiune: Congresul de Muzeologie Pălcanică

Tema: Muzeologie

Loc/perioada: Atena (Grecia) august

Organizatori: UNESCO

Participanți: Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” – Sibiu
DGPVPCN – București

Acțiune: Reuniune pe linie UNESCO

Tema: Biblioteci de artă

Loc/perioada: Londra (Anglia), 7–10 aprilie

Organizatori: UNESCO – ARLIS

Participanți: Centrul de Informatică și Memorie Culturală (1 pers.)

Acțiune: Reuniunile Consiliului Europei – CC – PAT

Tema: Privind protecția și valorificarea patrimoniului mondial (pentru muzee)

Loc/perioada: ianuarie–decembrie

Organizatori: Consiliul Europei

ARHEOLOGIE, ISTORIE

Acțiune: Colocviu internațional

Tema: Rituri și ritualuri funerare romane; Arheologia Mării Negre

Loc/perioada: Londra (Anglia) octombrie; Constanța, 21–24 mai

Organizatori: Universitatea; Ministerul Culturii –

Participanți: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale – Tulcea (1 pers.)

Acțiune: Congres internațional

Tema: Studii medicale

Loc/perioada: Kalamazoo (SUA), 5–8 mai

Organizatori: Universitatea Kalamazoo

Participanți: Muzeul Național de Istorie a României – București (1 pers.)

Muzeul Național Cotroceni (1 pers.)

Acțiune: Săptămânile Phillyppopolitane

Tema:

Loc/perioada: Bulgaria, septembrie

Organizatori: Muzeul de Istorie Sofia

Participanți: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale – Tulcea (1 pers.)

Acțiune: Simpozion internațional

Tema: Arheologie tracică

Loc/perioada: Plovdiv (Bulgaria), septembrie

Organizatori: Institutul de Arheologie Sofia – Plovdiv

Participanți: Muzeul Național de Istorie a României – București (1 pers.)

Acțiune: Simpozion internațional

Tema: Monumente monastice din Moldova

Loc/perioada: Chişinău (Republica Moldova), mai

Organizatori: Muzeul de Istorie Naţională — Chişinău

Participanţi: Muzeul Naţional de Istorie a României — Bucureşti
Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie — Constanţa

ARTĂ

Acţiune: Simpozion

Tema: Muze şi magazine de artă

Loc/perioada: Londra (Anglia), februarie

Organizatori: Consiliul Britanic

Participanţi: Muzeul de Artă — Cluj-Napoca

ETNOGRAFIE

Acţiune: Reuniuni ale Comitetului Director al Asociaţiei Internaţionale a Muzeelor în Aer Liber

Tema: Teme specifice

Loc/perioada: ianuarie—decembrie

Participanţi: Membrii Asociaţiei

Acţiune: Reuniuni ale Comitetului Redacţional

Tema: Arhitectură vernaculară

Loc/perioada: ianuarie—decembrie

Organizatori: Comitetul Redacţional (1 pers.)

Muzeul Satului — Bucureşti

Acţiune: Seminar — Salzburg

Tema: Etnicitate şi religie

Loc/perioada: Salzburg (Austria), iunie

Organizatori: Salzburg Seminar

Participanţi: Muze de etnografie

Acţiune: Simpozion în cadrul Târgului de la Orase

Tema: Meşteşuguri contemporane

Loc/perioada: Sofia (Bulgaria), iunie

Organizatori: Centrul Naţional al Muzeelor Sofia

Participanţi: Muzeul Satului — Bucureşti

Acţiune: Zilele etnologiei comparate

Tema: Identitatea bastarzilor

Loc/perioada: Luxemburg, august

Organizatori: Societatea Europeiștilor

Participanţi: Membrii Societăţii

ȘTIINȚE UMANISTE

Acţiune: Congresul de studii Sud-Est Europene

Tema: Probleme ale domeniului științelor umaniste

Loc/perioada: Atena (Grecia), septembrie

Organizatori: Asociația de studii Sud-Est Europene

Participanţi: DGPVPCN — Bucureşti

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale — Tulcea

Muzeul Banatului — Timișoara

Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei — Cluj-Napoca

DESFĂȘURAREA LUCRĂRILOR

După ședința de deschidere, lucrările celei de-a II-a Conferințe Naționale a specialiștilor din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural au continuat la vila Ceramica, în cadrul celor patru ateliere. Participanții au fost repartizați în patru grupe, fiecare grupă trecând pe rând pe la fiecare atelier, luând cunoștință de problematica respectivă și exprimându-și opiniile asupra ei.

Întrucât o bună parte din problemele supuse dezbaterilor sunt publicate în paginile revistei, în această prezentare ne vom referi doar la problematica prezentată de moderatorii direct în ședințele respective și, în final, la propunerile rezultate din intervențiile participanților la discuții.

În **atelierul I**, prof. univ. dr. Ion Scurtu, director general al Direcției Generale a Arhivelor Statului, și-a expus opiniile privitoare la cronologia istoriei României, cu precădere a celei contemporane, și la câteva aspecte legate de modul de reflectare a istoriei contemporane în muzee, dintre care am reținut:

- Deși evenimentul de la 1 decembrie 1918 nu a provocat schimbări social-economice, datorită semnificației sale deosebite — pentru prima oară când românii s-au unit în granițele lor naturale — poate fi luat ca reper de început al epocii contemporane a României.

- Pentru reflectarea ei în muzeu, epoca contemporană se poate împărți în trei etape: perioada interbelică (1918—1940, cedările teritoriale), perioada celui de-al doilea război mondial (1940—1947, încheierea păcii) și perioada socialismului totalitar (1948—1989).

- În cadrul fiecărei etape abordarea istoriei să se facă problematic.

- Fiecare muzeu să-și aibă propria personalitate, elementele particulare definitorii, în funcție de patrimoniul deținut sau de evenimentele istorice caracteristice zonei respective.

- Istoria locală să fie integrată istoriei naționale, să fie reprezentat cadrul european și universal care a influențat evenimentele din țara noastră, precum și contribuția României la dezvoltarea civilizației mondiale și la soluționarea unor probleme majore ale epocii.

- Rolul decisiv în prezentarea istoriei în muzeu îl are pregătirea profesională a muzeografului, dar este necesar și un fructuos schimb de opinii, de idei cu alți specialiști.

- În organizarea muzeului sau a unei expoziții temporare să nu se țină cont de conjunctura politică a momentului, muzeograful manifestându-și, astfel, obiectivitatea în redarea tematicii.

- O colaborare permanentă între muzee și arhive, atât pe plan central cât și local, ar fi benefică pentru ambele instituții.

Atelierul II a avut ca temă majoră restaurarea patrimoniului. În acest context, arh. Doina Bubulete a prezentat rezultatele unui studiu privind conservarea integrată a zonei protejate cu valoare istorică a orașului Sighișoara, elaborat de un grup de cercetători din Institutul URBANPROIECT, împreună cu specialiști din Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” și de la Societatea „PROIECT — Târgu Mureș S. A.”. Studiul a cuprins perimetrul zonei protejate, totalizând o suprafață de 145 ha în jurul Cetății Medievale, constituindu-se într-un instrument necesar administrației locale pentru gestionarea corectă a zonei și reintroducerea în practica urbanistică a sistemului regulamentelor de construcții. S-a avut în vedere:

- Protecția și conservarea clădirilor cu valoare istorică și de arhitectură.

— Reorganizări spațiale în zone libere sau destructurate, prin respectarea logicii existentului vecin, promovând o integrare activă a noului și evitând pașișele.

— Protecția și revitalizarea spațiilor plantate clasate sau neclasate sau a altor spații cu valoare ambientală.

— Asanări și complectări în zone dens construite cu respectarea unor reguli și servituți etc.

Tot arh. Doina Bubulete a prezentat studiul «Târgu-Jiu. Protecția zonală — premisă a revitalizării ansamblului monumental „Calea Eroilor”», coordonat de Institutul URBANPROIECT din București. Prin Legea nr. 127 din 1992, adoptată de Parlamentul României, ansamblul era declarat „bun de utilitate publică de interes național”. Studiul a cuprins:

— Delimitarea zonei protejate aferente ansamblului „Calea Eroilor”.

— Studii complementare de specialitate pentru fundamentarea planului urbanistic zonal.

— Elaborarea planului urbanistic zonal și a regulamentului aferent zonei protejate.

— Determinarea potențialului urbanistic de revitalizare a ansamblului și, respectiv, a zonei, cu stabilirea unui program complex etapizat de acțiune.

În cadrul problematicei generale de protejare a monumentelor istorice, arh. Cristina Criștea a prezentat două studii de caz: „Bisericile cu pictură exterioară din Moldova” și „Bisericile de lemn din Maramureș”. Scopul celor două studii îl constituie precizarea unei metodologii de abordare urbanistică în vederea delimitării „zonelor protejate” cu specificarea categoriilor de intervenții permise și a competențelor de avizare, în așa fel încât să fie asigurată protejarea și valorificarea patrimoniului cultural din teritoriul respectiv.

În continuare, Maria Lungu, referent de specialitate în DGVPVPCN, a prezentat programul de restaurare și conservare a patrimoniului cultural mobil în anul 1994, care asigură coordonarea activității, în acest domeniu, desfășurate de instituțiile deținătoare de bunuri culturale. Reținem câteva din obiectivele programului:

— Reorganizarea, încadrarea cu posturi noi și dotarea tehnico-materială a laboratoarelor de conservare-restaurare.

— Sprijinirea unor muzee naționale și județene pentru dotarea lor cu instalații speciale de protecție și securitate.

— Elaborarea unor fișe tip FAE pentru activitatea de conservare și, respectiv, de restaurare.

— Urmărirea modului în care muzeele respectă Normele de conservare, reactualizate în 1993, precum și felul în care specialiștii din laboratoarele zonale și muzeale respectă normele de restaurare.

— Elaborarea Statutului restauratorului și conservatorului.

— Urmărirea felului în care restauratorii care au efectuat practică în străinătate testează noile materiale și tehnologii cu care au intrat în contact în acele laboratoare, rezultatele testărilor urmând să fie popularizate în rețea, conform normelor de restaurare.

— Preocupare pentru completarea cu aparatură, instrumentar și materiale de restaurare și conservare necesare unor laboratoare zonale și muzeale.

În referatul „Un experiment — Muzeul Tăranului Român”, prezentat de Ion Ilișiu, director adjunct al muzeului, s-a făcut o retrospectivă a activității de organizare a acestei instituții înființată în 1990, prin preluarea de la Muzeul Satului a patrimoniului ce a aparținut fostului Muzeu de Artă Populară. Referat

ratul a insistat pe organizarea depozitelor și a evidenței patrimoniului preluat, expozițiile temporare organizate în acești ani, deschiderea primei secțiuni a expoziției permanente intitulată „Crucea la români” și eoul de care s-a bucurat, obiectivele ce revin acestei instituții, cu precădere pentru salvarea patrimoniului ce se găsește încă în satele românești.

Atelierul III a avut ca obiect de dezbateri probleme legate de cercetarea patrimoniului, managementul în muzeu și sursele de finanțare în activitatea muzeelor. Reprezentantul Direcției Generale Resurse Financiare, Dezvoltare, Gheorghe Hoancă, s-a referit la câteva aspecte financiar-contabile din activitatea muzeelor:

- Necesitatea reintroducerii funcției de custode general, care să țină registrul inventar al întregului patrimoniu al muzeului, la secții urmând să existe extrase de pe acest inventar general.

- Să se realizeze o evidență clară și precisă a pieselor împrumutate altor muzee sau trimise la expoziții organizate în afara sediului muzeului.

- Să se respecte cu rigurozitate procedura de achiziții a bunurilor culturale, iar donațiile să evite clauze împovărătoare.

- Veniturile rezultate din activitatea specifică muzeului (bilete de vizitare, publicații, replici de pe originale, taxe pentru filmări în muzeu etc.) sunt scutite de impozite și TVA; veniturile rezultate din activități economice (bufet, restaurant, transport etc.) sunt supuse impozitării, iar când acestea depășesc suma de 10 milioane lei pe an trebuie plătit și TVA.

- Stabilirea bugetului să se facă în baza unei analize minuțioase a necesităților, intrucât în cursul anului nu se mai pot face treceri de la un capitol la altul.

În cadrul **atelierului IV**, consilierii șefi ai inspectoratelor de cultură din județele Botoșani, Hunedoara și Prahova au prezentat scurte informații referitoare la relația inspectoratelor cu muzeele și monumentele din zonă, insistând asupra dificultăților ce le întâmpină în a acorda sprijinul necesar ocrotirii patrimoniului cultural, în special susținerea materială, datorită insuficienței fondurilor financiare. Aceste dificultăți au crescut în ultimul timp, ca urmare a Hotărârii Guvernului ca de la 1 ianuarie 1994 inspectoratele de cultură județene să fie subordonate direct Ministerului Culturii, ceea ce face ca ele să nu mai poată beneficia de fondurile pentru cultură cuprinse în bugetele administrației locale. În aceste condiții, inspectoratele județene pot sprijini mai mult moral modernizarea activității muzeale și, mai ales, prin supravegherea respectării reglementărilor legislative în vigoare în domeniul patrimoniului cultural. De asemenea, ca organe ale statului în teritoriu, inspectoratele de cultură pot propune și susține în fața consiliilor județene înființarea de noi muzee și case memoriale, pot solicita și sprijinul, inclusiv material, altor comisii și organisme locale ce au legătură cu patrimoniul cultural: învățământul, cultele, poliția, fundații culturale, asociații neguvernamentale, agenți economici pentru sponsorizarea activității culturale.

În privința programului de formare, calificare și perfecționare a personalului de specialitate, Mircea Dumitrescu, director al Centrului de Perfecționare a Personalului din Cultură, a informat că instituția ce o conduce urmează să întocmească un proiect de program în acest sens, ce va fi supus dezbaterii și aprobării Comisiei Muzeelor și Colecțiilor, Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, Ministerului Culturii. În esență, se preconizează ca pentru muzeografilor nou angajați să se organizeze un curs de pregătire de 3 ani, la sfârșitul căruia se va acorda o diplomă de atestat, echivalentă cu cea obținută în

urma absolvirii unui curs postuniversitar. Pentru muzeografii cu vechime se vor organiza colocvii, la fiecare 4 ani, absolvirea cărora acordând dreptul de a obține o nouă încadrare salarială. Pentru conservatori și restauratori se vor aduce, de asemenea, unele îmbunătățiri sistemului de pregătire și perfecționare.

Dezbaterile purtate pe marginea fiecărei teme au reliefat anumite neîmpliniri, dificultățile întâmpinate de muzee în activitatea ce o desfășoară. S-au făcut propuneri concrete pentru îmbunătățirea activității în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural, din care am reținut:

- Constituirea Societății muzeelor de istorie, care, prin buletine informative, organizarea unei biblioteci documentare și întâlniri periodice, să contribuie la perfecționarea muzeografilor.

- Crearea unor asociații profesionale pe domenii.

- În activitatea ce o desfășoară pentru pregătirea muzeografilor, Centrul de perfecționare să folosească experiența unor muzee în anumite domenii.

- Constituirea unui colectiv de specialiști care să elaboreze un program de strategie în pregătirea și perfecționarea specialiștilor, care să fie supus spre aprobare Comisiei Muzeelor și Colecțiilor.

- Realizarea unei dezbateri în „Revista muzeelor” pe tema perfecționării specialiștilor.

- Înființarea unei facultăți de muzeologie.

- Crearea unui muzeu de antropologie.

- Organizarea unei dezbateri între istorici și alți specialiști din discipline apropiate (artă, literatură, știință etc.), care să stabilească criterii precise de periodizare, eliminându-se subiectivismul.

- Constituirea unui cadru organizat de informare a muzeografilor, conservatorilor și restauratorilor cu cele mai recente realizări pe plan mondial în domeniul muzeografiei.

- Asigurarea unei salarizări în muzee echivalente cu cea din învățământ, întrucât actualul nivel de salarizare îndepărtează cadrele bine pregătite, și mai ales tinerii, de munca din muzeu.

- Definirea statutului de cercetător în muzeu.

- Comisiile naționale — CMC și CMASI — să elaboreze criterii, norme, metodologii pentru activitatea muzeelor și din domeniul monumentelor.

- Revitalizarea consiliilor de administrație a muzeelor, a consiliilor științifice în care să fie incluși și specialiști din afara muzeului.

- Crearea unui sistem de pregătire a conservatorilor și restauratorilor, în colaborare cu Ministerul Învățământului.

- Relansarea activității de evidență științifică a patrimoniului muzeal — activitate de bază a muzeelor.

- Sprijinirea dotării muzeelor cu calculatoare.

- Elaborarea unui tratat de muzeologie.

- Să se solicite ca facultățile de istorie, din anii terminali, să facă specializări și în domeniul muzeologiei, al ocrotirii patrimoniului cultural, iar facultățile de biologie să facă specializări în conservare.

- Expozițiile din străinătate să se programeze din timp pentru a fi bine pregătite și organizate.

Așa cum s-a afirmat în ședința de închidere, urmează ca direcțiile de profil din Ministerul Culturii să analizeze propunerile făcute, selectând cele ce pot fi soluționate în cursul acestui an, prin includerea lor în planul de strategie în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural sau prin intervenții la organismele statului pentru rezolvarea acelor probleme care depășesc competența Ministerului Culturii.

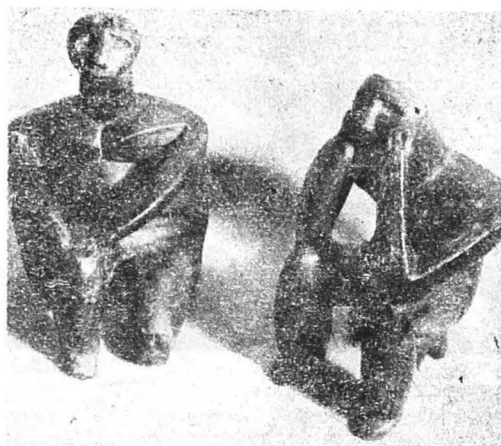
GAVRILĂ SARAFOLEAN

PRE ȘI PROTOISTORIA ROMÂNIEI PREZENTATĂ LA FRANKFURT PE MAIN

dr. RADU FLORESCU

Reluând o tradiție bine statornicită în deceniile 6 și 7 ale secolului nostru, încă din 1990, vechii colaboratori ai muzeelor românești de arheologie din Germania au propus organizarea unei expoziții înalt reprezentative pentru pre-și protoistoria României la Frankfurt pe Main, oraș de deosebită importanță atât culturală cât și economică în contextul prezentei dezvoltări nu numai a Germaniei dar și a întregii Europe. Printr-un efort deosebit, Muzeul de Pre-și Protoistorie — Muzeu Arheologic — din Frankfurt pe Main se angaja să susțină întreg efortul financiar extern — transport internațional, asigurări internaționale, tipărirea catalogului, fotografierea pieselor — dovedind astfel interes deosebit pentru ceea ce muzeele noastre ar fi putut prezenta publicului german, dar și o reală prietenie față de țara noastră, de instituțiile și specialiștii români.

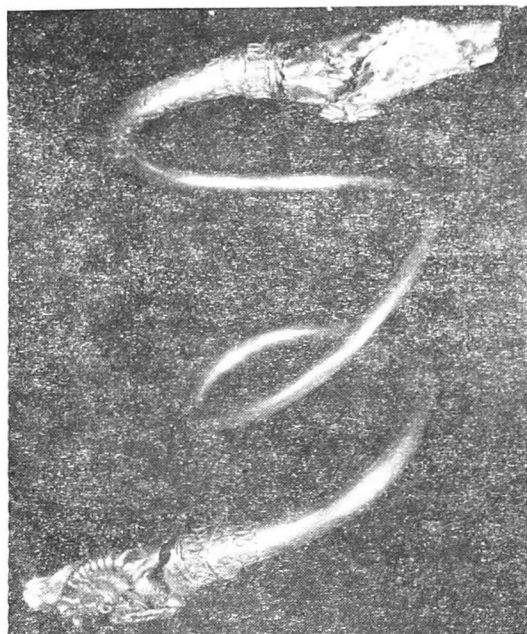
Realizarea unei astfel de expoziții — în afară de numeroase dificultăți de ordin financiar și mai ales tehnic — ridică importante probleme de specialitate și muzeologie. În adevăr, în mai multe centre importante europene — Köln, Paris, Londra, Bruxelles, Roma, Milano, Stockholm, Göteborg — fuseseră organizate, între 1968 și 1981, mai multe expoziții de arheologie și artă antică și medievală românească ce puseseră în circuitul public european valori de excepție ale patrimoniului cultural românesc. O nouă expoziție ilustrând aceleași domenii ale moștenirii cultural-istorice românești trebuia să evite repetarea servilă a unor idei muzeale anterior folosite. Fără îndoială, descoperiri recente — cum ar fi tezaurele de la Hinova, Lupu, Tăuteni, Sucidava-Izvoarele, sau piesele de excepție de tipul carului mini-

Gânditorul și femeia, secolul al IV î.e.n.

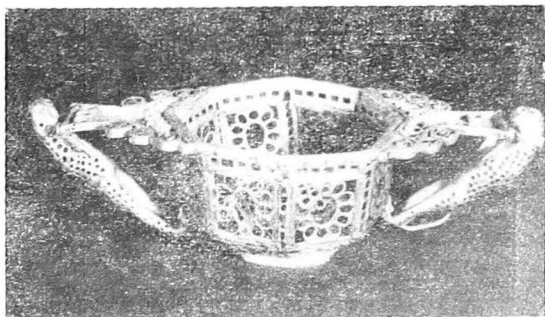
atural de bronz de la Bujoru, sanctuarului de la Căscioarele sau reprezentării plastice miniaturale a băii rituale a unui personaj august feminin de la Poduri — permiteau o îmbogățire considerabilă, sub aspect cantitativ, și semnificativă a proiectatei expoziții, dar aceste expozite noi, pe lângă că schimbau contextul cultural în ansamblu, inducând o nouă problemă, generau și o schimbare a accentelor valorice muzeale, implicând o nouă concepție expozițională.

Publicul german, răsfățat de o serie îndelungată de expoziții prestigioase, a căpătat un gust deosebit pentru piesele prețioase fie prin materialul din care au fost confecționate, fie prin virtuozitatea tehnico-artistică implicată în realizarea lor. În consecință o coordonată a expoziției trebuia să fie tocmai calitatea prețioasă a pieselor expuse. Expoziția trebuia așadar concepută ca o expoziție prioritar de tezaure, cu atât mai mult cu cât exploatarea și prelucrarea artistică a metalului prețios este

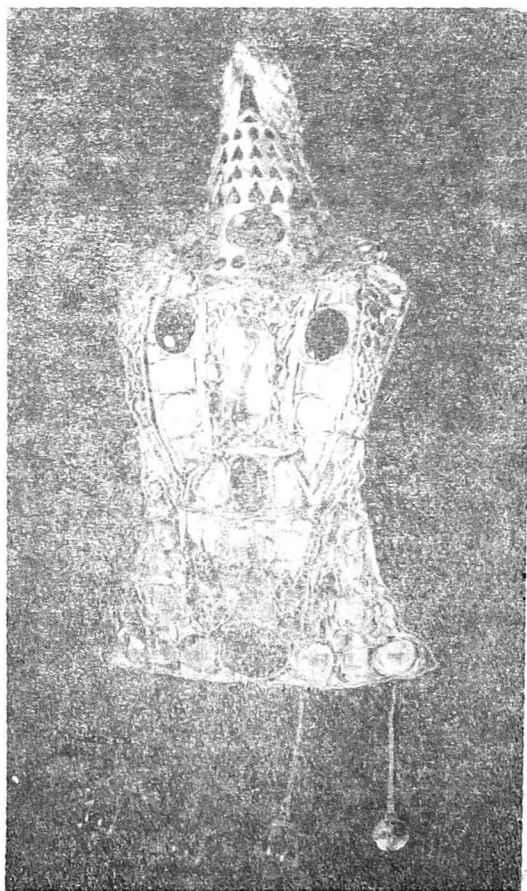
Brățară de aur din tezaurul de la Cucuteni
Băicani jud. Iași, sec. IV î.e.n.

Cap de sceptru din tezaurul de la Peretu, jud.
Teleorman, s. colul al IV-lea î.e.n.

Vas de aur d'n tezaurul de la Pietroasele, jud.
Buzău, sec. IV-V e.n.

Fibula mare din tezaurul de la Pietroasele, jud.
Buzău, sec. IV-V.

na dintre trăsăturile caracteristice ale pre- și protoistoriei — României. Este de asemenea specifică altă trăsătură: metalul prețios — aurul, inițial —, în cele mai vechi timpuri nu este folosit nici drept mijloc de schimb, nici ca măsură a valorii și nici ca mijloc de teaurizare, el este, înainte de orice altceva, materialul predilect pentru exprimarea reprezentărilor esențiale ale culturilor și societăților din eneolitic și din epoca metalelor — imagini sacre, suport al credințelor fundamentale, poli ai gândirii teologice a agricultorilor și metalurgilor arhaici din aceste îndepărtate timpuri.

Ilustrarea enigmaticelor concepții despre lume și viață, despre sacru și profan, despre valori în general, a acestor cei mai îndepărtați strămoși ai noștri constituie altă temă a expoziției, urmărită nu numai prin obiectele-imagini din metal prețios ci și prin exponate mai modeste ca material de realizare, dar înalt semnificative ca expresie. Din acest punct de vedere s-a urmărit ca prin expresiile artistice prezentate să se illustreze principalele concepte și mituri în succesiunea lor istorică. Au putut fi urmărite pe rând reprezentările și miturile gyne și matrifocale ale neoliticului, apoi marele mit solar al epocii bronzului, inclusiv componenta lui dinamică, precum și treptata lui sinteză cu mitul anterior gynefocal; în sfârșit, se poate surprinde apariția imaginii și mitului eroic, specific mai ales teologiei geto-dacice și contopirea lui, o dată cu includerea Daciei în Imperiul roman, în panteonul clasic, nu fără a exercita importante influențe asupra acestuia prin geneza unor noi culte — cel al cavalerului trac și cel al cavalerilor danubieni.

Selecția pieselor urmând să illustreze o atât de bogată devenire religioasă a ridicat multiple probleme, atât din cauza relativei încălțări a imaginilor, lipsite — așa cum se întâmplă pentru cele din vremuri mai apropiate de actualitate pe un suport literar, cât și din cauza, uneori, a încurcăturii induse de nevoia

de a alege dintre mai multe exponate posibile de valori și semnificații apropiate, dar niciodată identice.

Plecând de la aceste principii, s-a realizat o colecție de mai mult de 1000 piese cuprinzând vase ceramice deosebit de bogate decorativ din culturile Cucuteni, Vădastra, Cârna-Gârla Mare, Otomani, statuete și modele miniaturale din teracotă — Gânditorul de la Cernavodă, Figurina mare de la Vădastra, Baia zeiței de la Poduri, Venus de la Vidra, sanctuarul de la Căscioarele, figurine funerare feminine cu rochie clopot de la Cârna — și de bronz — carul de la Bujoru, carul de la Sucidava, masca de coif roman de la Hârșova, capul statuii împăratului Traianus Decius — relieuri grecești și romane — de asemenea câteva ansambluri — inventare de morminte grecești și romane de la Tomis, Callatis și Carsium, depozitul de arme și podoabe de bronz de la Apa — precum și o selecție reprezentativă de tezaure — epoca bronzului: Perșinari, Ostrovul Mare, Sacoșul Mare, Turnu Măgurele; epoca fierului — Hinova; getice — Agighiol, Peretu, Poiana Coțofănești, Cucuteni-Băiceni; dacice: Herăstrău, Sâncrăeni, Surcea, Lupu; germanice: Pietroasa, Apahida, Tăuteni, Someșeni, Coșoveni și paleocreștine: Sucidava-Izvoarele.

Prezentarea acestei excepționale selecții de valori istorico-artistice a fost excelent servită de o concepție și o realizare expozițională de mare originalitate, datorită colegilor de la Muzeul de Pre- și Protoistorie de la Frankfurt, care au izbutit să folosească optim spațiul și condițiile oferite de Schirn-Kunsthalle, cea mai importantă sală de expoziții din marele oraș de pe Main. Respectând toate exigențele de conservare și securitate a pieselor, s-a reușit o prezentare individualizând fiecare obiect sau ansamblu, reușind astfel o punere în valoare pe măsura prețiozității și polisemismului obiectelor.

Spațiul cultural german a găzduit la Bod Hamburg și Wuppertal expoziția „De la Cranach la Monet” (16 octombrie 1993—10 aprilie 1994), iar la Frankfurt pe Main expoziția „Tezaure din 6000 de ani ale trecutului istoric românesc” (28 ianuarie — 17 aprilie 1994). Prima expoziție a fost organizată de Muzeul Național de Artă, în colaborare cu muzeele germane de la Bod Hamburg și Wuppertal, iar cea de-a doua — prin colaborare — de către Muzeul Național de Istorie a României (împreună cu alte șapte mari muzee din țară) și Muzeul Arheologic din Frankfurt pe Main.

Redăm în continuare spicuri din presa germană referitoare la cele două expoziții, pe care le-am primit prin amabilitatea Ambasadei României de la Bonn.

Afluența presei a fost enormă încă înainte de vernisajul oficial al expoziției „Capodopere ale artei universale din Muzeul Național de Artă din București. De la Cranach la Monet”, consemnează ziarul „Luttringnauser anzeiger” (27 ianuarie 1994). Încă de la deschiderea sa la Wuppertal (la care au asitat aproximativ 2000 de persoane) și din primele zile de la inaugurare (în prima săptămână s-au înregistrat 10 000 de vizitatori), această expoziție, ca și cea de arheologie de la Frankfurt, a intrat în atenția celor mai importante cotidiane, posturi de radio și televiziune reviste, atât din Germania, cât și din alte țări. În cele mai multe din articole, care îi sunt consacrate, și această manifestare culturală este pusă în legătură cu deschiderile politice înregistrate în România după 1989. Astfel, în publicația elvețiană „Die Weltwoche” se arată: după perioada în care „cortina de fier” a despărțit România de Europa, după cotitura din 1989, România a început un intens schimb cultural. Relațiile care legau România cu Europa, din punct de vedere cultural și politic, au fost reînnoate.

Intrarea în „casa europeană” atât de dorită de România nu putea fi mai bine pregătită decât prin intermediul acestor „maestrii ai diplomației, care sunt artiștii”.

Semnificația europeană a acestei manifestări este, de asemenea, remarcată de majoritatea publicațiilor: ca „un fel de galerie Louvre”, caracterizează expoziția ziarul „Aachener Wochszeitung” sub titlul „Comori din București”, și, în același timp, ca o „expoziție de vârf” în Germania o denuște „Westfallische Zeitung”. Acest ziar, unul din cele mai importante din vestul Germaniei, consacră un ciclu de articole expoziției românești, în care se arată că „interesul publicului este enorm”, că ea reprezintă „un punct de vârf al anului cultural 1994”. Descriind cozile care se formează la intrarea în expoziție, ziarul se referă și la măsurile de securitate deplină care îi sunt asigurate.

Un alt ziar important, „Westdeutsche Zeitung”, este de părere că această expoziție va conferi „o nouă faimă” colecțiilor Muzeului Național de Artă din București, considerate a fi, după părerea cronicarului de specialitate al ziarului „Rurberher nachrichten”, unele din „cele mai importante din sud-estul Europei”.

Alte caracterizări: „un eveniment artistic” („Wuppertal Magazin”), „o varietate fantastică” („Westfälische Rundschau”), „o expoziție senzațională” („Bergische Blätter”) „o călătorie prin marile epoci ale istoriei artei europene” („Rhein-Zeitung”), „o minune de la București” („Kolner Stadt-Anzeiger”).

Marile publicații și cotidiane germane au făcut loc, în paginile lor, rezervate, de obicei, unor evenimente artistice de excepție, prezentării expoziției românești

de la Wuppertal. Astfel, „Welt am sonntag” recomandă cititorilor săi vizitarea colecțiilor de artă din București, iar „Frankfurter Allgemeine Zeitung” remarcă deosebitele calități documentare ale catalogului expoziției, realizat în excelente condiții grafice. „General-Anzeiger” amintește faptul că expoziția este frecventată și de grupuri de vizitatori din marile orașe ale Europei, ea reprezentând un „exemplu convingător al schimburilor culturale vest-est”. Cunoscuta revistă „Stern” se referea la colaborarea internațională prin care s-a realizat restaurarea unora din picturi. „Schwabische Zeitung” considera că vizitatorii expoziției simt ceva din „parfumul Louvre-ului”, iar revista de specialitate „Spektrum” pronostichează că expoziția românească de la Wuppertal „va stârni o deosebită considerație” în Germania.

* * *

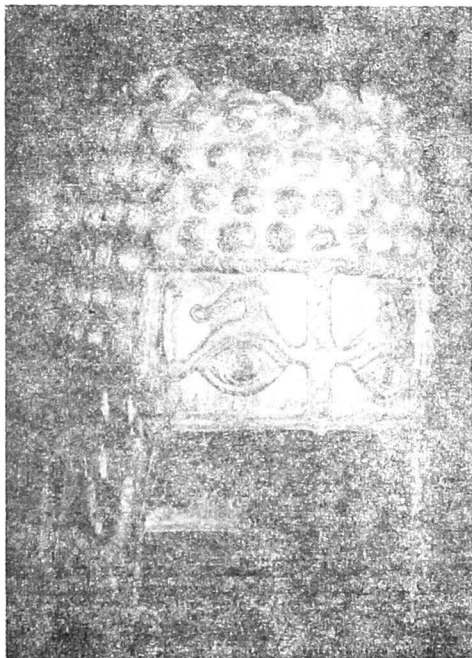
La scurtă vreme de la deschiderea la Frankfurt/Main expoziția „Tezaure de 6000 de ani, ale trecutului românesc” se profilează ca manifestarea culturală românească cea mai intens mediatizată, în ultimii ani, în R.F. Germania. Cele mai importante cotidiane, posturi de televiziune și radio din R.F. Germania, publicații de specialitate nu numai din aceasta țară relatează pe larg atât despre conținutul expoziției, caracterul său de excepție, cât și despre impactul pe care îl are asupra realizării unei imagini realiste, echilibrate a României în străinătate.

Cotidianul „Frankfurter Rundschau” (februarie) exprima opinia după care publicul german se poate convinge de faptul că această expoziție, considerată drept „o senzație arheologică” demonstrează că România nu constituie „casa săracilor” din Europa, ci o țară care, de-a lungul istoriei, a constituit unul din „centrele culturale ale continentului”,

Vas din cultura Cucuteni, descoperit la Trușești, jud. Botoșani, secolul IV î.e.n.

Coif de aur descoperit la Poiana Coșofe-nești, jud. Prahova, secolul IV î.e.n.

În mod evident, asemenea manifestări culturale contribuie la corectarea unei „imagini deformate” a României în Germania. „Frankfurter Neue Presse” (29 ianuarie) scrie: „România traversează în această perioadă... profunde și radicale transformări în ceea ce privește situația sa socială și politică. Urmare: România, o țară de cultură veche, confruntată cu probleme economice, își afirmă identitatea”. Sub titlul „Aurul din Carpați”, prestigiosul cotidian „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (28 ianuarie) consemnează faptul că expoziția oferă „o perspectivă asupra bogăției culturale a țării dintre Dunăre, Carpați și Marea Neagră”, iar pe baza poziției sale geografice, România a devenit, de-a lungul secolelor, un punct de întâlnire a culturilor. „Die Welt” (5 februarie) arată că expoziția, de un interes deosebit atât pentru marea public, cât și pentru specialiști, demonstrează pregnant că teritoriul locuit de poporul român a constituit, încă din antichitate, un „centru” cultural al Europei.

De remarcat este și faptul că o serie de publicații, precum „Der Spiegel” și „Bild”, care, în mod curent, nu consemnează decât manifestări culturale de excepție, relatează despre expoziția arheologică românească.

Dintre opiniile consemnate de alte ziare, le menționăm pe acelea după care expoziția oferă o călătorie prin „perioadele de strălucire nu numai ale istoriei culturii românești, ci și ale celei europene”, ea constituind „cea mai frumoasă și mai semnificativă expoziție organizată de muzeul din Frankfurt” („Offen-Bacher Post” — 7 februarie). Publicația „Neur Frankfurter Presse” (28 ianuarie) arată că multe din exponate oferă „un exemplu rar în arta lumii care s-a păstrat peste milenii”. „Niciodată până acum nu au fost expuse în străinătate asemenea tezaure ale vechii arte românești, de o asemenea calitate și într-un asemenea număr” scrie „Kirchen Zeitung” (nr. 4 — 1994). Aceeași publicație arată că este vorba de „o expoziție unică în Europa”. Expoziția arheologică românească de la Frankfurt constituie „un simbol al unei culturi, care a marcat Europa, în mod hotărâtor, în epocile următoare („Tat Zeitschrift”). Opinii similare sunt exprimate și de publicațiile „Damals” („expoziția conduce prin istoria culturală unică a României”), „Rhein Main Actuel” („o bogăție culturală inestimabilă”). Referindu-se la rolul jucat de teritoriul locuit de poporul român în istoria culturală a Europei, „Rhein-Zeitung” (31 ianuarie) îl definește ca „un creuzet de culturi”.

Revista de specialitate „Art” (2/94) consideră că expoziția are un caracter „spectacular”, iar unele exponate produc „o impresie de monumentalitate”. În încheierea acestei treceri în revistă cu caracter selectiv, care se referă doar la comentariile apărute în primele 12 zile de la deschiderea expoziției, mai amintim opinia exprimată de ziarul „Mannheimer Morgen” după care este vorba de „un spectacol unic în Europa al trecutului românesc”.

Este de menționat că marea majoritate a mediilor germane subliniază faptul că expoziția constituie rezultatul colaborării, de peste 3 ani, dintre specialiștii români și germani.

Puncte de vedere interesante în legătură cu semnificațiile, inclusiv pe plan politic, ale expoziției sunt consemnate de H. Spiegel în unul din cele mai importante cotidiane germane, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (14 februarie). Se accentuează asupra faptului că, spre deosebire de alte manifestări românești similare din anii trecuți, această expoziție ilustrează „într-o măsură mai mare, relațiile culturale complexe, care au legat actualul teritoriu al României cu diferite zone ale continentului încă din cele mai vechi perioade, exprimându-se, în felul acesta, vocația general europeană a României”.

Zeci de mii de vizitatori așteaptă cu emoție să cunoască România prin expozițiile ei din Germania. La acestea se face azi coadă între 2—4 ore numai pentru a cunoaște direct izvoarele unei istorii și arte de cel mai înalt nivel.

SATUL PĂDURENI, JUDEȚUL VASLUI ANALIZA STRUCTURILOR TERITORIALE

AURELIA COSMA

DATE GEOGRAFICE

Satul Pădureni, fost Cărligați până în anul 1964, reședința comunei cu același nume este situat în partea de est a țării, sud-estul Podișului Central Moldovenesc, în bazinul superior al pârâului Sărata care străbate nordul depresiunii Elan — Sărata, de la contactul acestuia cu dealurile Hușului.

Traversat de drumul județean 244 B, Huși—Hoceni—Vaslui, satul se află la o distanță de 52 km față de Municipiul Vaslui, reședința județului cu același nume, și la 5 km de cel mai apropiat centrul urban, orașul Huși. Prin intermediul drumurilor naturale se asigură legătura cu satele componente ale comunei, Davidești, Căpotești, Ivănești, Rusca, aflate în medie la o distanță de 5—7 km.

Pe teritoriul satului Pădureni se intersectează paralela de $46^{\circ}37'$ latitudine nordică cu meridianul de $28^{\circ}03'$ longitudine estică, coordonate geografice cu consecințe multiple asupra factorilor fizico-geografici, economici, demografici. Din punct de vedere morfologic, teritoriul se caracterizează prin prezența unor culmi deluroase prelungi, monoclimale, orientate paralel, separate de văi consecvente, cu profil simetric și asimetric, cu intense procese de pantă determinate de prezența rocilor nisipoase a condițiilor climatice și mai ales a defrișărilor excesive din trecut. Există o suprapunere aproape perfectă între direcțiile văilor care relevă rolul major al rețelei hidrografice în formarea reliefului. Aici, pârâul Sărata și afluenții săi au generat un relief colinar a cărui înălțime descrește de la NV spre SE,

de la 260 m în dealul Rusca la 100 m și chiar 70 m în șesul „Săratei”.

Structura geologică este reprezentată prin formațiuni sarmatiene de roci friabile: nisipuri, luturi loessoide, gresii care asigură parte din materialele de construcție folosite în teritoriu.

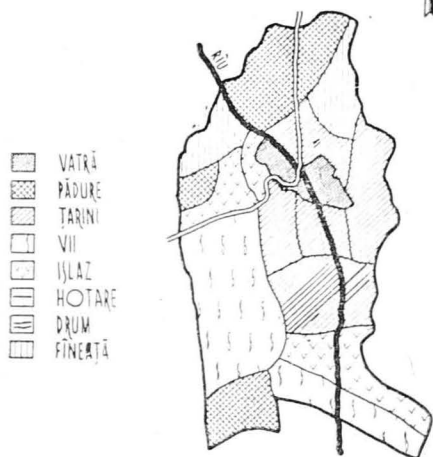
Climatic ne aflăm în arealul temperat-continental cu influențe de pădure, cu temperaturi medii anuale în jur de 9° și precipitații în jur de 520 mm/an.

Deplasarea maselor de aer este pe direcția NV—SE, cu frecvență și viteză destul de mari, aproape tot anul. Dealurile creează un topoclimat de adăpostire, o barieră în calea vânturilor de est, în special a crivățului. Particularitățile reliefului (interfluvii orientate NV—SE, versanți cu dispunere variată față de soare, șesuri), lipsa întinderilor de apă, discontinuitatea covorului vegetal, precum și uniformitatea învelișului de sol creează o rețea de microclimate, ilustrate printr-o zonare economică diversă a teritoriului.

Determinantă în constituirea de așezări, rețeaua hidrografică din areal are un caracter torențial supus influențelor climatice. Pârâul Sărata și afluenții săi, Rusca și Pietrosul, au oferit condiții necesare desfășurării unei vieți sociale organizate. Porțiunea de curgere a râului în zona satului Pădureni poartă denumirea de Pârâul Mare sau Rusca, acest din urmă nume este dat de satul de pe teritoriul căruiu izvorăște; văile care fac parte din arealul satului Pădureni sunt valea Ruscă (cca 4 km) care se întâlnește pe teritoriul satului cu Valea Pietrosu. Rețeaua apelor subterane este cantonată în depozitele sarmatiene și se află la adâncimi

ZONELE ECONOMICE ALE

„MOȘIEI” PĂDURENI

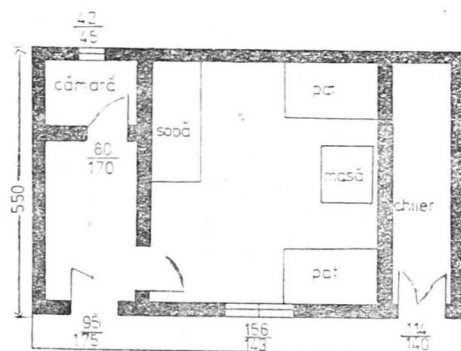
Solurile reprezentate prin cernoziomuri și soluri brune și cenușii au un potențial natural ridicat de fertilitate permițând dezvoltarea agriculturii.

Dintre plantele cerealiere amintim grâul, porumbul, orzul, secara, ovăzul: la începutul secolului se cultivau pe suprafețe întinse mazărea și fasolea. Și nu în ultimul rând trebuie amintite „râclele”, „dricurile” și „ogăzile” cu vii înșirate ca o „mare” pe dealurile însoțite ale acestui ținut.

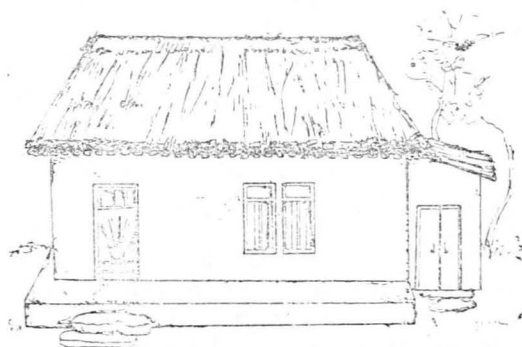
DATE ISTORICE ȘI DEMOGRAFICE

Teritoriul acestuia cu particularități geografice distincte a atras elementul uman din timpuri străvechi. Astfel, pădurile larg răspândite, bogate în vânat,

Planșa nr. 1. Tip de casă cu tindă, cameră și cămară

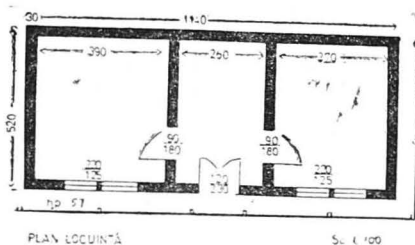
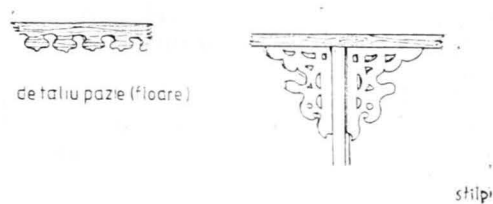
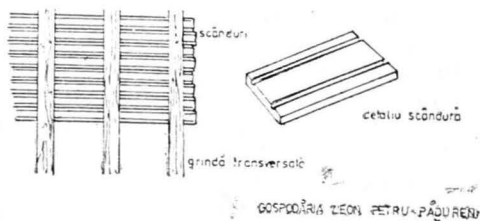

Sc 1:100

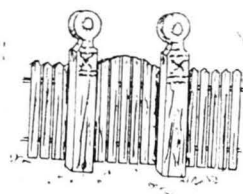
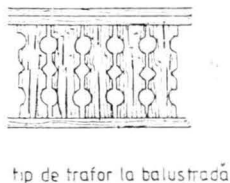

ce variază între 3—6 m la baza versantului și 10—20 m la partea lor superioară.

Teritoriul satului Pădureni este inclus arealului vegetației de stepă și silvostepă cu o particularitate distinctă, prezența în partea de nord—vest și de nord a unor suprafețe întinse de pădure de gorun, stejar, arțar și tei. Pădurea a avut o largă răspândire odinioară cu rol de „legare laolaltă” nu numai a unităților de relief dar și a locuitorilor care „au trăit de mii de ani aici în umbra și la adăpostul codrilor”¹. Ea a constituit bariere naturale care au impus dimensionarea hotarelor satești. Pajiștile formate în cea mai mare parte pe locul păduilor defrișate au fost aproape complet înlocuite de culturi, iar acolo unde terenurile sunt improprii pentru agricultură, ele se păstrează mai mult sau mai puțin degradate din pășunat.

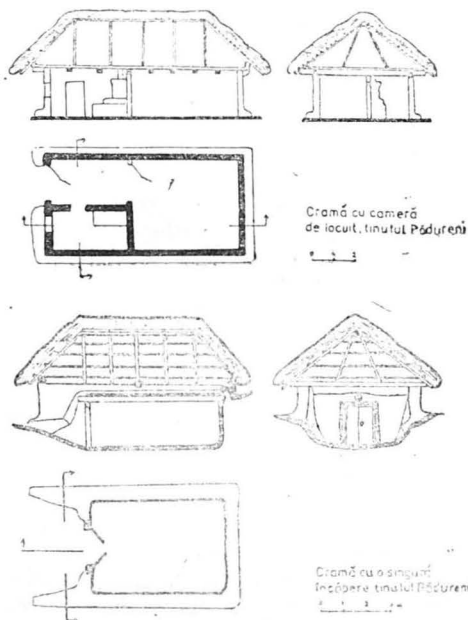
Planșa nr. 2. Plan de locuință cu trei camere

poartă cu figuri antropomorfe

Planșa nr. 3. Diverse tipuri de ornamente folosite la decorarea prispei

Planșa nr. 4. Tipuri de cramă

relieful colinar au altitudini nu prea mari, prielnic pentru agricultură, condițiile de climă, prezența apei, posibilitățile de adăpost în caz de primejdie au constituit factori favorabili de locuire și răspândire a așezărilor omenești.

Vestigiile arheologice, fie și ocazional descoperite, documentele istorice atestă existența și continuitatea vieții umane pe aceste meleaguri, încă din neolitic. Inventarul arheologic, reprezentat de fragmente ceramice aparținând culturilor Cucuteni, Noua, Hallstatt, de vase de lut ars, lucrate la roată, aparținând secolelor III, IV, V, VII, IX, XI, XIII, descoperite în vatra satului — relevă vechimea și permanența locuirii acestor ținuturi. Mai mult, fragmente ceramice reprezentând vase, ulcele, căni, amfore (sec. II—III e.n.) evidențiază vechimea unei străvechi ocupații — viticultura —

care, statornic legată de același pământ, necesita stabilitatea și permanența populației.

Arealul în care se află satul Pădureni, fost Cârligați, a fost ocupat de așezări care existau pe la mijlocul secolului al XV-lea, din moment ce documente scrise de pe vremea lui Ștefan cel Mare le amintesc cu dese schimbări de nume, fie în funcție de văile pe care urmau proprietățile, fie legat de numele sau de porecla proprietarilor de moșii.

O dată cu formarea și consolidarea statului feudal Moldova (sec. XIV—XV) apar primele documente cuprinzând știri despre așezările și oamenii locurilor, primele acte de danie și întărire date de domnitorii boierilor și țăranilor răzești. Istoricul satului Cârligați este strâns legat de domnia voievodului Ștefan, ce-și durează nu departe, la Huși, „*curți domnești și o biserică menită a întări creștinătatea în aceste locuri*”². Legenda spune că numele satului s-ar datora unei întâmplări petrecute de Ștefan cel Mare. Aflat în călătorie de la Huși spre Hurdugi s-a „cârliгат” (răsturnat) cu caleașca într-un punct de pe valea Pietrosului și numai cu ajutorul localnicilor a putut să-și continue drumul. De atunci se spune că locul s-a numit Cârligați.

Certificatul de naștere a satului Cârligați îl constituie un uric dat de domnitorul Ștefan cel Mare la 2 ianuarie 1495 prin care întărea lui „*Lcoa și fratelui său Petru o bucată pe pământ, pe Sărata mai jos de hotarul târgului Huși, cumpărat de la Nastea, nepoata lui Mihai Buză și de la nepoata ei, Marina, fiica lui Husul, cu 40 de taleri tătarăști*”³. Referința la o parte din aceste pământuri se fac în urice domnești și sunt legate de existența lui „Husul pe Sărata”, a cărui moșie se spune că se întindea până la Elan. Începuturile proprietății pe valea Elanului și pe văile afluenților lui datează încă din perioada constituirii statului Moldova, după ce s-a stabilit puterea legală, care a recunoscut titlul de proprietate; altfel proprietățile nu se puteau stabili din cauza năvălitorilor tătari sau ale altor popoare. Este epoca întăririi domeniului feudal. Numeroase

privilegii domnești cuprind donații date boierilor și mănăstirilor.

În anul 1592 a fost înființată Episcopia din Huși, de istoricul ei legându-se de acum și cel al satului Cârligați. În uricul din anul 1592, dat de Aron Vodă, sunt menționate hotarele acesteia „... cu aceste sate... Cârligați, Spăriești... ce sunt la ținutul Fălciului... ca aceste mai sus scrise sate au fost drepte ale domniei mele și sub ascultare la ocolul târgului nostru Husul ca să fie de la noi Sfintei Episcopii neclintit niciodată în vecii vecilor”⁴.

AȘEZARE-ARHITECTURĂ

Întemeierea și dezvoltarea așezărilor au constituit totdeauna semne inconfundabile ale prezenței și continuității unui popor în vatra sa de formare și existență. Varietatea tipologică a satelor românești evidențiază „*puternica ancorare a elementului uman în cadrul geografic și îndelungata sa experiență în valorificarea resurselor lui*”⁵.

Ținutul Hușilor, cu coline domoale, pe care „*providența — după cum afirma călătorul Marco Bandini — „a ținut să-l încununeze cu ghirlande de viță de la un capăt la celălalt, cu păduri, dumbrăvi, livezi din abundență*” a oferit condiții prielnice dezvoltării așezărilor din timpuri imemorabile.

Situat pe versanții văilor Pietrosu și Pârâul Mare cât și interfluviul Rusca-Cârligați, satul Pădureni (Cârligați) are o dublă structură; răsfirat în partea vestică, partea veche a așezării — Cârligații Vechi — cu formă tentaculară, cu textură neregulată și adunată în partea nord-estică-parteă nouă — Cârligații Noi — cu formă geometrică și textură regulată. Alături de mediul natural care „*își potrivește adesea pe oameni după sine*”⁶, factorii istorici, sociali, politici și economici își pun amprenta asupra fizionomiei așezării. Un factor determinant în creionarea structurii așezării îl constituie ocupațiile, cele care dau nota de particularitate a habitatului. Aici, alături de îndeletnicirile specifice ținuturilor colinare — agro-pastorale, viticultura „*mai veche chiar decât*

plugăritul”⁷— a imprimat o notă distinctă peisajului atât prin modul de folosire a terenului, cât și prin construcțiile specializate—cramele și beciurile—întâlnite fie în structura gospodăriei, fie în moșie.

Gospodăria tradițională include în structura sa casa de locuit și construcțiile anexe strâns legate de ocupațiile locuitorilor. Individualizată prin delimitarea cu garduri din nuiele împletite, gospodăria își structurează teritoriul în funcție de gruparea construcțiilor în două spații distincte:

— ograda (bătătura) ce cuprinde casa, bucătăria de vară, crama, cosarul, grădinița de flori și cea de legume;

— ocolul cu construcțiile anexe: șura cu grajdul (poiata), cotețele pentru pășări și porc.

CASA

Dacă considerăm locuința tradițională ca element de bază al gospodăriei, în jurul căreia polarizează construcțiile anexe, menționăm că în complexul arhitectonic respectiv, casa de formă dreptunghiulară este amplasată în general, în măsura în care permite terenul accidentat, în interiorul curții cu latura lungă perpendiculară pe uliță (dar și paralel cu aceasta), cu fațada principală direcționată spre unul din punctele cardinale care oferea mai multă lumină și adăpost contra vânturilor. În general, ea este orientată spre sud și est. Casa, oglindă a vieții sociale, constituie un valoros document al unei comunități în timp. Marele geograf francez, Emm. de Martonne referindu-se la rolul și valoarea documentară a casei românești tradiționale afirma: „*modestele case ale țărânului român, grupate în sate cu străzi întortocheate au avantajul asupra templelor grecești de a fi forme vii, de a răspunde unui gen de viață socială, prelungit de-a lungul veacurilor până în zilele noastre*”⁸.

Trama stradală este neregulată, dictată de configurația reliefului, adevărate ulițe de-a lungul cărora casele sunt dis-

puse fără nici o regulă; în partea nouă, întâlnim o textură rectangulară, cu casele ordonate de-a lungul drumurilor care se intersectează în cadrul unei trame sistematizate, geometrice.

Anexele sunt dispuse în funcție de locuință în cele două spații amintite, unul de folosință comună, ograda, celălalt destinat activităților gospodărești legate de creșterea animalelor și a păsărilor.

Dintre construcțiile anexe rețin atenția prin formă, structură și aspect estetic cramele și beciurile care individualizează gospodăriile acestor teritorii, dând o anumită specificitate determinată de ocupații tradiționale, precum viticultura. Cramele din bârne sau din piatră impresionează prin dimensiunea și tehnica constructivă. O notă de originalitate întâlnim și la cotețul pentru pășări (coștereața) care se individualizează prin forma circulară cu acoperiș conic din sulf „la prăștină” și prin culoarea roz sau albastră ce dă nota de pitoresc gospodăriei.

Ținutul Hușilor era cunoscut prin perdeaua de păduri ce acoperea colinele oferind materia primă necesară construcțiilor țărănești. Se durau case și acareturi din „lemnul de pe loc” în tehnica bârnelor încheiate în „cheotoare românească” sau din bârne cioplite încheiate drept. Vechi mărturii atestă că la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea construcțiile țărănești erau din bârne masive de stejar, în cununi orizontale (Blockbau). Cramele, odinioară din bârne, întâlnite pe dealurile cu vii au păstrat până târziu această tehnică ca o mărturie a vechilor tradiții constructive, indiciu al existenței în trecut a caselor construite din lemn folosind aceeași tehnică.

Treptat, ca urmare a defrișărilor intense, a creșterii demografice, lemnul devine tot mai scump fiind înlocuit cu pământul, folosit în diferite tehnici. Cel mai arhaic și în același timp cel mai răspândit sistem de construcție este cel al nuielelor împletite pe un schelet de „furci” înfipte în pământ și lipite cu lut. Se mai folosește și tehnica pământului „bătut” în cofraje, cât și a ceamurului.

Evolutiv aceste materiale sunt înlocuite adesea cu cărămidă ce ia locul lemnului sau „chirpicilor” (cărămizi din pământ, paie și pleavă).

Pe o temelie din piatră sau direct pe sol, casa își protejează pereții sub un acoperiș în patru ape din stuf „bătut la pieptene” sau „la prăștină”, care a înlocuit treptat dranița arhitecturii de lemn, iar între cele două războaie mondiale va ceda locul țiglei și mai ales tablei care devin materialele principale ale învelitorilor, constituind și un semn de diferențiere economică și socială.

Actualmente așezările sunt marcate de tendința de modernizare dar în cadrul acestui proces de adaptare și transformare se constată un conservatorism atât în utilizarea materialelor de construcție cât și în planimetrie. Tendința observată este cea de sporire a numărului încăperilor și o specializare a lor.

PLANIMETRIA

Planimetric întâlnim mai multe variante pe un fond de mare unitate.

De la casa monocelulară la cea cu două încăperi (tindă și camera de locuit) și cu prispa de jur împrejur se ajunge în a doua jumătate a secolului XIX-lea la planul cu trei încăperi (tindă cu cămară în spatele ei și cameră de locuit cu intrarea din tindă). În perioada interbelică planul caselor este format din trei încăperi: tindă (sală) mediană și două încăperi. Sub aplecătoarea acoperișului, fie în spatele casei, fie în una din părțile laterale ale locuinței apare un nou spațiu, „chilerul” sau „părvanul”. Prispa, de jur împrejur, pe trei sau două laturi poate fi deschisă cu stâlpi sau închisă cu „parmalac” traforat și stâlpi cu „floare” lucrată din trafor. Uneori apare și cerdacul amplasat la intrarea în tindă, cu acoperiș în două ape și stâlpidecorați din trafor. Mai nou, fațada principală poate fi închisă complet cu geamuri, creând un nou spațiu — „geamălăcul”.

În ținutul Hușilor, original este complexul de încălzire, alcătuit din cuptor, horn și sobă, plasat ca un zid intermediar între două încăperi, prevăzut cu o intrare mică, boltită la partea superioară, acoperită cu țesături din borangic. Apar așa-numitele „etacuri” calde și decorative totodată.

Planșul era construit din grinzi aparente în tehnica „poditului” sau acoperit cu scânduri „la bagdadie”.

Mai nou menționăm planșul din ipsos numit „plafon”. Podeaua era din pământ lipit cu lut (năsânceală) înlocuită treptat cu „dușumeaua” din scânduri. Ușile infundate erau frumos decorate, motivul solar „luminând” adesea intrările caselor tradiționale.

Casa cu tindă, cămară și cameră se întâlnește încă, având intrarea principală în laterală fațadei. Prispa inconjoară locuința. Ea poate avea sau nu stâlpi de susținere a șarpantei; pereții au înălțime mică, ferestrele sunt mici, ușa este infundată cu oberlicht. Deseori întâlnim o a treia încăpere, prin adăugare laterală adosată laturei înguste sau laturei lungi din spatele casei, cu rol de bucătărie sau magazie, numită „chiler” (părvan). Ea poate fi sub același acoperiș sau cu acoperiș separat (casa Tatăruș Aurica — planșa nr. 1).

Casa cu trei încăperi (tindă mediană și două camere) cu prispa pe trei laturi (planșa nr. 2) o întâlnim frecvent în satul Pădureni; acoperișul în patru ape, din stuf sau tablă se sprijină pe stâlpi aflați pe cele 3 laturi, cu capitel obținut din cioplire sau traforare; prispa poate fi liberă sau cu parapet de scânduri compact sau traforat (planșa nr. 3), ce creează un elegant decor obținut prin alternanța plinului cu golul; prispa îndeplinește nu numai rolul funcțional de protejare a intrării și pereților, de spațiu de legătură a interiorului cu exteriorul ci și de spațiu de reprezentare și prestigiu social, fiind principalul loc de desfășurare a decorului arhitectonic (stâlpi, parapet, pazie); la aceste case ferestrele sunt mai mari, câte două pentru fiecare încăpere.

Tipul de casă cu trei încăperi, cu prispa deschisă pe trei laturi, stâlpi sculptați și colorați în grenă este reprezentată de locuința lui Leon Petru (planșa nr 2).

Casa cu chiler în spatele locuinței are aceleași caracteristici ca și casa cu 3 încăperi descrisă anterior, deosebirea constând în faptul că în spatele casei este adosată o anexă cu funcționalități multiple (mai ales depozitare); aceasta poate avea o încăpere sau două cu intrare din una în alta. Acoperișul într-o singură apă este adesea în prelungirea celui al locuinței, uneori este însă și separat.

Planul locuinței tradiționale a evoluat pe structura amintită a unei săli mediane, însă cu un număr mai mare de încăperi (4–5) cu cămări, pivnițe, „chilere” sau „marchize” spațioase, amplasate lateral sau în spatele casei.

Cramele — prin natura materialului și prin specializarea pe care o cere această construcție—au putut fi realizate de „gospodăriile mai puternice economic”. Perimetrul cramei îmbrăcată în piatră de mal cu boltă cilindrică este de forma unui dreptunghi cu ușa de intrare dublă, pentru a permite manevrarea vaselor din lemn, aflată totdeauna pe axul longitudinal al construcției. Planimetric apar câteva variante în funcție de numărul încăperilor:

— cu o singură încăpere pentru preluare și depozitare;

— cu două încăperi din care una „tehnică” și una de locuit, aceasta așezată fie lateral intrării, fie în spatele încăperii;

— cu două încăperi și beci. Beciul la rândul său poate avea o singură galerie sau mai multe ramificații (planșa nr. 4).

STRUCTURI TERITORIALE

Analiza structurilor teritoriale a celei mai simple forme de așezare umană—satul, „făptură socială” cum o numește H.H Stahl, implică concomitența analizei structurii comunitare, aceste două componente aflându-se într-un proces de inter-

dependență care dă modificări în peisaj atât prin raportul stabilit între om și mediu, materializat prin exploatarea și valorificarea fiecărui element al ecosistemului cât și a raportului între membrii comunității, determinat de anumite condiționări sociale, legate în principal de modul de stăpânire a teritoriului, la care sistemul de proprietate este esențial.

Fiecărei structuri teritoriale îi corespunde o structură socială între aceste două componente, existând un decalaj, ele nu merg „pari passu”; organizarea teritorială are o putere de dăinuire mai mare decât structurile sociale, căpătând astfel valoare de document istoric. Interpretăm un peisaj prin viața socială care l-a determinat dar interpretând peisajul putem reconstitui structurile sociale. Analiza structurilor teritoriale presupune o privire retrospectivă diacronică și cronologică a evoluției lor în care complexul de factori (naturali, istorici, demografici, tehnici, juridici) este determinat în modificările privind forma și dimensiunile lor. Examinând peisajul rural al așezării, vom recunoaște existența unui „plan de ansamblu”, care nu este „natural” ci „cultural” și care corespunde unui efort lent, de generații, depus de o comunitate care și-a sistematizat teritoriul pentru nevoile sale „prin tatonări și ajustări neconținute, din eșecuri și reușite de caracter colectiv anonime ale obștii țărănești”.

Hotarele satești includ două spații distincte; vatra și moșia, raportul stabilit între acestea dând structura teritorială a așezării. Trupurile de moșie au o constantă surprinzătoare, ele rămân neschimbate în ciuda soartei lor istorice. Cele mai vechi indicații de hotare arată că ele erau stabilite pe temeiul limitelor naturale, topografice. Astfel într-un raport de hotărnicie aflat în condica Episcopiei din Huși, lit. A, fil. 89 la 1756 se menționează și hotarul satului Cârligați (Pădureni). Însă Cârligații, „despre apus s-au stăpânit până în părăul văii ce se numește Sărata și tot părăul în gios pără în preajma unui Țetic ce este pîsti Sărata dinspre amendă”. Hotarele existau „din neprimenit veac”, satul

alegându-și vatra la granița versanților dealurilor cu șesul văii Sărata tendința de avansare a fost spre amonte spre pădure, unde defrișările și destelenirile ofereau posibilități de obținere a unor noi terenuri agricole. La stabilirea hotarelor se făcea apel la documente străvechi, urice, zapise, cărți de hotărnicie, acte de vânzare, catagrafii, dar și la memoria colectivității, la amintirea oamenilor bătrâni „știutori de ocină și de moșie”, și care „știu rândul hotarului”⁹.

În același raport de hotărnicie se amintește și proba celor bătrâni în recunoașterea hotarului satului Cârligați și apartenenței la Episcopie „doi călugări bătrâni, de vârsta ca de 70 de ani, anume Teodosie Pânte și Nicolai care au mărțurisit, cu suletele lor că aceste moșii s-au stăpânit de către Episcopie tot cu pace, de când țin ei minte, de 50 de ani, . . . arătându-ne și locul odăilor și prisăcilor și ne-au arătat și hotarul acestor sate”¹⁰.

În timp fizionomia așezărilor va suporta modificări determinate de un complex de factori (creșterea demografică, roirile de populație, colonizările, reformele agrare, dezvoltarea tehnicii agricole, sistemul de proprietate) ce-și va pune amprenta în structura teritorială. Teritoriul își schimbă înfățișarea după „chipul și asemănarea vieții sociale care-l structurează”¹¹. Lotizările interioare ale unui sat sunt replici ale organizării sociale a populației satului. Trupurile de moșie însă „se dau după pământ”, adică țin seama de natura orografică a terenului dar în principal sunt rezultatul dublei lupte purtate de om pentru a exploata și stăpâni totodată pământul. Rezultatul acestei duble acțiuni este și o dublă structurare a spațiului satului; în trupul de moșie apar o serie de zone economice dublate de alte zone, juridice, relațiile reciproce fiind revelatoare pentru înțelegerea organizării sociale. Înscris în aria satelor răzeșești, satul Cârligați va suporta în timp influențele determinate de factori sociali, politici, juridici. A existat în cadrul comunității satului, întemeiat prin carte de întărire dată de Ștefan cel Mare fraților Leoa și Petru, proprietatea devălmașă asupra zonelor

economice: pădurea, izlazul, apele. La început a fost dreptul „cine, cât loc putea” fie prin defrișare, destelenire sau amenajare. Era timpul stăpânirilor locuiești care se vor transforma evolutiv în „ocină” datorându-se dezvoltării tehnice de valorificarea a pământului, creșterii demografice și diferențierilor de avere. Proprietatea devălmașă nu se aplica „tuturor telurilor de pământ de pe hotarul satului”¹². Principiul pe baza căruia o parte din averea obștească devenea avere individuală era un principiu de muncă. Ceea ce era creat de natură (pădure, câmp, pășune) era stăpânire comună, ceea ce fusese creat de om (curături, țarina destelenită, prisăci, vii, livezi, grădină, case), era stăpânire individuală.

Înzestrările, moștenirile, vânzările vor duce la o mărunțire a loturilor și vor determina adesea roirile. Așa se va întâmpla și cu noua vatră „Cârligații Noi”, unde s-au stabilit alături de autohtoni și cei veniți de peste munte sau cei colonizați (bulgari).

Considerată ca mod de a degrada moșia, pădurea era defrișată pentru „descurcarea” locului, contribuind la îmbunătățirea moșiei. Defrișările au fost făcute din inițiative particulare, răzlețe, fără un plan de ansamblu. Forma acestor defrișări a fost a unei poieni rotunde, a unui „ochi de pădure” pentru nevoile restrânse ale gospodăriei familiale. Se va trece treptat ca urmare a reducerii suprafețelor cu pădure și a creșterii demografice la un nou sistem de folosire a pădurii în care proporționalizarea terenurilor se face nu numai după nevoi ci reglementând suprafețele și după mărimea neamului și al terenurilor ocupate în țarină. Numeroase poieni au fost realizate pentru a se transforma în „prisăci” care deveneau proprietate individuală. Suprafețele ocupate cu pădure au constituit un punct major și de rezistență al zonelor economice ale așezării.

Alături de pădure, suprafețe întinse pline cu iarbă alcătuiau aspectul peisajului nostru real. Erau terenurile ocupate de izlaz. Suprafața sa a scăzut treptat în cadrul zonării economice, în favoarea arabului. Fiecare țăran ara,

coșea fân. își lăsa vitele unde îi plăcea. Izlazul era folosit la început în devălmășie, după care s-a trecut la crearea de terenuri private, de „închisori” mutătoare. Tot pe izlazuri au apărut și „gropile de coșie”. Apar și „odăile” lângă aceste „livezi de fân”, distanțate. Pământul „târilit” a izlazului este transformat în teren de cultură, fiind foarte fertil, folosind tehnica moinei sălbatice. Alteori s-au sădit vii sau pomi fructiferi. Creșterea demografică va duce la transformarea acestor terenuri din „rotunde” în patruleter, o „raclă de pământ” care se va subdivide în loturi mai mici, egale și proporționale cu numărul îndreptățiților și mai ales ținând seama de spița de neam. Vor apărea fâșii paralele „din cap în cap” având lungimea raclei. Noua agrimensură va genera fâșii de teren geometrice, în care loturile se despart prin „răzoare”, stăpânii lor fiind „răzeșii cu locurile lor”¹³.

Terenurile ocupate de izlaz erau spre nordul și vestul așezării la „Nemțeni”, Fântânele” și „Dealul Rusca”, cât și în SE moșiei pe șesul „Săratei”.

Terenul rezervat agriculturii, obținut fie prin defrișare, fie prin deștelenire, se transformă în țarină (câmp). Forma și ritmul agricol vor fi fixate de obște. Se va constitui și în acest caz „o raclă” de pământ de formă patruleteră alungită, uneori, înconjurată cu gard și cu o „poartă” a țarinii. Racla va fi împărțită în „pământuri”, „loturi”, „tarlale”, inițial de egală lungime. Prin subdiviziune, egalitatea inițială a loturilor a dispărut; apariția proprietății private, folosirea neamului în structurarea „raclei” va produce modificări în structura țarinii. Loturile din țarină aveau laturile lungi perpendiculare pe latura țarinii din lungul pârâului Sărata, pentru ca fiecare să posedă din versant terenuri cu calități diferite. Țarinile nu erau departe de vatră. Ele s-au mărit ca suprafață în dauna pădurii și a izlazului. La acestea au contribuit creșterea demografică, perfecționarea sistemului agrimensural, dezvoltarea comerțului.

O particularitate deosebită a structurilor teritoriale ale așezării este dată de prezența viilor care determinau „slă-

pânire deplină și ereditară”¹⁴. Pe cât de „mutător” este terenul în tehnica „moinii” pe atât de statornică este via. Ea putea fi o vie „dajnică” când stăpânul avea numai vie, și „nedajnică” când se cumula posesiunea viei cu cea a terenului. Deși via se putea sădi în orice loc și stăpâni „fără opreliște”, ea nu se planta oriunde ci doar în locurile favorabile, pe dealurile însoite, cu pământ „bun” și de aceea ele se alătură unele de altele formând „dricuri”, cuprinse în mari „popoare” înconjugate cu garduri. Cel care sădea via, putea s-o vândă, dona sau lăsa moștenire. Dotate adesea cu o cramă, viilor li se adăugau și „obrațe de pomi”, cu care formau lăolaltă o mică gospodărie de sine stătătoare.

Structurile teritoriale ale satului Pădureni se înscriu în nota de unitate a structurii economico-juridice a trupurilor de moșie, specifică satelor răzășești. Analiza structurilor comunitare, alături și în concordanță cu cele teritoriale va permite relevarea imaginii de ansamblu a așezării.

NOTE

1. Mihăilescu, V., *Unitatea și funcțiile pământului și poporului românesc*, „Biblioteca informativă a Societății Românești de Geografie”, 1943, vol. I, p. 12
2. Melchisedec, St., *Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire*, Iași, 1969, p. 37
3. „Documenta Romaniae Historica”, București, 1980, vol. III, p. 109
4. „Condică Episcopiei de Huși”, lit. A, fila 27 și 29
5. Stahl, H. H., *Sociologia satului devălmăș românesc*, vol. I, București, 1946, p. 23
6. Vălsan, G., *O fază din popularizarea țărilor românești*, București, 1913, p. 23.
7. Giurescu, C. C., *Istoricul pedgorigi Odobeștilor*, București, 1959, p. 48.
8. Martonne, De, Emu., *La Valachie*, Paris, 1902, p. 115
9. Boga, T. L., *Documente*, vol. II, p. 13
10. Lahovari, G., *Marele dicționar geografic al României*, București, 1899, p. 505
11. Stahl, H. H., *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. I, București, 1958, p. 79
12. Iorga, N., *Studii și documente*, vol. VI, p. 111
13. Stahl, H. H., *Sociologia satului...*, vol. I, p. 118
14. Stahl, H. H., *Contribuții la studiul...*, vol. I, p. 54

MASA ROTUNDĂ „METODE DE INVESTIGARE A OPERELOR DE ARTĂ ÎN PROCESUL DE RESTAURARE”

Titlul de mai sus a constituit tema dezbaterii ce s-a desfășurat în data de 30 martie a.c., la Laboratorul Zonal de Restaurare-Conservare Craiova, organizată de către Direcția Patrimoniului Mobil din Ministerul Culturii.

Au participat specialiști-cercetători și investigatori (fizicieni, chimiști, biologi, conservatori, ingineri analiști) de la laboratoarele zonale și muzeale: Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național de Artă a României, Muzeul Satului, Muzeul Țăranului Român, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Muzeul Național al Bucovinei — Suceava, Muzeul Județean Tulcea și Institutul de Fizică Atomică București.

În cuvântul de deschidere, d-na Maria Lungu a făcut o scurtă prezentare a rolului pe care îl are cercetarea de patrimoniu axată pe obiectivele din muzee și colecții, pe monumentele înregistrate ca și asupra obiectivelor ce se identifică prin investigații sistematice. De asemenea, s-au prezentat temele de cercetare avizate de către Ministerul Culturii, preluate din programele de cercetare pe anul 1994 ale instituțiilor muzeale și laboratoarelor zonale, precum

și programul manifestărilor privind activitățile de investigare, restaurare și conservare pe anul în curs.

Participantii la dezbateri au ridicat problema lipsei aparatului de investigare care obligatoriu trebuie să intre în dotarea laboratoarelor, a numărului restrâns de surse de documentare și informare și a numărului foarte mic al specialiștilor. Din necesitatea colaborării cu instituțiile de cercetare din țară și din București, reprezentantul Institutului de Fizică Atomică București, d-l Tudor Apostolescu a oferit sprijin pentru dotarea cu două aparate de analiză prin fluorescență de raze X folosite pentru determinări calitative și cantitative a elementelor cuprinse de la sulf la uraniu și conținute de monede, ceramică, aliaje metalice, lacuri, vopsele. Metoda este nedistructivă și nu prezintă pericol din punct de vedere al radioactivității.

Unii specialiști care au beneficiat de burse în străinătate sau au participat la diverse manifestări de profil (Italia, SUA, Olanda etc.), au prezentat un material documentar care reflectă aspecte din laboratoarele de investigații și restaurare cât și din activitatea specialiștilor din respectivele țări.

Direcțiile au continuat pe marginea prezentării programului de cercetare, restaurare și conservare pe anul 1994, în care s-a propus alcătuirea unui grup de specialiști investigatori în rezolvarea unei probleme urgente, pe termen de doi ani, „Testarea materialelor sintetice, prin diverse metode de investigare, în vederea aplicării lor în restaurarea bunurilor”. Ținând cont de faptul că școala românească de restaurare utilizează pentru toate tehnicile materiale organice în operațiunile de restaurare, materialele sintetice pot fi utilizate numai după testarea lor în laboratoarele de investigații proprii și popularizate în rețea rezultatele.

În programul mesei rotunde a fost cuprinsă și o vizită în laboratoarele și colecțiile Muzeului de Artă din Craiova.

Lucrările s-au încheiat prin prezentarea programului PROT-PAT — capitolul privind restaurarea și conservarea, program care a fost dezbătut la cea de-a II-a Conferință Națională a Patrimoniului Cultural ce a avut loc la Sinaia.

MARIA LUNGU

SIMPOZIONUL „COORDONATE ETNO-ISTORICO-GEOGRAFICE ÎN SUD-VESTUL ROMÂNIEI”, ORȘOVA, 1993

La sfârșitul anului trecut, la Orșova s-a desfășurat în organizarea Bibliotecii orașenești și a Secției de etnografie de la Muzeul „Regiunii Porților de Fier”, Drobeta-Tr. Severin, simpozionul „Coordonate etno-istorico-geografice în sud-vestul României”, prilejuit de împlinirea a 70 de ani de când Orșova a primit statutul de oraș.

Orașul-port dunărean Orșova este una dintre așezările cu un pitoresc aparte, situat în centrul unei zone turistice de mare atractivitate și cu o istorie ce coboară până în zorile omenirii: mărturiile arheologice din vatra localității și împrejurimi atestă o continuitate de locuire din paleoliticul superior până în lumea traco-dacică. Apoi Dierna antică a fost un important punct vamal și centru meșteșugăresc roman ridicat la rangul de municipiu, dar și locul unui castru roman târziu. Revenind, în a doua jumătate a primului mileniu, așezare rurală, în preajma sa a fost înălțată cetatea feudală a Orșovei, care a străjuit bătrânul Danubiu până spre finele secolului al XVIII-lea. Secolul al XIX-lea și primele decenii ale celui actual au marcat creșterea și modernizarea localității. În anul 1923, Orșova a primit statutul de oraș iar în urmă cu un sfert de veac a trăit experiența strămutării pe un nou amplasament, veșin vechiului areal scufundat sub apele lacului de acumulare „Porțile de fier”.

În ultimul veac și jumătate, Orșova a cunoscut și o aprecieabilă viață culturală, dispunând de societăți culturale, ziare, biblioteci, cinematografe. I-a lip-

sit însă un muzeu local, deși din anul 1907 a ființat pe lângă școala generală, devenită ulterior liceu, un punct muzeal cu valoare mai mult decât didactică.

Biblioteca orașenească Orșova, singura instituție din oraș care se mai ocupă de cultură după 1990, a organizat, în colaborare cu Secția de etnografie a Muzeului „Regiunii Porților de Fier” din Drobeta-Tr. Severin, simpozionul „Coordonate etno-istorico-geografice în sud-vestul României”.

Manifestarea a fost deschisă de directorul muzeului din Drobeta-Tr. Severin, arheologul Ion Stângă, care, după unele considerații privind trecutul Orșovei și bogăția de materiale referitoare la acesta, a subliniat necesitatea organizării, într-un viitor cât mai apropiat a unui muzeu orașenesc.

În comunicarea *Convergențe și interferențe istorice și culturale în zona Porților de Fier*, Mite Măneanu a evidențiat faptul că această regiune este unul dintre spațiile antropogenezei, după cum o dovedește bogăția mărturiilor arheologice și a datelor. În întreaga Europă nu există un loc cu o atare continuitate și unitate. Reluând cuvintele lui George Vâlsan „*aici îi găsim pe români din cele mai vechi timpuri*”, autorul a conchis că în această zonă trebuie căutat leagănul poporului român.

Rămânând în domeniul arheologiei, Constantin Stuparu a prezentat *Obiecte de podoaibă dacice descoperite la Ostrovul Șimian*. Arheologul severinean a prezentat un număr de 15 măr-

gele, unele asemănătoare cu piese elenistice, concluzionând că vechea comunitate de la Șimian era angrenată în intense schimburi de mărfuri.

Cercetătorul Octavian Boian-giu de la Stațiunea de cercetări geografice din Orșova, a susținut comunicarea *Modificări climatice în Clisura Dunării*. Defileul acesta este cel mai lung atât al fluviului cât și dintre defileele existente pe apele din țara noastră, ceea ce îl definește fiind și specificul climatic determinat de structura sa. Aici există o climă temperat-continentală cu influențe sud-mediteraneene. Aceasta face să se dezvolte specii vegetale și animale de origine atât sudică cât și boreală. Alternarea unor secțiuni largi ale defileului cu altele înguste produc parametri meteorologici variați: aici s-au înregistrat cele mai ridicate valori medii anuale din țară datorită advecției de aer tropical, cu fenomene de secetă; au existat ani cu ierni fără temperaturi negative; curenții locali sunt de tip „Bora”. După ridicarea barajului de la Porțile de Fier, s-au observat modificări climatice la nivelul apei și al culmilor, maximele de temperatură s-au redus și a crescut umiditatea.

Muzeograful Magdalena Varvara Plăvițu, în comunicarea *Unele considerații privind ornamentica lăzilor de zestre de la Obârșia Cloșani*, a reluat, din unghiul de vedere al semnificării ornamentale, o temă abordată anterior de Viorica Tăulea, Milcana Pauncev și Constantin Jupan-Petroi, dovedind că de largă este această problematică.

Autoarea a insistat asupra succesiunii ornamentelor ce respectă textul unei descrieri a vieții omului.

Tot domeniului etnografiei i-au aparținut și comunicările: *Contribuții privind realizarea unei rezervații de arhitectură și artă populară în localitatea Cerneli (Mehedinți)* de Grigore Bordei și Vasile Sișu; *Motive decorative pe scarile mehedințene* de Elisabeta Gherban și *Considerații privind motivul ornamental „hora”* de Constantin Juan-Petroi. În cadrul ultimei comunicări enumerate, autorul s-a oprit la hora ca dans popular și motiv ornamental. Dansul „hora” are în România cea mai mare răspândire, originea sa coborând, după dovezile arheologice, până în neolitic, alte atestări străbătând toate perioadele istorice într-o continuitate remarcabilă. Ornamentul „hora” este prezent în arhitectura casei și a gospodăriei, pe piesele textile sau de mobilier, dar și pe alte categorii de piese realizate artistic. Pentru Mehedinți se exemplifică cu o ladă de zestre produsă în centrul de la Obârșia Cloșani, o ie de la Broșteni și „zâvelci cu bete” de la hotarul Mehedințului cu Doljul, toate aflate în patrimoniul Muzeului „Regiunii Porților de Fier”.

Au mai fost prezentate comunicările: *Monumente de arhitectură din Orșova (bisericiile „Sf. Nicolae” și romano-catolică și Mănăstirea „Sf. Ana”)* de Gheorghe Hâncu; *Un patriot mehedințean — Nicolae Popescu de Florin Drăgolic; Despre comorile naturii de Sorin Matacă și Cel mai vechi studiu de geologie existent în biblioteca Muzeului „Regiunii Porților de Fier”* de Corneliu Melinescu (studiu realizat în anul 1876 de Grigore Cobălcescu, în care se atrăgea atenția, printre altele, asupra calcarului de Bahna, utilizat, ulterior, în pavarea drumului Vărciorova-Pitești).

Simpozionul „Coordonate etno-istorico-geografice în sud-vestul României”, s-a încheiat cu o vizită de documentare la Stațiunea de Cercetări Geografice și la Mănăstirea „Sf. Ana”, ctitorită de Pamfil Șeicaru între anii 1936—1939, dar sfințită abia la 2 decembrie 1990, locul unde se preconizează realizarea mu-

zeului cu variantele: expoziție de artă religioasă sau expoziție privind istoria orașului Orșova. O decizie în acest sens s-ar putea lua la ediția din acest an, organizatorii manifestării dorind să o permanentizeze și extindă cu invitați și din alte instituții care au preocupări de cercetare științifică a acestei zone.

CONSTANTIN JUAN-PETROI

ESTUL ÎNTÂLNEȘTE VESTUL LA LJUBLJANA

„Estul întâlnește vestul” a fost genericul sub care s-a desfășurat Conferința anuală a Comitetului Internațional de Documentare, comitet specializat al ICOM, în zilele de 13—15 septembrie 1993.

La conferință au participat 264 delegați, din 28 țări². 80 dintre delegați, din care 50 sloveni, au beneficiat de burse de participare oferite de fundațiile Getty și Soros.

Lucrările conferinței s-au desfășurat în plen și în grupuri de lucru. Temele sesiunii plinare au fost: colaborarea internațională; eforturi de coordonare regională și națională; lupta împotriva furtului; folosirea documentării pentru protejarea patrimoniului cultural; coordonarea inițiativelor regionale și naționale. Este interesant de relevat faptul că cele 39 de comunicări prezentate au fost alese astfel, încât să se constituie într-un dialog, sesizabil, Est-Vest. A reieșit că problemele sunt comune, dar răspunsurile, din diferite cauze, nu sunt, întotdeauna, aceleași. Astfel, țările occidentale au ajuns, doar de foarte curând, la concluzia necesității unei evidențe centralizate, domeniu în care România, de exemplu, are un avans considerabil. În schimb, diversele proiecte regionale sau/si tematice, utilizând tehnici multi-

media³, pun instituțiile românești în fața unui vizibil handicap, ce ține de dotarea, încă precară, a muzeelor noastre. Chiar dacă, deocamdată, se remarcă disproporția dintre sumele uriașe investite și utilitatea documentară a unora dintre aceste proiecte, merită amintite, pe lângă deja cunoscutele RAMA și NARCISSE și proiectele VAN EYCK (colaborare între muzeele din Marea Britanie, Irlanda, Belgia și Olanda) și REAL (bază de date privind pictura medievală din Europa Centrală, care va gestiona 15 000 de imagini din Austria, Germania, Cehia, Slovacia, Ungaria și Slovenia) și bineînțeles, proiectul „Constantin Brâncuși”⁴.

În cele nouă grupuri de lucru (Situri arheologice; Servicii CIDOC; Fișe documentare și terminologie; Controlul bazelor de date; Modele logice de date; Iconografie; Multimedia interactive; Centre de informații în muzee; Etnografie), au fost discutate, într-o atmosferă informală, probleme foarte diverse, dar nu toate au fost finalizate în idei sau programe concrete de acțiune.

Sintetizând concluziile conferinței, toți participanții au fost de acord asupra necesității adoptării standardelor de date și a celor terminologice, cel puțin, în forma minimă (*ccore data*) și asupra importanței bazelor de date naționale, ca premise pentru proiectele internaționale.

După încheierea conferinței, ziua de 16 septembrie a fost rezervată întâlnirilor post-conferință — „Bibliotecii în muzee și galerii” și „Documentarea în arheologie” — și seminariilor: Controlul terminologiei; construcția și folosirea tezaurelor; Modelarea informațiilor; Standarde internaționale; Aplicații la standarde și management de proiecte.

Cei 11 delegați români, specialiști de la Ministerul Culturii, Direcția Muzeelor și Colecțiilor, Centrul de Informatică și Memorie Culturală, Muzeul Satului, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Muzeul Național Cotroceni și Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „Astra”, au constituit una dintre cele mai numeroase delegații, alături de cele ale țării gazdă,

Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii. Participarea românească nu s-a limitat la o prezență pasivă și trebuie remarcat faptul că referatele și intervențiile, ca și demonstrațiile prezentate de Ecaterina Geber, Irina Oberländer-Târnoveanu, Iuliana Ciotoiu, Gheorghe Lazaro-vici și Lucian Tarcea au fost unanim apreciate. Lucrul este firesc, dacă ținem seama că, din 1990, o dată cu ieșirea României din izolarea internațională, CIDOC a aflat, cu surprindere, care este situația reală a documentării muzeale din România, specialiștilor români acordându-i-se o atenție sporită, în cadrul concertului de voci central și est-european.

Întâlnirea de la Ljubljana a fost dominată de spiritul „european”, care animă, astăzi, dezbaterile culturale de pe bătrânul continent. În 1994, Conferința anuală CIDOC se va desfășura la Washington D.C. și va avea, fără îndoială, o participare europeană ceva mai restrânsă. Până atunci, vom aminti, însă, cu reușita, în ansamblu, a Conferinței de la Ljubljana se datorește — așa cum a remarcat și Andrew Roberts, președintele CIDOC —, în bună măsură, eforturilor depuse de organizatorii sloveni ai întâlnirii, aflați sub conducerea lui Gregor Moder.

NOTE

¹ Irina Oberländer Târnoveanu, *Revista Muzeelor*, XXX, 2, 1993, p. 28.

² Albania, Austria, Belgia, Canada, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Israel, Macedonia, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Polonia, România, Rusia, Slovacia, Slovenia, S.U.A., Suedia, Ungaria.

³ Ecaterina Geber, *Revista Muzeelor*, XXX, 2, 1993, pp. 36—39.

⁴ Idem, *Revista Muzeelor*, XXX, 2, 1993, pp. 40—42.

RECENZII

„MUZEE ÎN AER LIBER DIN ROMÂNIA”

Este vorba de primul ghid al muzeelor în aer liber din țara noastră, apărut la Editura Museion, coordonator fiind doctor Georgeta Stoica. Cu mulți ani în urmă, regretatul doctor Cornel Irimie a editat o hartă-pliant a muzeelor în aer liber. De atunci rețeaua s-a îmbogățit și diversificat iar harta-pliant s-a epuizat.

Noua apariție răspunde unei necesități stringente pentru toți aceia interesați în cunoașterea rețelei muzeale de profil din România: una dintre cele mai bogate și originale din Europa. Ghidul cuprinde prezentarea muzeelor în limba română și în trei limbi de circulație internațională: engleză, franceză și germană. Pentru fiecare unitate muzeală sunt oferite câteva date, fixe: denumirea exactă, adresa, nr. de telefon, programul de vizitare (vară-iarnă), posibilitățile de acces, restricții speciale și servicii (asigurarea de ghidaje, transport colectiv, standuri cu vânzări de produse artisanale, posibilități de servire a mesei, manifestări culturale periodice la care vizitatorii pot asista, diverse forme de loisir etc.

Succint este prezentat circuitul de vizitare al fiecărui muzeu cu indicarea celor mai valoroase monumente pe care publicul le poate vizita sau ar trebui să le viziteze în funcție de timpul avut la dispoziție pentru popasul efectuat în unitatea muzeală. Sunt oferite și date privind viitoarele obiective ce urmează să fie date în circuitul de vizitare în cadrul unora dintre muzee sau perspectivele dezvoltării acestora în anii următori.

Ultima parte a volumului cuprinde peste 50 de imagini din muzeele românești în aer liber. Sunt imagini, în majoritatea lor cu valoare artistică, tipărite în alb/negru. Caseta tehnică nu menționează autorul sau autorii acestora.

Ghidului îi lipsesc trei elemente pentru a putea fi socotit perfect, în sensul utilității lui. Aceste elemente sunt: 1. o hartă a țării cu indicarea unităților muzeale în aer liber, a căilor rutiere și a marilor centre urbane, astfel ca omul interesat să poată să-și formeze rapid o imagine clară a distribuției în spațiu a rețelei și a posibilităților de a vizita, într-un interval de timp scurt, mai multe unități; 2. o schiță a circuitului de vizitare a fiecărui muzeu, cu punctarea celor mai valoroase și interesante monumente; 3. menționarea câtorva date legate de celelalte unități sau secții muzeale cu profil etnografic de artă populară din localitate sau din apropiere (ca în cazul orașelor Cluj-Napoca, Timișoara, Baia Mare etc.).

Există în ghid și unele scăpări sau inadvertențe. Exemplificăm cu două cazuri: atunci când este prezentat Muzeul Satului Brănean nu se menționează că acesta se află în vecinătatea imediată a Castelului Bran, unitate muzeală foarte cunoscută; în cazul Muzeului Pomiculturii și viticulturii din România se spune că vizitarea acestuia „se face după ce s-au parcurs secțiile de istorie și etnografie din cadrul conacului Goleșcu”, lucru inexact fiindcă respectivul muzeu poate fi vizitat independent, fără parcurgerea secțiilor de istorie și etnografie, în funcție de dorința și timpul avut la dispoziție de vizitatori.

Ghidul „Muzei în aer liber din România” reprezintă un important instrument de popularizare al acestor unități muzeale ce încep să fie tot mai căutate de marele public, și el trebuie să se afle în număr suficient la standurile tuturor muzeelor cu profil etnografic sau de artă populară din întreaga țară spre a putea fi oferit celor interesați.

ANGHEL PAVEL

VIRGIL ȘTEFAN NIȚULESCU

VIORICA PASCU (1922—1993)

Muzeografia românească a pierdut încă un valoros reprezentant al cercetării faptelor de cultură și de spirit ale satului, prin neașteptata dispariție a etnografei VIORICA PASCU.

Rând pe rând, Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca a pierdut cercetători de marcă în știința românească și europeană (lucrând vremelnic sau toată viața în această instituție) — Romulus Vuia, Teodor Onișor, Gheorghe Dăncuș, Tancred Bănățeanu, Ion Chelcea, Valer Butură, iar acum, mult regretata Viorica Pascu. A plecat pe drumul neîntoarcerii prea devreme, având încă multe de împlinit; a plecat prea repede, sporind durerea, regretul, răscolind amintirile celor care au cunoscut-o și au iubit-o.

Născută la Ocna Mureș, în 25 aprilie 1922, îi plăcea să spună că are vârsta muzeului clujean (fondat în 1922), căruia și-a închinat viața. Îi plăcea să creadă că această coincidență de date a fost premonitivă pentru destinul său de muzeograf.

Școala primară a urmat-o în localitatea Borsă, jud. Cluj, unde tatăl său fusese numit notar, iar studiile liceale și le-a împlinit la prestigiosul Liceu „Regina Maria” din Cluj, apoi la Sibiu, unde întreaga școală se refugiase în timpul războiului. Studiile universitare și le-a făcut la Universitatea din Cluj: Facultatea de Istorie și Geografie.

În perioada celui de-al doilea război mondial, în timpul refugiului de la Sibiu, în 1943, se căsătorește cu Ștefan Pascu (viitorul profesor și academician), pe atunci cadru didactic la Facultatea de Istorie a Universității din Cluj, aflată, de asemenea, în refugiu la Sibiu.

După terminarea studiilor a lucrat câțiva ani la Institutul de Istorie din Cluj, apoi, în perioada sumbră a anilor '50 a împărtășit suferințele morale și restricțiile

impuse soțului său, scos de la catedra universitară.

Angajată ulterior la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, lucrează aici timp de 30 de ani, până la pensionare, urcând, rând pe rând, treptele ierarhiei muzeistice: muzeograf, șef de secție, iar în ultimul deceniu în calitate de director. S-a pensionat la 1 noiembrie 1979, cu regretul că timpul implacabil nu îi permitea să-și petreacă în mijlocul colegilor săi toată viața. Dar, și cei 14 ani care au urmat până la fulgătoarea dispariție și-a păstrat aceeași vie dragoste pentru colecțiiv în care a lucrat, pentru muzeele din țară cu care a păstrat toate legăturile.

Privindu-i retrospectiv activitatea închinată muzeografiei românești, o putem dimensiona pe trei planuri: cercetarea muzeistică și valorificarea ei prin studii științifice; activitatea de teaurizare; glorificarea expozițională.

Inspirată de idei generoase și de o mare disponibilitate a cercetării de teren, colaborând cu personalități de marcă ale etnografiei românești (T. Bănățeanu,

N. Dunăre, V. Butură, K. Karoly), Viorica Pascu a străbătut cu pasul și cu pasiunea investigația Maramureșului și Bihorului, Banatul și Zarandul, Năsăudul și Sălajul, Munții Apuseni și Țara Bârsei. Alături de colegii săi a adunat un patrimoniu imens, îmbogățind și diversificând atât colecțiile muzeului pavilionar, cât și ale Secției în aer liber din parcul Hoia, transformându-le în instituții de înalt prestigiu național și european.

Cu dăruire, cu mult talent și îndemănare artistică a organizat zeci de expoziții tematice, întrunind aprecieri unanime. Expoziția pavilionară de bază a muzeului, organizată sub îndrumarea sa, este și astăzi apreciată de public și de specialiștii străini ca cea mai frumoasă și cea mai elevată din țară. Expozițiile itinerante din Europa și SUA (Columbia, Virginia, Illinois, Colorado, Wyoming, Ohio, Michigan, California) pe care le-a realizat au însemnat tot atâtea importante mesaje de cultură românească pe mapamond.

Pe plan științific s-a preocupat de elaborarea a numeroase studii de muzeografie, de artă populară, de port popular, precum și de editarea cu consecvență a „Anuarului Muzeului Etnografic al Transilvaniei”.

A fost o distinsă doamnă a vieții muzeistice românești, plină de optimism și dragoste de viață, dăruindu-se muncii fără să o irosească. Profund creștină a avut sentimentul statornic al datoriei, crezând în harul care i-a dat puterea de a ști, de a vrea, de a realiza ceea ce și-a propus. A știut cum trebuie să trăiască, a vrut să-și împlinească menirea de soție și mamă, a realizat în profesune astfel ca toți s-o pomenească cu unda regretului și lacrima tristeții.

REDENDA TERRA TERRAE

dr. MARIA BOCȘE

A II-a CONFERINȚĂ NAȚIONALĂ DE OCROTIRE A PATRIMONIULUI CULTURAL

- 3 — * * * Apel pentru salvarea patrimoniului cultural
- 5 — * * * A II-a conferință națională a specialiștilor din domeniul ocrotirii patrimoniului cultural
- 7 — Ioan OPRÎȘ, Raport privind acțiunile de coordonare a cercetării, dezvoltării, evidenței, conservării-restaurării, protecției și valorificării patrimoniului cultural național pe anul 1993
- 15 — Cristian MOISESCU, Biserica și protejarea valorilor culturale
- 18 — Gavrilă SIMION, Informare privind activitatea Comisiei Muzeelor și Colecțiilor în perioada ianuarie 1993 — februarie 1994
- 21 — Radu FLORESCU, Probleme actuale ale muzeelor de istorie
- 28 — Corneliu BUCUR, Filmul pentru, despre și în muzeu
- 32 — * * * Valorificarea patrimoniului cultural național prin manifestări cultural-științifice
- 34 — * * * Programul național de cercetare a patrimoniului cultural
- 36 — Irina OBERLÄNDER-TĂRNOVEANU, Tehnica de calcul și patrimoniul — problematica națională
- 40 — Dan MATEI, Programul de informatizare a muzeelor românești (1994—1999) — propunere
- 43 — * * * Dacia Prot Pat — noi obiective 1994
- 47 — * * * Proiect de expoziții în străinătate în anul 1994
- 51 — * * * Expoziții din străinătate ce vor fi organizate în muzeele din România în 1994
- 52 — * * * Manifestări științifice și culturale cu participare internațională ce vor fi organizate de muzeele din țară în 1994
- 55 — * * * Participări la manifestări științifice și culturale internaționale în 1994
- 57 — Gavrilă SARAFOLEAN, Desfășurarea lucrărilor

MUZEEE • EXPOZIȚII

- 61 — Radu FLORESCU, Pre și protoistoria României prezentată la Frankfurt pe Main
- 64 — Ioan OPRÎȘ, Impresii asupra expozițiilor românești din Germania

PATRIMONIUL • CERCETARE

- 67 — Aurelia COSMA, Satul Pădureni, județul Vaslui — analiza structurilor teritoriale

VIATA MUZEALĂ

- 76 — Maria LUNGU, Masa rotundă „Metode de investigare a operelor de artă în procesul de restaurare”
- 77 — Constantin JUAN-PETROI, Simpozionul „Coordonate etno-istorico-geografice în sud-vestul României”, Orșova, 1993
- 78 — Virgil Ștefan NIȚULESCU, Esutul întâlnește Vestul, la Ljubljana

RECENZII

- 79 — Anghel PAVEL, „Muze în aer liber din România”

EVOCĂRI

- 80 — Maria BOCȘE, Viorica Pascu (1922—1993)

